

СЛОВО ЧЕСТІ

ГРУДЕНЬ 2015

ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

**З БОЖИМ БЛАГОСЛОВЕННЯМ
ЗАХИЩАТИ БАТЬКІВЩИНУ**

СТОР. 10

ДОБРОВОЛЬЦІ

СТОР. 14

НЕПЕРЕМОЖЕНИЙ

СТОР. 24

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України»**

За особисту мужність, сумлінне та бездоганне служіння Українському народові, зразкове виконання військового обов'язку **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ДАЦЮКА Богдана Вікторовича – солдата
ДЕБРИНА Ігоря Анатолійовича (помертно) – старшого солдата
КОСТИНУ Олександра Сергійовича (помертно) – солдата
СЛАТНІКОВА Дмитра Анатолійовича (помертно) – солдата
ШИЯНА Віталія Олександровича – старшого солдата

Нагородити медаллю «За військову службу Україні»

БАДЮ Юрія Сергійовича – солдата
БАКАЯ Богдана Олександровича – солдата
ГУБАНЯ Назара Юрійовича – солдата
ГУЦУЛЯКА Богдана Валерійовича – капітана
ЗУБКА Максима Андрійовича – старшого лейтенанта
ЛЯПЧИКА Максима Володимировича – капітана
ЛУТЧАКА Тараса Ярославовича – старшого лейтенанта
МАЛОВА Євгенія Михайловича – солдата
ЩЕТІНІНА Дениса Володимировича – капітана
ЯКОВИШЕНА Максима Святославовича – солдата

Президент України Петро ПОРОШЕНКО
1 вересня 2015 року
№ 530/2015

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України»
(витяг)**

За мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ГАНЮ Івана Івановича (помертно) – молодшого сержанта
ГРЯЗНОВА Бориса Олеговича (помертно) – прапорщика
ДЕНИСЮКА Дениса Сергійовича (помертно) – солдата
ДЮСОВА Владислава Романовича (помертно) – солдата
ІВАНОВА Дмитра Миколайовича (помертно) – солдата
РЯБОВА Руслана Костянтинівича (помертно) – солдата
ТРОЇЦЬКОГО Миколу Дмитровича (помертно) – солдата
УЛЬЯНИЦЬКОГО Олега Миколайовича (помертно) – солдата
ЧАБАНА Сергія Петровича (помертно) – сержанта

Президент України Петро ПОРОШЕНКО
15 вересня 2015 року
№ 546/2015

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України»
(витяг)**

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити медаллю «Захиснику Вітчизни»

БІЛЧЕНКА Володимира Андрійовича – прапорщика

Президент України Петро ПОРОШЕНКО
5 жовтня 2015 року
№568/2015

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України»
(витяг)**

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ДАНІВА Михайла Богдановича (помертно) – солдата резерву

Президент України Петро ПОРОШЕНКО
10 жовтня 2015 року
№573/2015

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України
з нагоди Дня захисника України»
(витяг)**

За особистий внесок у зміцнення обороноздатності Української держави, мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені під час бойових дій та при виконанні службових обов'язків, **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ГРИЦЕНКА Олександра Олександровича – полковника
РОМАШКА Олега Миколайовича – підполковника

Нагородити орденом Данила Галицького

ЛЕОНОВИЧА Романа Дмитровича – полковника
ЛЕЩЕНКА Олександра Івановича – полковника
СТРЕЛЬЧЕНКА Анатолія Миколайовича – полковника

Нагородити медаллю «За військову службу Україні»

БАЙДЕЛЮКА Олександра Петровича – старшого солдата
ПЕТРИШИНА Василя Юліановича – прапорщика
ПЛАТОНОВА Олександра Миколайовича – старшого солдата
САКЕВИЧА Андрія Івановича – капітана
СИРОТЕНКА Олександра Вікторовича – старшого прапорщика
ТИМОШЕНКА Юрія Володимировича – старшого солдата
УКРАЇНСЬКОГО Андрія Борисовича – полковника
ШАНДРА Іллю Тарасовича – лейтенанта

Присвоїти почесне звання «Заслужений лікар України»

МИХАЙЛИКУ Олегу Петровичу – начальникові військово-медичного управління Головного управління Національної гвардії України, полковнику медичної служби

Президент України Петро ПОРОШЕНКО
10 жовтня 2015 року
№575/2015

Указ Президента України**«Про відзначення державними нагородами України»
(витяг)**

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ВОВНЕНКА Богдана Володимировича (помертно) – солдата резерву

ГРИЦЕНКА Василя Миколайовича (по смертно) – сержанта
МАКСИМІВА Володимира Вікторовича – старшого солдата

Нагородити медаллю «За військову службу Україні»

СОСУНОВИЧА Тимофія Вікторовича – старшого лейтенанта

Нагородити медаллю «Захиснику Вітчизни»

БАЯНОВСЬКОГО Володимира Євгенійовича – солдата

ГАЙДАЯ Богдана Валерійовича – солдата

ГОЛУБА Бориса Валерійовича – солдата

ГОРЛАНОВА Андрія Геннадійовича – солдата

ЖУКА Анатолія Павловича – старшого лейтенанта

ОБОДОВСЬКОГО В'ячеслава Юрійовича – старшого солдата

ПАНІНА Дмитра Миколайовича – солдата

ПЕРЕСУНЬКА Олега Анатолійовича – старшого лейтенанта

РІЖКА Івана Миколайовича – сержанта

РУБАХІНА Дениса Володимировича – капітана

САХНА Олександра Олександровича – солдата

СЛЬОЗКУ Дмитра Святославовича – старшого солдата

СТРУКА Володимира Володимировича – молодшого сержанта

ЯРЕМКА Віктора Івановича – капітана

ВАЛЕНТОВИЧА Павла Володимировича – солдата

ВИТЯГАНЦЯ Олександра Валерійовича – солдата

ВОДОЛАЗСЬКОГО Дмитра Володимировича – солдата

ВОЛГІНА Андріана Вікторовича – солдата

ГАНОВЧЕНКА Олександра Михайловича – старшого солдата

ГРИБОВСЬКОГО Богдана Станіславовича – молодшого сержанта

ГРИЦУКА Володимира Володимировича – молодшого сержанта

ДАНИЛЮКА Олександра Володимировича – молодшого сержанта

ДИРІВА Володимира Теодоровича – солдата

ДУТКУ Миколу Ігоровича – солдата

ЕСАУЛОВА Дмитра Сергійовича – солдата

ЗВОНІКА Михайла Вадимовича – солдата

ЗІНЧУКА Сергія Івановича – молодшого сержанта

ЗОЗУЛЮ Максима Сергійовича – солдата

ЗУБА Владислава В'ячеславовича – солдата

ЗЮЗЬКА Руслана Володимировича – солдата

ІВАНКОВА Сергія Сергійовича – старшого солдата

ІВАНОВА Андрія Олексійовича – прапорщика

ІНАСАРІДЗЕ Зазу Романозовича – старшого сержанта

КИЛЮШИКА Сергія Володимировича – старшого прапорщика

КОВАЛЕВСЬКОГО Олександра Олександровича – солдата

КОВТОНЮКА Михайла Петровича – старшого сержанта

КОЖАНОВА Дмитра Леонідовича – молодшого сержанта

КОКОТКІНА Олександра Олександровича – солдата

КОРНІЄНКА Костянтина Миколайовича – солдата

КОРНІЄНКА Федора Анатолійовича – солдата

КОРХОВОГО Романа Олександровича – майора

КУПОВОГО Євгена Леонідовича – молодшого сержанта

КУЧЕРЯВЕНКА Олександра Олеговича – солдата

КУШНІРА Максима Володимировича – водія військової частини

3057 Східного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України

ЛИТВИНЧУКА Євгенія Володимировича – солдата

МАРКЕВИЧА Івана Миколайовича – молодшого сержанта

МАРТИНЮКА Сергія Анатолійовича – солдата

МЕДВЕЦЬКОГО Михайла Володимировича – солдата

МЕЛЬНИЧУКА Едуарда Павловича – солдата

МЕЛЬНИЧУКА Івана Володимировича – старшого сержанта

ОГОЛЮКА Іллю Петровича – старшого лейтенанта

ОЛЕКСІЄНКА Сергія Васильовича – старшого солдата

ОЛІЙНИКА Андрія Віталійовича – сержанта

ОСМОЛОВИЧА Євгена Олександровича – солдата

ПАЗЕРСЬКОГО Романа Вікторовича – солдата

ПАЛИГУ Олександра Михайловича – солдата

ПОГРЕБНЯКА Ігоря Івановича – старшого сержанта

ПОТЬОМКІНА Максима Юрійовича – солдата

ПОЧАТОВСЬКОГО Віктора Генріховича – старшого солдата

РЕПІЛЕВСЬКОГО Бориса Борисовича – солдата

СЕНКЕВИЧА Олега Георгійовича – сержанта

СЛЄПЦОВА Олексія Васильовича – солдата

СТЕПАНЮКА Руслана Володимировича – молодшого сержанта

СТРІЛЕЦЬКОГО Ігоря Миколайовича – старшого солдата

СТРІЛЕЦЬКОГО Сергія Миколайовича – старшого солдата

ТКАЧЕНКА Віталія Григоровича – молодшого сержанта

УДОВЕНКА Руслана Анатолійовича – сержанта

ХУДЕНКА Павла Олександровича – солдата

ЧАБАНЕНКА Віктора Миколайовича – старшого солдата

ЧУМАКА Сергія Володимировича – солдата

ШУМАДУ Андрія Васильовича – старшого солдата

ЯРЕМЕНКА Вадима Петровича – молодшого лейтенанта.

Президент України Петро ПОРОШЕНКО

3 листопада 2015 року

№622 / 2015

Указ Президента України

«Про відзначення державними нагородами України»

(витяг)

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

ЗАЯЦЯ Михайла Михайловича (по смертно) – сержанта

Президент України Петро ПОРОШЕНКО

25 листопада 2015 року

№663 / 2015

Указ Президента України

«Про відзначення державними нагородами України»

(витяг)

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі **постановляю:**

Нагородити орденом «За мужність» III ступеня

АРАБАДЖІ Олександра Миколайовича – підполковника

ГРУШЕВСЬКОГО Святослава-Андрія Івановича – солдата

СТАРЕНЬКОГО Юрія Юрійовича – майора

Нагородити медаллю «Захиснику Вітчизни»

АНДРІАНОВА Владислава Сергійовича – молодшого сержанта

АНДРІЄНКА Геннадія Семеновича – старшого сержанта

АРНАУТОВА Миколу Миколайовича – старшого солдата

АСТАПОВА Володимира Валерійовича – солдата

БЕРЕГОВОГО Юрія Вікторовича – солдата

БЄЛОШЕНКА Сергія Яковича – сержанта

БІЛЮГУ Сергія Сергійовича – старшину

БОЙКА Олександра Миколайовича – солдата

БОСЮКА Сергія Вікторовича – солдата

Президент України Петро ПОРОШЕНКО

1 грудня 2015 року

№671 / 2015

*Товариші генерали, офіцери, сержанти та солдати!
Шановні працівники та службовці! Вельмишановні ветерани!
Дорогі батьки, дружини, діти військовослужбовців!*

Від імені командування Національної гвардії України щиро вітаю Вас з Новим 2016-м роком та Різдва Христовим!

Рік, що минає, для особового складу Національної гвардії України проходив у напруженому протистоянні чисельним спробам внутрішніх та зовнішніх ворогів дестабілізувати обстановку в країні. День за днем особовий склад виконував бойові завдання по захисту територіальної цілісності і державного суверенітету, конституційних прав громадян України.

Керівництво держави, весь український народ високо цінує ратну працю своїх захисників. У 2015 році 638 військовослужбовців за мужність, проявлену в зоні антитерористичної операції, відзначені державними нагородами.

Для нас цей рік без сумніву можна назвати роком визнання та всенародної довіри. Відтепер в українському суспільстві панує образ воїна-гвардійця, відданого сина своєї Батьківщини, мужнього патріота, здатного стати на шляху небезпеки. Я пишаюсь тим, що сьогодні громадяни бачать у військовослужбовцях Національної гвардії своїх надійних захисників, беззаперечно довіряють їм. Кредит довіри з боку суспільства – одне з найважливіших наших надбань. Він був здобутий ціною солдатського поту і крові. Моя глибока шана і вдячність кожному з вас, хто на своєму посту сприяв зростанню авторитету Національної гвардії України.

Не можу не згадати про наших побратимів, що заплатили за це своїм життям. Звертаюся до їх батьків, братів та сестер, дружин та дітей, у чій родині цей рік приніс страшну втрату. 72 родини лише за минулий рік, 175 за весь час АТО – ми пам'ятаємо кожному. Схиляючи голову в пам'ять про загиблих, висловлюю щире сподівання, що найвища ціна, яку вони заплатили за наше спільне майбутнє, не виявиться марною, що Новий Рік принесе Україні довгоочікуваний мир, злагоду, а разом з ними – усе найкраще, що можна побажати добрим людям.

Мої привітання тим, хто зараз на бойовому посту. Хто зустріне новорічну ніч на блокпостах і опорних пунктах, в патрулях і дозорах, у вартах і нарядах. Нехай не залишать вас ваші янголи-охоронці. Нехай дочекаються рідні й кохані. Нехай новий рік стане роком повернення до мирного життя, подарує гарний настрій, світлу мрію, віру в краще життя.

Вітаю кадрових офіцерів і контрактників, громадян, призваних під час мобілізації і юнаків, що проходять строкову службу. Бажаю кожному в новому році як нових досягнень і перспектив у службі, так і загального людського щастя.

Низький уклін матерям і батькам, дружинам, усім рідним і близьким, що чекають на нас. Ви – наша головна опора і надія, що надає сил у найтяжчі хвилини. Віра у вас рятує від біди. Дякуємо вам за те, що ви є!

Наближається свято Різдва Христового – свято народження надії, свято добра і радості. Висловлюю найтепліші слова усім, чия віра і молитви бережуть Україну та її народ.

Напередодні свят від усієї душі зичу вам великого щастя, міцного здоров'я, творчої наснаги й сили для реалізації життєвих планів.

Бажаю достатку і добробуту вашим сім'ям, миру і процвітання нашій єдиній і неподільній Батьківщині.

**З Новим роком! З Різдва Христовим!
Слава Україні!**

*З повагою, т.в.о. командувача Національної гвардії України
генерал-лейтенант Микола БАЛАН*

СЛОВО ЧЕСТІ

Інформаційно-публіцистичний журнал Національної гвардії України № 4(52) 2015

ОФІЦІЙНО

Президент України Петро Порошенко: «Ми воюємо не лише за Донеччину і Луганщину, ми боронимо всю країну!»..... 6

АКТУАЛЬНО

Генерал-лейтенант Микола Балан: «Нам потрібно бути готовими до випробувань, які стоятимуть перед Національною гвардією»..... 8

ДУХОВНІСТЬ

З Божим благословенням захищати Батьківщину 10

12

18

ПАМ'ЯТЬ

Не змити сльозами біль втрати 12

Козятинці вшанували пам'ять загиблого гвардійця..... 13

ПЛІЧ-О-ПЛІЧ

Добровольці 14

ОБЛИЧЧЯ АТО

Батьківщина сказала: «Треба!»..... 18

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Школярі Київщини – школярам Донбасу 20

Завоювати довіру реальними справами 21

НЕВИГАДАНИ ІСТОРІЇ

Одного разу під Дебальцевим.....22

БУДЕМО ЖИТИ!

Непереможений..... 24

НЕ СЛУЖБОЮ ЄДИНОЮ

Лист з минулого 27

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Найцікавіші моменти навчань «Fearless guardian – 2015» очима
військового перекладача 28

АРСЕНАЛ

Еволюція каски..... 30

22

28

ВІЙСЬКОВА СУБКУЛЬТУРА

У що вірять солдати 32

РЕТРОСПЕКТИВА

Чуб, чуприна, «оселедець»: щоб боявся ворог, а Бог бачив своїх дітей.....34

ЛІТЕРАТУРНА СВІТЛИЦЯ

«Ти рідна моя ненька, Україно!» 36

НЕЙМОВІРНО, АЛЕ ФАКТ

Топ-5 найдивніших приводів розпочати війну 38

ГУМОР

Ворог не страшний, коли він смішний!.....39

ЗАСНОВНИК: Головне управління Національної гвардії України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ: генерал-майор Ярослав Сподар, полковник В'ячеслав Яценко, полковник Сергій Блощіцин, полковник Геннадій Солдатенко

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР: підполковник Валерія Агібалова

ЗАСТУПНИК ВІДПОВІДАЛЬНОГО РЕДАКТОРА: капітан Олександр Коновалов

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

дизайн та комп'ютерна верстка: Дмитро Грек

літературний редактор: Людмила Бутакова

фото на 1-й сторінці обкладинки капітана Анни Новицької

ТИРАЖ: 2200 примірників

ЮРИДИЧНА АДРЕСА: м. Київ, вул. Народного ополчення, 9А

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 04071, м. Київ, вул. Костянтинівська, 5

Тел: (044)428-66-13

E-mail: slovochesti@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію

№20269 – 10669ПР від 12.08.2014р.

ДРУК: друкарня Іміджево-видавничого центру Національної гвардії України

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ПЕТРО ПОРОШЕНКО: «МИ ВОЮЄМО НЕ ЛИШЕ ЗА ДОНЕЧЧИНУ І ЛУГАНЩИНУ, МИ БОРОНИМО ВСЮ КРАЇНУ!»

7 жовтня у Військовому інституті Київського Національного університету ім. Т.Г. Шевченка відбулися інструкторсько-методичні збори з представниками Збройних Сил, Національної гвардії та Державної прикордонної служби України, у яких узяв участь Президент України Петро Порошенко.

Як зауважив міністр оборони України генерал армії України Степан Полторак, вперше в історії вітчизняного війська Верховний головнокомандувач взяв участь у заході, основні учасники якого не високі воєначальники, а заступники командирів частин по роботі з особовим складом, офіцери зі зв'язків з громадськістю та військові журналісти. Утім, проблеми висувалися стратегічні і, без перебільшення, життєво важливі і для української армії, і для держави в цілому, тож Президент визнав за необхідність особисто обговорити їх з учасниками зборів.

КОЛИ ГАРМАТИ МОВЧАТЬ, ВОРОГ НЕ ДРІМАЄ

Цього разу учасники зборів обговорювали способи протидії не збройній, а інформаційній агресії ворога. Причому, особливого значення ця діяльність набуває в період перемир'я, яке наразі намітилося на Донбасі.

– Дуже важливо, що наша з вами зустріч відбувається в ці історичні дні. Справді історичні, тому що коли я став Президентом, весь Донбас був окупований, а Україна фактично не мала своєї армії. Армія України була розграбована, гола, боса, не навчена. Єдине, що у нас було – дуже сильна мотивація – захистити незалежність та територіальну цілісність нашої держави.

І сьогодні завершується перший тиждень жовтня 2015 року – перший тиждень без жодного пострілу. Це ще не перемога і не кінець війни. Він настане, коли буде звільнено останній клаптик української землі. Але це вже справжнє перемир'я. Воно забезпечено міццю Збройних Сил України. Унікальної, однієї із самих сильних і вже

точно самих патріотичних армій на континенті, яка зупинила найбільшу, найсильнішу військову машину Росії, – такими словами розпочав свій виступ Президент України.

Керівництво держави впевнене: ворог агресії не припинив і гібридна війна в самому розпалі. Вона вбирає в себе не лише військову агресію, не лише економічний зашморг, який Росія намагалася накинути на шию України, але передбачає велику і потужну дезінформаційну програму.

– Якби Геббельс дожив до наших днів, він дав би найвищу оцінку зусиллям окупантів зі створення глобальної системи промивання мозків, яка охопила без перебільшення, весь світ. Де б ти був, усюди віщає телеканал «Раша тудей» і подібні йому англо-, франко-, німецько-, іспаномовні канали, за допомогою яких країна-агресор намагається розповсюдити дуже небезпечну імперську пропаганду. Ми ж, як демократична країна, яка бореться за свободу, волю, демократію, права людини протиставляємо цій пропаганді свободу слова, ми впевнені у нашій перемозі, бо за нами – правда! – сказав Петро Порошенко.

Небезпечність російської пропаганди розуміють і європейські партнери України. Під час нещодавнього візиту в Україну Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга було підписано спеціальні документи щодо стратегічних комунікацій між Україною і країнами – членами НАТО. Таким чином розбудову стратегічної комунікації з питань протидії інформаційній агресії було визначено одним із перших кроків співпраці України і НАТО.

Крім того, в найближчих планах демократичної світової спільноти – створити телеканал для російськомовних громадян європейських країн, аби вони мали альтернативне джерело інформації.

ВІЙСЬКУ ПОТРІБНІ ПРОФЕСІЙНІ ІДЕОЛОГИ

– Всі зусилля ворога зараз спрямовані на те, щоб дестабілізувати ситуацію в армії, особливо з урахуванням того, що бойові дії наразі призупинено. Коли йде війна, воїни згуртовані, вони точно знають, заради чого вони на фронті, заради чого їх мобілізували. І зараз, коли дехто думає, що основна небезпека вже позаду, я впевнений, що на інформаційному фронті ситуація лише загострюється. Цинічна брехня є найнебезпечнішою зброєю ворога. І особливо прикро, коли їхні «качки» вільно гніздяться в українському інформаційному просторі, – наголосив Президент України.

За його словами, тематика і спрямованість інформаційних атак проти наших військовослужбовців дуже широка. Ворог прагне, щоб вони втратили мотивацію захищати Батьківщину, розпалити у них недовіру до начальства – від прямих командирів до перших осіб держави. Для цього він намагається розповсюджувати час від часу панічні чи депресивні настрої, зокрема, у соціальних мережах, спекулювати на тих недоліках, які Україна об'єктивно не встигла подолати за рік воєнного будівництва, навмисно ігноруючи титанічні зусилля держави і всього народу щодо відновлення боєздатності нашого війська.

Президент підтвердив свою впевненість у тому, що військовослужбовці, особливо на передовій, мають величезну потребу в неупередженому, оперативному і об'єктивному інформуванні про ситуацію, причому не тільки на фронті і не лише всередині держави.

– Треба, щоб всі ми зрозуміли глобальність існуючих проблем – наскільки небезпечнішим наразі став світ. Щоб всі ми зрозуміли, яку небезпеку становить для кожного з нас агресія Російської Федерації в нібито далекій Сирії. Наскільки ці кроки, абсолютно безвідповідальні, наблизили нас до Третьої світової. Навіть влітку 2013 року ми жили у зовсім іншому світі, в якому, на жаль, більше не живемо, – резюмував Петро Порошенко.

Не раз пролунало у промові Глави держави і напівзабуте нині слово «політпрацівник».

– Важливість адекватної політінформації зростає до рівня значимості забезпечення воїнів зброєю, боєприпасами та засобами захисту. І донесення цієї інформації до кожного військовослужбовця – обов'язок кожного політпрацівника, – сказав Верховний головнокомандувач. – Більш того, рішення про ліквідацію інституту політпрацівників – це злочин проти армії, проти держави. Кожний виконує свою функцію. Політпрацівник – свою, командир – свою, капелан – свою. І нам не можна обійтися без жодної.

Президент сказав, що ідеологічна робота серед особового складу має передусім профілактичну дію, вироблення імунітету до різного роду шкідливих повідомлень ворожої пропаганди, інформаційного спау.

– На вас покладається місія повернення України в свідомість. Повернення в свідомість цивільних мешканців Донбасу, принаймні, тієї частини, яку ми вже звільнили. Ви самі бачите, як там все пороблено людьми кремлівською пропагандою і саме ви маєте цю інформаційну порчу з людей зняти, – звертаючись до присутніх, наголосив Петро Порошенко.

Він також зазначив, що в умовах сьогодення великого значення набуває і селекція висококваліфікованого персоналу. Усім силовим структурам потрібно готувати цілий спектр професіоналів – психологів,

фахівців зв'язків з громадськістю, військових журналістів, які будуть розповідати українцям правду і відвойовуватимуть інформаційний простір на Донбасі.

ДЕНЬ ЗАХИСНИКА ВІТЧИЗНИ СЛІД ВІДЗНАЧИТИ ГІДНО

Не раз під час зборів добрим словом згадували новонароджений інститут військових капеланів. Президент України особливо відзначив заслуги священнослужителів Української греко-католицької церкви та Української православної церкви Київського патріархату. Начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України генерал армії України Віктор Муженко вручив відомчі відзнаки групі капеланів, які в найскладніші моменти підтримували пастирським словом бійців АТО.

– У капеланів надскладна місія – дати кожному воїну відчуття, що з ним Бог. Божа Матір завжди вважалася заступницею наших воїнів. День Покрови був головним святом козацтва. Саме тому 14 жовтня має бути нашим Днем захисника Вітчизни. І з поточного року ця дата буде не просто позначкою в календарі, але державним святом і вихідним днем. Щоб нове свято стало справді всенародним, знадобиться деякий час, можливо навіть десятиліття. Але цього

року, вперше в масштабах цілої держави, ми маємо гідно його відзначити. Наказую вам із надзвичайною відповідальністю поставитись до організації святкових заходів, – сказав Петро Порошенко.

Відзначив Президент і діяльність волонтерів, які фактично взяли на себе функції держави в забезпеченні армії спорядженням, формою, продовольством і всім необхідним. За озвученою ним статистикою, так чи інакше, до волонтерського руху підключилися до 80 відсотків українців. Тепер обов'язок всіх силових структур – продемонструвати подяку і волонтерам, і демобілізованим воїнам, і їх родинам.

– Держава має забезпечити соціальний захист демобілізованим військовослужбовцям. В кожній області найближчим часом будуть створені спеціальні центри, які опікуватимуться усіма проблемами бійців, які повертаються додому – від вирішення питань щодо надання земельних ділянок до проблем лікування, психіатричної та психологічної допомоги.

Завершуючи свій виступ, Глава держави зазначив:

– Ми навчилися перемагати. Перемагати на полі бою, перемагати в дипломатичних зіткненнях. Це демонструє, що ми вміємо, можемо і будемо діяти ефективно. І мій наказ всім військовослужбовцям – не розслабитися. До перемоги ще далеко. Стояти на посту психологічно інколи набагато важче, ніж іти в атаку, а тривала тиша може напружувати більше, ніж безкінечна канонада. Гарантією перемир'я і миру може бути лише надійність української оборони, висока дисципліна та моральний дух українського війська. Ми воюємо не лише за Донеччину і Луганщину, ми боронимо всю країну! Наше завдання не лише повернути Донбас, який багато кому з мобілізованих видається ментально чужим. Але він – наш, там – українці. І наше військо ще довго стоятиме там, на Сході, щоб російська солдатня не квартирувала у Києві, у Львові чи в Одесі.

Це теж треба донести кожному українському солдату.

**Підполковник Валерія АГБАЛОВА,
фото підполковника Вадима ГОЛУБА**

ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ МИКОЛА БАЛАН: «НАМ ПОТРІБНО БУТИ ГОТОВИМИ ДО ВИПРОБУВАНЬ, ЯКІ СТОЯТИМУТЬ ПЕРЕД НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ»

18–19 листопада на базі Головного управління Національної гвардії України та частин Київського гарнізону Північного ОТО відбулися навчально-методичні збори керівного складу НГУ.

Особливістю цьогорічного заходу стало те, що окрім начальників оперативнотериторіальних командувань, командирів з'єднань і частин та їхніх заступників по роботі з особовим складом, у ньому взяли участь заступники командирів з тилу та техніки і озброєння. Заняття з офіцерами проводили як провідні фахівці Головного управління НГУ, так і спеціалісти з інших відомств. Зокрема, представник Міністерства оборони України поділився досвідом у сфері тендерних закупівель майна та розподілом його по частинах. А психологи Державної служби України з надзвичайних ситуацій продемонстрували свої напрацювання щодо психологічного супроводу виконання службових завдань в екстремальних ситуаціях.

Другий день зборів традиційно було присвячено Військовій раді. Участь у засіданні взяв заступник міністра внутрішніх справ України генерал-полковник Сергій Яровий. Подякувавши гвардійцям за службу, Сергій Анатолійович зазначив, що наступного року, враховуючи ускладнення оперативної ситуації в зоні проведення АТО, одним із пріоритетних напрямків діяльності командування НГУ має стати збереження життя і здоров'я особового

складу. Також генерал-полковник Яровий акцентував увагу на питаннях взаємодії новоствореної Національної поліції України та НГУ. Зокрема, в керівні документи, які регламентують діяльність Національної гвардії України, буде внесено зміни, аби привести їх у відповідність до Закону «Про Національну поліцію України».

Варто зазначити, що робота щодо впровадження нормативно-правової бази Національної гвардії України триває з моменту створення відомства. Так, з березня минулого року по вересень поточного було розроблено та прийнято 7 законодавчих актів Президента України, 13 – Кабінету міністрів України та 69 – Міністерства внутрішніх справ, які регламентують діяльність НГУ. Нині фахівцями ГУ НГУ вже підготовлено законопроект щодо внесення відповідних змін до Закону «Про Національну гвардію України», де будуть врегульовані всі проблемні питання, котрі до цього часу не були враховані в чинному законодавстві. Зокрема, у складі НГУ планується створити власні підрозділи внутрішньої безпеки та суттєво розширити функції інформаційного захисту. Також на розгляд уряду внесено проект Постанови Кабміну «Про затвердження Переліку та Правил застосування спеціальних

засобів військовослужбовцями Національної гвардії України під час виконання службових завдань».

Продовжується робота щодо передачі Державній пенітенціарній службі функцій з КЕОП. Що ж до охорони громадського порядку, то, за словами виконувача обов'язки командувача НГУ генерал-лейтенанта Миколи Балана, враховуючи особливості Закону «Про Національну поліцію», гвардійці невдовзі перестануть патрулювати вулиці населених пунктів. Вже зараз у містах, де працює патрульна поліція, гвардійці не борються із вуличною злочинністю. Проте завдання з охорони громадського порядку під час масових заходів та участь у профілактичних відпрацюваннях військово-службовці продовжать виконувати.

Обговорювалися на Військовій раді й проблемні питання, пов'язані з реформуванням уже існуючих та формуванням нових частин оперативного призначення за стандартами країн НАТО. Окрім запровадження зарубіжних методик підготовки особового складу, одним із ключових нововведень стане створення організаційних структур штабів з поділом на секції – основних, спеціальних та персональних. Також кожна з «бригад майбутнього», як охрестили в Національній гвардії з'єднання нового типу, матиме власні підрозділи розвідки, контррозвідки (включаючи кібернетичні), інформаційної роботи та співпраці з місцевою владою та населенням. Значна увага приділятиметься розширенню повноважень молодших командирів та збільшенню їх впливу на життєдіяльність підрозділів. Зокрема, планується введення посад головного сержанта бригади та головних сержантів батальйонів (дивізіонів).

Значною мірою цьому сприяє досвід, набутий під час спільних українсько-американських навчань «Фіарлес Гардіан-2015». За словами генерал-лейтенанта Балана, плідна міжнародна співпраця стимулює до перегляду системи бойової та спеціальної підготовки військовослужбовців як індивідуальної, так і в складі підрозділів.

Зазначені напрацювання можна буде повноцінно використати вже наступного року, адже, як повідомив т.в.о. командува-

ча, не виключено, що одразу в трьох оперативно-територіальних об'єднаннях НГУ буде сформовано ще по одній військовій частині. Генерал-лейтенант Балан порадив посадовим особам, котрі братимуть безпосередню участь у процесі формування нових військових колективів, озброїтися досвідом харківського оперативного з'єднання. Адже попри певні проблеми, командуванню бригади вдалося досягти позитивних результатів в організаційному напрямку.

Одним з гострих питань, які піднімалися на Військовій раді, стало відновлення боєздатності частин, що брали участь в бойових діях у зоні проведення антитерористичної операції і зазнали втрат у техніці, озброєнні та особовому складі. Т.в.о. командувача доручив начальнику Національної академії НГУ розробити алгоритм роботи командирів щодо відновлення боєздатності підпорядкованих їм військових колективів. За основу було рекомендовано взяти досвід частин Західного ОТО, які брали участь в обороні Дебальцевського напрямку. Зазнавши значних втрат, вони успішно впоралися з відновленням боєздатності. Відповідні керівні документи мають надійти у війська до 20 січня наступного року.

Не оминули учасники Військової ради обговорення такого важливого завдання, як охорона важливих державних об'єктів, зокрема, атомних електростанцій. Актуальності це питання набуло у зв'язку із суттєвими зростанням світового рівня терористичної загрози. Генерал Балан наголосив на необхідності приділяти значно більшу увагу не лише питанням охорони, але й оборони об'єктів. Адже за результатами перевірок, які здійснювалися фахівцями ГУ НГУ, рівень готовності особового складу всіх «атомних» батальйонів протидіяти зовнішнім загрозам на прилеглих до об'єктів територіях є незадовільним. Командуванню частин було поставлено завдання провести ряд навчань з моделювання різних ситуацій щодо ліквідації терористичних угруповань на підступах до об'єктів, що охороняються. Причому, особливу увагу слід приділити відпрацюванню зазначених завдань у нічний час. Окремо було наголошено, що ефективно виконання завдань з оборони важливих об'єктів неможливе без

координації дій та співпраці як із прилеглими до об'єктів частинами НГУ, так і підрозділами Збройних Сил України.

При обговоренні й оцінці стану військової дисципліни та правопорядку, на жаль, довелося констатувати суттєве зростання кількості правопорушень, скоєних військовослужбовцями. Так, з початку 2015 року в НГУ було обліковано 959 кримінальних правопорушень, що в середньому майже вдвічі перебиває статистику «мирних» років. Більшість із них припадає на самовільні залишення військових частин, ухилення від служби та дезертирство. Також поширеними негативними явищами залишаються п'янство та незаконне вивезення зброї та боєприпасів із зони проведення АТО. Задля профілактики і вирішення проблеми дисциплінарних проступків, рішенням командування НГУ у складі Навчального центру, що дислокується у місті Золочеві, буде створено роту посиленого статутного порядку.

– Потрапити до такого підрозділу вважатиметься ганебним, – зазначив генерал Балан. Правопорушників залучатимуть до важкої фізичної праці, вони підтримуватимуть інфраструктуру Навчального центру.

Суттєва зміна чекає в наступному році і на гуманітарну підготовку особового складу, яка буде інтегрована в систему занять з бойової та спеціальної підготовки. Вона матиме три основні напрямки. Інформаційний включатиме в себе оперативне оповіщення особового складу та протидію негативному зовнішньому інформаційно-психологічному впливу. Особлива увага при цьому приділятиметься військовослужбовцям, які перебувають у відриві від пунктів постійної дислокації, в першу чергу тих, хто виконує завдання в зоні АТО. До цієї діяльності активно залучатимуться екіпажі пересувних автоклубів-друкарень.

Значна увага приділятиметься професійно-психологічному та ідеологічному напрямкам. Останній включатиме в себе патріотичне, морально-етичне, релігійне виховання, вивчення норм міжнародного гуманітарного права щодо заборонених методів і засобів ведення військових дій, захисту прав людини.

Серйозні інновації торкнуться і такого напрямку як душпастирська робота з військовослужбовцями. Враховуючи важливість діяльності священників у військових колективах, особливо в бойових умовах, командуванням Національної гвардії було прийнято рішення ввести в 47 з'єднаннях та частинах штатні посади військових капеланів.

Щодо тилкових питань, за словами заступника командувача з тилу – начальника логістики полковника Олега Мясникова, річні завдання з підтримання на належному рівні матеріально-технічного забезпечення НГУ були виконані майже повністю. Приміром, до кінця поточного року планується забезпечити офіцерів і контрактників повсякденною формою одягу кольору полину. Нині триває закупівля нових зразків літньої польової форми з тканини покращеної якості. Вона пропускає повітря і, у порівнянні з попередніми зразками, майже не горить. Не зміниться лише її оливковий колір, який вже став своєрідною візитною картою військовослужбовців Національної гвардії України.

Одним із нагальних наразі продовжує залишатися квартирне питання. Нині в черзі на поліпшення житлових умов перебує 5191 військовослужбовець. Та варто зазначити, що в поточному році на квартирному фронті намітилися позитивні зрушення. Так, станом на листопад 2015 року Національна гвардія України вже отримала 117 квартир. До кінця року планується придбати ще 115 помешкань.

Наприкінці заходу генерал-лейтенант Микола Балан подякував усім присутнім за плідну роботу і зазначив:

– Політична та економічна ситуація, що склалася в державі, поки що не має перспектив до покращення. Але нам потрібно бути готовим до випробувань, які стоятимуть перед Національною гвардією, – зазначив наприкінці свого виступу генерал-лейтенант Микола Балан. – Тож головним завданням керівного складу має стати підтримання бойового потенціалу з'єднань і частин на рівні, що забезпечує здатність адекватно та ефективно у взаємодії з органами МВС, іншими силовими структурами протистояти загрозам безпеці держави.

**Капітан Олександр КОНОВАЛОВ,
фото капітана Андрія НЕКРАСОВА**

З БОЖИМ БЛАГОСЛОВЕННЯМ ЗАХИЩАТИ БАТЬКІВЩИНУ

Наприкінці жовтня в Києві пройшла дводенна Міжнародна конференція «Організація духовної опіки, служба військового священика (капелана) в умовах збройного конфлікту», організатором та ініціатором якої виступила Національна гвардія України. Варто зазначити, що гвардійці першими серед вітчизняних військових формувань провели захід такого рівня.

Окрім членів різних вітчизняних громадських організацій та релігійних конфесій, у конференції брали участь представники капеланських служб Збройних Сил Канади, Польщі, Словаччини, Латвії, Литви та Естонії. Конференція мала на меті вивчення досвіду душпастирської роботи в закордонних військових формуваннях та обговорення подальшого розвитку капеланської діяльності в НГУ.

У перший день конференції учасників запросили до навчального центру «Нові Петрівці». Відкривав захід секретар Ради національної безпеки і оборони України Олександр Турчинов, який відзначив, що разом із відродженням армії в Україні відроджується і капеланська служба. Завданням держави є зняття всіх бюрократичних бар'єрів на цьому шляху. Зокрема, потрібно чітко визначити статус військового священика, що відкриє всі можливості для духовного служіння та забезпечить високий ступінь соціального захисту військового духовенства. Як повідомив секретар РНБО, нині у Збройних Силах та Національній гвардії України на добровільних засадах працюють 183 священнослужителя різних

релігійних конфесій. Близько 150 із них перебувають у підрозділах, що виконують бойові завдання в зоні АТО.

Виступаючи перед присутніми, виконувач обов'язків командувача НГУ генерал-лейтенант Микола Балан також відзначив важливість душпастирської роботи капеланів, особливо під час виконання завдань в зоні проведення антитерористичної операції.

Для налагодження тіснішого контакту з капеланами, зі святими отцями зустрілися офіцери, що координують співпрацю із духовенством у різних територіальних управліннях Нацгвардії. Із цікавістю учасники конференції слухали закордонних гостей, що презентували моделі капеланських служб своїх країн. Також гості взяли участь у спільному обряді освячення місця зведення каплиці на території військового містечка.

Наступний день було присвячено круглому столу, в ході якого обговорювалися основні проблеми розвитку і розбудови капеланської служби Національної гвардії та плани щодо подальшої міжнародної співпраці на духовному поприщі. Також учасники заходу переглянули документальний фільм «Капелани» про життя трьох священиків, котрі з перших днів від початку конфлікту на Сході підтримували українських військових на передовій.

Заступник командувача Національної гвардії України генерал-майор Ярослав Сподар подякував представникам духовенства за співпрацю і вручив їм сертифікати учасників конференції.

– Нині в командування НГУ немає жодних вагань щодо важливості проведення душпастирської роботи серед особового складу, – зазначив генерал Сподар. – Двері нашого формування відкриті для всіх конфесій і релігій. У нас усіх має бути одна спільна мета – допомогти військовослужбовцю вирішити його проблеми. Тому я закликаю вас усіх до активної участі у розбудові капеланської служби в Національній гвардії. Перший і головний крок вже зроблено. З 1 січня 2016 року у Національній гвардії України вводяться 47 цивільних посад військових капеланів. Рішення щодо призначення на ці посади прийматимуть не командири, а самі бійці, за результатами голосування. Якого священика обере більшість військового колективу, той і буде їхнім духівником.

Наш кореспондент поспілкувався з учасниками конференції і поцікавився їхніми враженнями від побаченого і почутого.

Військовий капелан майор Арнольдас Валкаускас (Збройні Сили Литви):

– Найбільше мене зацікавив досвід українських колег, які надавали душпастирську підтримку військовослужбовцям під час бойових дій. Я сам був у складі миротворчої місії в Афганістані, але це не можна назвати справжньою війною. Також ми уважно проаналізували ваші напрацювання у створенні капеланської служби, тож не виключаю, що дещо можемо запозичити для себе.

Україна і її народ близькі для Литви. Наші люди дуже переживають за вашу країну й уважно слідкують за тим, що тут відбувається. У Каунасі, де я живу, першу п'ятницю кожного місяця віряни збираються в одному з костьолів спеціально для того, щоб помолитися за Україну, за її незалежність і за тих, хто її захищає. В Литві знають ціну свободі, адже свого часу ми теж боролися за свою незалежність. Звісно, наша боротьба по жертвності не йде

ні в яке порівняння з вашою. Тому ми й переживаємо за братній український народ.

Військовий капелан майор Едвардас Беніулс (Збройні Сили Литви):

– Коли 15 років тому у нашому війську створювалася капеланська служба, ми теж обговорювали різні організаційні моменти. Приміром, які мають бути військові звання у капеланів чи який однострій їм носити. Але найголовніше – це віра. Необхідно молитися за свою паству, молитися разом з ними. А як ти називаєшся – капелан чи священник, це вже другорядне. Також важливо, щоби ця людина працювала не тільки з військовослужбовцями, але й з їхніми родинами. Потрібно також враховувати в роботі і специфіку парафіян, це я вам кажу, як людина, що прийшла до війська з цивільного життя. Адже військовослужбовці – люди переважно молодого віку. Одна справа – проводити душпастирську роботу в мирний час, а інша – коли над головою літають кулі. Але з вірою і бажанням нести людям добро, я гадаю, кожен, хто обере для себе нелегкий шлях військового капелана, справиться зі своєю роботою.

Військовий капелан капітан Богдан Круба (Збройні Сили Польщі):

– Дуже добре, що в Україні приділяють увагу душпастирській роботі в житті війська. Мушу визнати, ще 20 років тому в Польщі не всі позитивно сприймали священника в армії. Декому з командування підрозділів здавалося, що капелани мають більший авторитет, ніж вони. До речі, про подібну проблему вчора згадував хтось і з моїх українських колег. В зоні АТО бійці частіше ходили за порадами до нього, аніж до командира підрозділу. Не обійшлося без певних непорозумінь, але вони існували рівно до того моменту, коли офіцер зрозумів, що спілкування зі священником позитивно впливає на моральний дух підлеглих. Навіть сама присутність пастира спонукає бійця до роздумів про Бога. А коли священник говорить, що зрада, корупція й інші негативні явища – це гріх, протинний Божій моралі, людина стає перед вибором, згадує напутні слова і замислюється над своєю поведінкою.

Представник капеланської служби, військовий капелан полковник Мар'ян Бадола (Збройні Сили Словаччини):

– Я вважаю правильним, що Україна розпочала формування капеланської

служби з міжнародної конференції. Для такої важливої і складної роботи як організація душпастирської роботи на офіційному рівні, потрібні хороші ресурси, в першу чергу людські. Незабаром нашої службі виповниться 10 років, але і досі багато посад капеланів залишаються вільними.

Національна гвардія дала хороший початок розгортання капеланства в Україні. Я свого часу провів сім місяців у складі підрозділу Військово-Повітряних Сил Словаччини в Афганістані, але давати якісь практичні рекомендації для своїх українських колег, враховуючи їхній по-справжньому цінний досвід проведення душпастирської діяльності в реальних бойових умовах, вважаю недоречним. Що ж до суто організаційних моментів, то, сподіваюся, презентація капеланської служби моєї країни буде корисною для Національної гвардії і допоможе вам. На вас чекає тривала робота, і я бажаю, щоб ви якомога швидше й успішніше її завершили.

Представник Духовного управління мусульман України Іман-Хатиб Мухаммедов Абдуль Карім:

– В Україні проживають багато народів, але всіх нас об'єднує одне: спільна Батьківщина. Захищати її мають всі громадяни, незалежно від національності чи віросповідання. Участь мусульманських священників у подібних заходах – це чергова можливість заявити про себе і продемонструвати готовність до співпраці у такій важливій справі як душпастирська робота серед військовослужбовців. Адже серед них є немало людей, які сповідують іслам. В подальшому спільнота мусульман України планує розширювати співпрацю з Національною гвардією, щоб наші єдиновірці в погонах отримали можливість задовольнити свої релігійні потреби, зустрічатися і спілкуватися з духівниками.

Отець Іван Гопко (Україна):

– Особисто мені захід сподобався можливістю познайомитися і поділитися досвідом з іншими людьми. Я спілкувався з деякими закордонними колегами, їхній досвід беззаперечно цікавий і потрібний, але він більше стосується мирного часу. Наш досвід набагато цінніший, бо він здобувався в бойових умовах.

Якщо все задумане командуванням Нацгвардії буде виконано, це буде добрий початок для розвитку капеланської служби. Проте неминуче виникатиме багато суто технічних питань. Наприклад, який у капелана буде соціальний захист? Адже коли священника-волонтера усім забезпечують парафіяни, це одна справа. Інша, коли це повинна буде робити держава. До того ж, капелан це не звичайний священник, а той, хто має ділити із солдатами всі труднощі військової служби та побуту. Людину, яка погодиться на таке, нелегко знайти. Словом, проблем вистачає і повне розгортання капеланської служби – справа не одного року. Утім, якщо ці проблеми будуть усунуті на законодавчому рівні, ми матимемо дієву капеланську службу європейського зразка в Україні. Напевно можемо сказати лише одне – хоч як би там було, церква вслякко сприятиме військовим і робитиме посильний внесок у захист нашої волі та незалежності.

**Капітан Олександр КОНОВАЛОВ,
фото автора
та майора Руслана МУЗИЧУКА**

НЕ ЗМИТИ СЛІЗАМИ БІЛЬ ВТРАТИ

Кажуть, що героями не народжуються, ними стають. Часом – ціною власного життя. І немає різниці, як і де воїн загинув за свій народ – у бою з російськими найманцями на околиці шахтарського містечка чи від гранати, кинutoї злочинцем у самому центрі столиці. Чи був він добровольцем, чи солдатом-строковиком. Кожен з них – без сумніву герой, який поклав своє життя за Україну, за живих. І ми, живі, мусимо пам'ятати тих, кому зобов'язані миром та спокоєм у наших домах.

Понад дев'ять місяців друзі та родичі шукали місце поховання бійця батальйону спеціального призначення НГУ «Донбас» **солдата резерву Богдана Вовненка**, який загинув 29 серпня минулого року під Іловайськом. У правий бік вантажівки, в якій Богдан із побратимами їхали так званним зеленим коридором, влучив постріл протитанкового ракетного комплексу «Фагот». Майже одночасно ще один снаряд, ймовірно випущений ворожим танком, поцілів у двигун автомобіля. Вижити не вдалося нікому. Пізніше тіла загиблих бійців було знайдено і поховані з військовим почетом. Не виявилось серед них тільки солдата Вовненка. Але у травні поточного року експертиза ДНК ідентифікувала Богдана серед тимчасово невідомих захисників України, похованих на Краснопільському кладовищі Дніпропетровська...

Богдан Вовненко був щасливою і доволі успішною людиною. Жив у Києві, працював системним адміністратором та менеджером. Паралельно керував власним інтернет-бізнесом і входив до неформального руху київських мотоциклістів. Захоплювався рок-музикою і любив готувати різні страви для своїх близьких, навіть вів власний кулінарний сайт. Разом з дружиною Аллою ростив чотирирічну доньку. Його долю кардинально змінили кримські події і початок конфлікту на Сході країни. Богдан, який брав активну участь в Революції гідності, не міг просто спостерігати за тим, як ворог відбирає у нього Батьківщину. Залишивши спокійне розмірене життя, він став одним з перших добровольців батальйону «Донбас». Позивним обрав свій інтернет-нік – «Варг». Опинившись на передовій, солдат резерву

Вовненко брав участь у найнебезпечніших операціях, не раз ризикував життям.

«...Я пишу тим, що належу до такої волелюбної нації. Це моя земля. І мені тут жити, моїм дітям, моїм онукам й правнукам...» – писав «Варг» у соцмережі, перебуваючи у зоні АТО. Там же придумав свій останній рецепт. На цей раз – коктейлю, який він назвав «Слава Україні!». Але так і не встиг його розмістити на сайті, за нього це зробила дружина. Незабаром він набув шаленої популярності в Україні і за кордоном, та мало хто із тих, хто виголошував патріотичні тости, знали, кому вони зобов'язані самою можливістю підняти цю чарку. 29 серпня, у річницю загибелі Богдана, у крематорії столичного Байкового кладовища відбулася церемонія громадянської панахиди за полеглим воїном. Наступного дня, відповідно до заповіту Богдана, родичі та друзі розвіяли його прах над Дніпром з Пішохідного мосту. За два дні до цього йому виповнилося б 40 років...

Майже вісім місяців тривав останній шлях додому військовослужбовця харківського оперативного з'єднання НГУ 40-річного **сержанта Василя Гриценка**. 18 лютого, під час виходу сил АТО з Дебальцевого, він вивазив супроводжувати поранених однопольчан, котрих вивозили із зони бойових дій. Неподалік села Миронівки у їхню вантажівку поцілів снаряд бойовиків. Вижити після прямого попадання пощастило лише водієві, якого вибуховою хвилею відкинуло на кілька метрів. Не всі загиблих вдалося тоді вивезти на нашу територію. Серед зниклих безвісти був і Василь Гриценко. Лише восени тіло сержанта вдалося ідентифікувати серед похованих у Запоріжжі тимчасово невідомих захисників України.

Василя Гриценка сміливо можна назвати людиною, яка зробила себе сама. Після строкової служби у Прикордонних військах він деякий час працював у столичному Дніпровському райвідділі внутрішніх справ. Згодом зробив вдалу кар'єру в бізнесі – від продавця до директора фірми з продажу будматеріалів. Але коли у серпні минулого року отримав повістку з військкомату, він і не думав ухилятися від мобілізації. «Якщо Батьківщина покликала, значить я їй потрібен», – пояснював Василь, як і тисячі таких само українських патріотів, своє рішення близьким. За півроку на передовій сержант Гриценко разом із товаришами тримав під шаленими ворожими обстрілами позиції на одному з блокпостів на Луганщині, брав участь у важких боях за місто Щастя. Побратими згадують Василя як відповідальну, добру і щирю людину, яка вміла підняти бойових дух своїх підлеглих. Таким він залишився до кінця свого життя. 2 жовтня Василя Гриценка з військовими почесними перепоховали в його рідному селі Красний Кут на Черкащині. Без батька залишилася 8-річна донька...

Останній день літа став ще однією чорною сторінкою в історії Національної гвардії. 31 серпня в залі засідань Верховної Ради йшло голосування за зміни до Конституції щодо децентралізації влади, а під стінами парламенту вирував невдоволений натовп. Намагаючись прорватися до будівлі, яку охороняли військовослужбовці Національної гвардії та працівники міліції, провокатори почали кидати в бік правоохоронців палиці, каміння, димові шашки та петарди. В якийсь момент за спинами гвардійців вибухнула бойова граната... Моторошні кадри з місця події облетіли центральні те-

леканали і змусили здригнутися українців. Тоді внаслідок заворушень постраждало близько 150 людей. В основному, поранення різного ступеня тяжкості отримали співробітники міліції та військовослужбовці Нацгвардії. Життя чотирьох бійців строкової служби оперативного з'єднання НГУ, які виявилися найближчими до епіцентру вибуху, лікарям врятувати не вдалося.

Першим відійшов у вічність 25-річний **старший солдат Ігор Дебрін**. Осколок гранати увійшов в тіло воїна в районі серця з лівого боку, у місце, найменш захищене бронезилетом. Родом Ігор був із села Зміївка, що на Херсонщині. Після закінчення школи навчався на інженерному факультеті Херсонського національного технічного університету. До строкової служби разом з батьком працював на машинобудівному заводі. Його смерть стала шоком не тільки для близьких, але й для односельчан, адже всі вони знали Ігоря як спокійного і порядного юнака, про якого ніхто не міг сказати бодай лихого слова.

На другий день після трагедії під Верховною Радою від осколкових поранень померли 21-річний **солдат Дмитро Сластніков** та 20-річний **солдат Олександр Костина**. В пам'яті друзів Дмитро назавжди залишиться веселим, доброзичливим і непосидючим хлопцем, який ніколи не нудьгував і любив знайомитися з новими людьми. Після звільнення в запас він збирався працювати в Національній поліції. Вважав, що отриманий на строковій службі досвід допоможе йому в майбутній роботі. Не судилося... Олександр Костина був родом з села Козачі Лагери, що на Херсонщині. Після

закінчення школи юнак працював на приватному хімічному підприємстві. Немовби передчуваючи біду, напередодні трагедії він зателефонував мамі і сказав, що через місяць їхній підрозділ відправляється на полігон на стрільби. Попросив, щоб не хвилювалася, якщо раптом не буде зв'язку і він не зможе зателефонувати. Той його дзвінок до рідних виявився останнім...

Майже місяць лікарі Центрального госпітально МВС України боролися за життя 25-річного **солдата Богдана Дацюка**. Він зазнав важкого осколкового поранення голови і весь цей час перебував у комі, на межі життя та смерті. 24 вересня солдат Дацюк помер. Всі, хто знав Богдана, згадують його як доброго і веселого хлопця. Богдан закінчив аграрний університет, захоплювався футболом та баскетболом. До призову на строкову встиг попрацювати за фахом у садовому приватному господарстві. Хлопець дуже пишався тим, що став військовослужбовцем саме Національної гвардії України. Жартував, мовляв, дослужуся до генерала! «Він уже змалку робив так, щоб нікого не образити, – ледве стримуючи сльози, згадувала про Богдана бабуся Анастасія. – Коли бачив у чомусь несправедливість, у нього сльози котилися з очей. Таке добре серце мав мій внучок. А як часто приїжджав до мене! Частіше, ніж мама з татом. Дуже я його любила, а він горнувся до мене...».

Прощання із загиблими гвардійцями відбувалося у їхньому рідному з'єднанні. Зі скорботою в очах стояли в строю побратими, з якими вони ще недавно стояли пліч-о-пліч, стримуючи розлючений натовп. Четверо полеглих бійців були з різних ре-

гіонів країни, їм не довелося брати участі у бойових діях на Сході. Смерть від руки негідника, який підступно кинув гранату, знайшла їх на мирній території, але їхня жертва стала не менш величною. Вони загинули як справжні воїни-захисники, ставши на заваді свавілля.

4 жовтня група розвідників батальйону спеціального призначення «Донбас» вирушила на бойове завдання щодо відстеження ДРГ бойовиків. Під час обстеження лісосмуги гвардійці натрапили на ворожу розтяжку. Від осколків міни п'ятеро «донбасівців» зазнали тяжких поранень, а для 40-річного командира відділення **сержанта Михайла Заяця** цей рейд став останнім. Від смертоносних осколків військовослужбовець з позивним «Косий» помер на місці.

За свою відвагу і кмітливість Михайло по праву користувався заслуженим авторитетом та повагою в підрозділі. «Справжній боєць, який добровільно пішов воювати за Україну, він свідомо раз по раз ішов назустріч небезпеці. І на нього завжди можна було покластися краще, ніж на самого себе...» – згадують товариші про Михайла. Попрощатися із загиблим на панакхиду, яка відбулася в одному з маріупольських храмів, прийшли бойові побратими не тільки з «Донбасу», а й із загону спеціального призначення НГУ «Азов» та добровольчих підрозділів, з якими «Косий» пліч-о-пліч обороняв Широкине. Поховали Михайла в рідному Червонограді, що на Львівщині. Без батька залишилися дві доньки, семи і п'ятнадцяти років...

Капітан Олександр КОНОВАЛОВ,
фото майора Руслана МУЗИЧУКА

КОЗЯТИНЦІ ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ЗАГИБЛОГО ГВАРДІЙЦЯ

1 вересня у загальноосвітній школі № 2 міста Козятина було відкрито меморіальну дошку на честь загиблого випускника – бійця кийського оперативного з'єднання Національної гвардії солдата Вадима Наумова.

Свій перший і останній бій Вадим прийняв рівно рік тому – 1 вересня 2014 року поблизу села Василівка Старобешівського району Донецької області. До того на рахунок хлопця вже було одне бойове відраження до зони АТО, брав він і участь в охороні громадського порядку під час подій Євромайдану в Києві. Близько трьох місяців солдат Наумов вважався безвісти зниклим, адже після бою його тіло так і не знайшли. Загиблого військовослужбовця вдалося відшукати і повернути на малу батьківщину для останнього спочинку силами активістів гуманітарної місії «Чорний тюльпан». Поховали юнака лише у грудні минулого року. Невтішними залишилися найрідніші люди Вадима – мама Інна Сергіївна та бабуся Ганна Сергіївна.

Та не лише рідні і близькі солдата не могли стримати сліз у перший день нового навчального року. На урочистій лінійці стояли і старшокласники, які пам'ятали майбутнього кавалера ордена «За мужність» III ступеня ще школярем, і молодь, що бачила хлопця на концертах, адже до призову він всерйоз захоплювався рок-музикою і грав у місцевому гурті «АГО». Саме тому у цей день лунали й пісні під гітару, написані спеціально для цього заходу друзями й однодумцями Вадима.

З різних кінців України з'їхалися віддати шану загиблому побратиму і його колишні товариші по підрозділу. Усі вони вже звільнилися у запас, у кожного своє життя і кар'єра, дехто вже встиг обзавестися сім'єю. Проте всіх цих молодих людей об'єднує гвардійське братерство і свята

пам'ять про полеглого однополчанина – навки 22-річного.

Право відкрити меморіальну дошку було надано командиром батальйону столичного оперативного з'єднання НГУ майору Ярославу Ковальчуку та старшому солдату запасу Олександрю Бедному.

Відтепер Вадим Наумов щодня зустрічатиме дітлахів, що поспішатимуть на перший урок, і ширим та усміхненим поглядом проведуть їх додому. Діти дорослішатимуть, обиратимуть свої майбутні дороги, але завжди пам'ятатимуть простого хлопця, який став солдатом і загинув заради того, щоб вони жили у вільній та мирній країні.

Підполковник Валерія АГБАЛОВА,
фото автора

ДОБРОВОВЛЬЦІ

«АЗОВ»: 3 ПЕРШИХ ДНІВ НА ПЕРЕДОВІЙ

2014 рік став переломним не тільки в історії української державності, але й розвитку війська нашої країни. Анексія Криму Росією і подальше вторгнення військ агресора на Донбас спонукало українське суспільство до рішучих дій. Тисячі громадян, певна частина яких жодного дня не служили в армії, висловили бажання захищати свою Батьківщину зі зброєю в руках.

Весною 2014 року у кожній області України було створено батальйони територіальної оборони, а в системі МВС – спецпідрозділи охорони громадського порядку, що формувалися з числа добровольців. З'явилися добровольчі підрозділи й у складі сформованої на базі внутрішніх військ МВС України Національній гвардії.

Перший батальйон оперативного призначення столичного конвойного з'єднання НГУ і понині носить неофіційну назву – імені Героя України генерала Кульчицького. Так вирішили самі воїни, переважно колишні активісти Майдану, на знак пошани до свого загиблого наставника, кадрового офіцера ВВ, а згодом і НГУ, генерал-майора Сергія Петровича Кульчицького. Також із добровольців створювалися батальйон оперативного призначення Івано-Франківського полку НГУ та батальйон спеціального призначення першої оперативної бригади НГУ, відомий як «Донбас». Перші місяці існування добровольчих підрозділів їх бійці вважалися такими, що проходять службу у резерві. Нині ж вони або мають статус мобілізованих в особливий період, або уклали контракти про проходження військової служби.

У листопаді 2014 року рішенням міністра внутрішніх справ України до складу НГУ було включено загін спеціального призначення «Азов» – раніше підрозділ патрульної служби міліції особливого призначення, сформований у травні того ж року в Бердянську.

Наразі «Донбас» і «Азов» входять до складу мариупольського полку НГУ. Перебуваючи у відрядженні в секторі «М» зони проведення АТО, редактор «СЧ» познайомила із військовослужбовцями цих, без перебільшення легендарних, підрозділів і навіть отримала можливість подивитися зсередини на їхнє життя, яке, прямо скажемо, дуже відрізняється від буднів звичайного штатного гвардійського колективу. Проте є між учорашніми «добробатами» і «вевешниками» й багато спільного. Перш за все – загальна мета. Всі ми склали Присягу на вірність Українському народові, служимо на благо нашої Батьківщини й готові пожертвувати найдорожчим, аби вона була вільною, незалежною й процвітаючою.

ІДЕЯ НАЦІЇ

У «Азова», напевно, найбільш неоднозначний імідж з усіх добровольчих підрозділів. Неоднозначніший, мабуть, хіба що у «Правого сектора», офіційно визнаного у колишній братній державі екстремістською організацією. Не придумали б сусіди казочку про візитку Яроша, дітей своїх вони лякали би «Азовом». І взагалі-то, правильно б робили. Адже «азовці» з перших днів російської експансії на Донбасі – на передовій. Свій перший бій вони прийняли 7 травня 2014 року поблизу селища Мангуш. Терористи обстріляли їхній автобус, поранивши водія, та наразилися на достойну відповідь – одного з нападників добровольці знищили, ще двох узяли в полон. Саме вони звільняли від сепаратистів Маріуполь, Урзуф, Павлопіль, Комінтернове, Широкине, Лебединське та інші населені пункти Донеччини. Саме їхньою заслугою є те, що десятки загарбників відправилися туди, звідки прийшли, в рефрижераторах російських «гумконвоїв». Словом, привід для помсти «Азову» у ворога є. А через те, що гібридна війна передбачає ще й поширення неправдивої інформації через контрольовані ворогом ЗМІ, сайти новин та соціальні мережі, то імідж їм створюють відверто непривабливий. Певні джерела, не соромлячись, іменують «азовців» неонацистами. Утім, і пересічних бійців НГУ кремлівська пропаганда записує коли в карателі, а коли й у приспінники хунти – і що поробиш, не наб'єш же лику телевізору!

Проте дуже часто вищезгадані джерела навішують ярлики, не вбачаючи ніякої різниці між расизмом, фашизмом, нацизмом і націоналізмом. Найчастіше «Азову» закидають використання різної «нехорошої» символіки – від свастики до давніх рун «як у есесівців». Приводом для обвинувачень бійців «Азова» у мало не фашистських поглядах служить той факт, що вони впевнені: українці мають самі господарювати на власній землі і не приховують цих переконань. Емблема – стилізовані букви «І» та «N» дісталися «азовцям» у спадок від громадської організації «Патріот України», на базі якої свого часу й було створено цей добровольчий загін, – дуже не подобається сепаратистам. Не дає їм спокою й вітання «Слава нації!» – «Смерть ворогам!».

Звичайно, за часів СРСР саме слово «націоналізм» було лайливим і любити належало тільки радянську батьківщину і радянський народ, а не окремо свій рідний – український, вірменський

чи литовський. І звісно, новоспеченій російській імперії, що прагне відродитися у своїх колишніх кордонах, стає незручно, якщо «молодші брати» починають впроваджувати національне відродження. Слово «нація» її лякає. Утім, що таке нація в політичному сенсі цього слова? Вікіпедія пише, що це «сукупність політично суб'єктивних громадян, які здійснюють колективні національні інтереси через механізм власної політичної організації – національної держави. Нація визначається, як основний державотворчий елемент, джерело державної влади та носій державного суверенітету. Часто вживається як синонім терміну «держави», коли мається на увазі її населення, наприклад для посилання на «національні» університети, банки та інші установи».

А ось як коментує емблему «Азова» міністр внутрішніх справ Арсен Аваков:

– Ця емблема – в тому числі і емблема Нобеля. У багатьох європейських містах цей знак можна побачити на гербах міст. Так, більшість з присутніх в «Азові» хлопців мають своє сприйняття світу. Але хто вам сказав, що ви можете їх судити? Не забувайте, що зробив «Азов» для країни. Згадайте про звільнення Маріуполя, бої під Іловайськом, останні атаки в Приазов'ї. Дай Боже кожному, хто їх критикує, зробити 10% того, що зробили вони. І всякий, хто скаже мені, що ці хлопці проповідують нацистські погляди, носять свастику і так далі, – відверто бреше і займається дурницями. Я багато годин провів з бійцями «Азова» в розмовах. Немає там ні нацизму, ні свастики!

НА СЛУЖБУ – ІЗ МОЛИТВОЮ

Попри те, що підрозділу немає ще й двох років, тут є чимало власних бойових традицій. Так, кожен день «азовці» починають із шиккування з неодмінним колективним прочитанням Молитви патріота.

«Україно, Свята Мати Героїв, зійди до серця мого, прилинь бурею вітру кавказького, шумом карпатських ручаїв, боїв славного Завойовника Батька Хмеля, тріумфом і гуком гармат Революції, радісним гомоном Софійських Дзвонів. Нехай в Тобі відроджуся, славою Твоєю опромінюся, бо Ти все життя моє, бо Ти все моє щастя. Задзвони мені брязкотом кайдан, скрипом шибениць в понурі ранки, принеси мені зойки катованих в льохах і тюрмах, і на засланні, щоб віра моя була гранітом, щоб росло завзяття, міць, щоб сміло я йшов у бій так, як йшли Герої за Тебе, за Твою славу, за Твої Святі Ідеї; щоб помстити ганьбу неволі, потоптану честь, глум катів Твоїх, невинну кров помордованих під Базаром, Крутами, в Кінгірі і Воркуті, героїську смерть героїв Української Нації, Української Національної Революції – полковника Євгена Коновальця, Басарабової, Головінського, Шухевича, Бандери та славу смерть Данилишина і Біласа, і тисяч інших незнаних нам, що їх кості порозкидані або тайком загребані.

Спали вогнем життєтворчим всю кволисть у серці моєму. Страху нехай не знаю я, не знаю, що таке вагання. Скріпи мій дух, загартай волю, в серці замешкай моєму! У тюрмах і тяжких хвилиах підпільного життя рости мене до ясних чинів. В чинах тих хай знайду я смерть солодку, смерть в муках за Тебе. І розплинуса в Тобі я, і вічно житиму в Тобі, відвічна Україно, могутня і соборна!»

Ці слова належать одному з лідерів Організації українських націоналістів Осипові Мащаку, засудженому у 1936 році до 15 років позбавлення волі. Їх бійці «Азова» повторюють перед боєм, ними ж проводжають в останню путь загиблих побратимів.

Утім, було б помилкою стверджувати, що абсолютно всі «азовці» свого часу входили до патріотичних молодіжних організацій. Більш того, далеко не всі вони навіть розмовляють українською в побуті! Серед них чимало етнічних росіян, білорусів, грузинів, чеченців, є навіть представники далекого зарубіжжя. Проте всі ці люди люблять Україну і для всіх них «Азов» став родиною, причому, для деякого – першою справжньою.

Старшому солдату Руслану Косенку 24 роки. Хлопець родом з Кременчука, ріс у дитбудинку, із кровних родичів має тільки бабусю. У профтехучилищі опанував спеціальність автослюсаря, працював у Києві, під час подій «Євромайдану» познайомився із майбутніми бойовими побратимами. В «Азові» вважається справжнім ветераном, адже брав участь у першій серйозній бойовій операції підрозділу – звільненні Маріуполя. В ході боїв у Іловайську буквально під ногами хлопця розірвалася міна, він ризикував стати інвалідом, але майстерність лікарів і гаряче бажання самого Руслана якнайскоріше стати до строю, створили диво: Монах (чомусь, саме такий позивний носить цей веселий юнак) повернувся в загін.

18-річному Андрію Снітку пощастило менше. Під час того ж таки заходу в Іловайськ він зустрів героїську смерть, накривши власним тілом гранату, кинуту терористами в п'ятірку українських військових. На той час наймолодший у «Азові», юнак загинув на місці, рятуючи життя товаришам. Про те, що він сирота, у підрозділі дізналися лише згодом.

ДИСЦИПЛІНА «ПО-АЗОВСЬКИ»

Є в «Азові» й бійці, які мають і рідних, і друзів, але не бачили їх уже багато місяців, адже ті залишилися на окупованих територіях. Дехто навіть і не здогадується, що син, брат або чоловік захищає Україну в лавах «Азова».

– Коли доводиться бачити яких-небудь роботяг, позирую в них робу, роблю фото й викладаю в соцмережу, щоби у разі чого рідні мали беззастережний доказ: я на заробітках, працюю на будівництві, – невесело посміхається колишній шахтар, чий рідне місто наразі зайняте терористами. Він вірить, що обов'язково повернеться додому переможцем, просто потрібно ще трошечки зачекати...

А ось службовець Марина Алексюк щодня їздить на роботу в медпункт підрозділу з невеличкого селища Ялта. Мама двох дітей в загоні нещодавно, всього кілька місяців. Вона носить нашивку «Азова» із гордістю. Каже, що раніше не стикалася із людьми у формі, але познайомившись із «азовцями» ближче, переконалася, що працювати із людьми, які звикли до порядку та дисципліни, набагато простіше, аніж із цивільними, і планує укласти контракт про проходження військової служби.

Окрім ритуалів, які навряд чи побачиш ще в якійсь частині, пересічному «кадровому» військовослужбовцю може здатися незвичним і гордістю вигляд колег із «Азова». У багатьох бійців є татування, проте після того як «наколки» перестали асоціюватися у більшості населення виключно із тюремною субкультурою, художнім тату вже нікого не здивуєш, надто у молодіжному середовищі. Доводилося й у звичайних частинах НГУ бачити «розцяцькованих» солдатів і навіть офіцерів, на якості виконання ними службово-бойових завдань певні відхилення від статутного зовнішнього вигляду не позначалися. А ось незвичайні зачіски, вуса й бороди деяких «азовців» в будь-якому іншому військовому колективі протрималися б до першого-ліпшого стройового огляду.

Взагалі, підкреслювати власну індивідуальність для бійців не лише «Азова», але й усіх підрозділів, що формувалися на добровільних засадах, здається, вкрай важливо. Чи забороняти їм це робити – ось питання. Головним аргументом на користь того, що треба, найчастіше є думка, що «статутна» зовнішність особового складу є запорукою міцної військової дисципліни в підрозділі. Щоправда, ті, хто висловлюють цю думку, не згадують, що в радянські часи, особливо в «благословенні» вісімдесяті, білосніжні підкомірці й бриті «під нуль» солдатські маківки аж ніяк не заважали «дідівщині» цвісти буйним цвітом в «непереможній і легендарній».

А ось у «Азові» дисципліна на досить високому рівні. Про це мені казали всі бійці загону, погоджується із даним фактом і командир маріупольської частини НГУ полковник Олександр Крячко:

– В «Азові», як і в «Донбасі», підібрався досить неоднорідний контингент військовослужбовців. Але принаймні у двох речах їм не відмовиш. По-перше, це сміливість і відвага, високий патріотизм, сильна мотивація захищати рідну землю. А по-друге, висока самодисципліна, яка ґрунтується на принципах поваги до товаришів по зброї і, особливо, до своїх командирів. Ті, хто думає, що колишні добровольчі батальйони це така собі вольниця, дуже помиляються – від тих, хто ганьбить їхні лави, ці хлопці рішуче позбавляються.

«ДОНБАС»: ЕЛІТА В ЕЛІТІ

Розвідники, як скаже будь-який військовий – це еліта. А розвідники підрозділу, що неодноразово відзначився при веденні реальних бойових дій – еліта в еліті. Сьогодні ми хочемо по-знайомити читачів нашого часопису із особовим складом групи аналізу та координації дій батальйону спеціального призначення «Донбас» мариупольського полку НГУ.

У кожного з цих людей іще два роки тому було спокійне і розмірене життя. Усі вони хоч і мали за плечима серйозний службовий досвід, але багато чого встигли добитися й на цивільному поприщі. Навіть в страшному часі вони б не могли уявити, що знову візьмуть до рук зброю, ховатимуть загиблих товаришів, спостерігатимуть навколо себе декорації до фільмів-катастроф, на які перетворилися такі тихі й мирні іще вчора Дебальцеве, Вуглегірськ, Рідкодуб, Широкине...

Безперечно, кожен із них хотів змін у країні. Хоча б для того, аби з'явилася можливість відкрити власну справу, платити чесні й справедливі податки й рік у рік спостерігати як Україна, зокрема й їхніми зусиллями, перетворюється на справжню європейську державу. Адже декого з наших героїв вітчизняна бюрократія і корупція свого часу змусила шукати щастя за кордоном, де вести бізнес виявилось набагато простіше, ніж удома. Звичайно, вони збиралися повернутися, не знали тільки, за яких обставин це відбудеться. Коли Батьківщина опинилася у небезпеці, вони без вагань стали на її захист.

Утім, що саме змусило цих солідних і успішних кожен у своїй галузі людей кинути все й піти на «Східний фронт» добровольцями? Також цікаво, чому для проходження служби вони обрали саме батальйон «Донбас»? Нехай відповіді на ці питання дадуть самі розвідники.

Майор Анатолій Лісовський:

– Сам я родом із Житомира. У 1996 році закінчив Львівське пожежно-технічне училище МВС України, дослужився до капітана. Звільнившись з посади заступника начальника загону технічної служби Державної пожежної охорони, вирішив податися в приватний бізнес. Не вийшло вдома – оформив робочу візу до Естонії. Починав звичайним робітником на фірмі, яка займалася утепленням фасадів будівель. За декілька років «доріс» до виконроба. Жив у Таллінні, заробляв досить-таки непогані гроші. Бригада в мене була українська, переважно хлопці з Тернополя. Коли в Україні почався Євромайдан, всі вони, як один, стали збиратися додому, насилу вмовив закінчити підряд. Зрозумів, що й моє місце – там, разом із моїм народом.

В березні повернувся у Житомир. Коли у нас відібрали Крим, чітко зрозумів: жарти скінчилися, або ми захищаємось, або нас просто розберуть по шматочках. Почалася перша хвиля мобілізації, але мені повістка з військкомату все не приходила. Довелось йти туди самому. За великим рахунком, мені було все одно, де служити, тільки би боронити свій дім. Пройшов медкомісію, зібрав документи, мав бути розподілений до 95-ї окремої аеромобільної бригади, але мобілізація закінчилася. Аж тут зателефонували з «Донбасу» – я між ходіннями по інстанціях про всяк випадок заповнив анкету на їхньому сайті в Інтернеті. З'їздив на «оглядини», пройшов відбір, курси перепідготовки та бойового злагодження підрозділу в навчальному центрі «Старе», що під Києвом, і у січні поточного року вирушив до зони проведення АТО.

Підлеглі в мене підібралися – дай Боже кожному командирові таких. Хоч за фахом і не всі ми розвідники, проте обставини змусили засвоїти не одну військову спеціальність. Взагалі, у нашій роботі премудрощів небагато. Головне – пам'ятати два принципи: не приймати необдуманих рішень і ніколи не ходити двічі однією дорогою...

Молодший лейтенант Олена Коноваленкова:

– Я народилася в Магаданській області, щоправда, від нашого селища Полярний до самого Магадана треба було трьома літаками добиратися. Батьки жодного відношення до армії вони не мали, а ось подальша наша династія – на сто відсотків військо-

ва. Моя рідна сестра і ми з чоловіком служимо в «Донбасі». Син – офіцер мариупольського полку НГУ. До «Донбасу» я вже мала за плечима вісім років служби в тоді ще бригаді спецпризначення ВВ «Барс».

Переїхавши в 1991 році в Конотоп до бабусі, я поступила в педагогічний вуз, вийшла заміж, народила сина. Потім відчула, що життя треба кардинально міняти. Залишила навчання, розвелася з чоловіком і, взявши з собою вже підрослого Ігоря, оселилася в Києві. Здобула вищу економічну освіту, пішла служити за контрактом у спецназ, і жодного дня не шкодувала про це! Мені справді подобалися польові виходи, стрільби, участь у показових виступах зведеного підрозділу спецпризначення. Син постійно був зі мною, тож його вибір – навчатися на факультеті внутрішніх військ КНУВС – не був для мене несподіванкою, хоча я на той час уже звільнилася в запас прапорщиком з посади стрільця-інструктора. Чому я залишила улюблену справу? Причина банальна – на той час у контрактників було дуже низьке грошове забезпечення. До того ж, нова робота у приватному детективно-охоронному агентстві теж була по-своєму захоплюючою.

Потім почався Майдан. Я туди не ходила і навіть не підтримувала цих ідей. Проте коли в Україну прийшла війна, зрозуміла, що не можу просто сидіти і дивитися телевизор, як більшість оточуючих. До того ж, Ігор у 2014 році отримав лейтенантські погони і був розподілений у мою рідну бригаду, яка на той час уже носила найменування першого оперативного з'єднання НГУ. Його відрядили до зони АТО одразу ж після прибуття на місце подальшого проходження служби. Чи могла я, мама офіцера і сама людина в душі військова, залишитися осторонь? Щоправда, спершу я не була впевнена, що зможу воювати, але відчувала себе зобов'язаною допомогти нашій армії. Ще на початку літа зв'язалася із волонтерським рухом, який бурхливо розвивався у столиці, зголосилася возити на передову їжу та амуніцію. В перший раз потрапила під обстріл, коли на під'їзді до Маріуполя, неподалік Волновахи, раптом почався перехресний бій. Я зрозуміла, що снаряди лягають поруч, але не могла собі дозволити витягнути з кузова хоча б один бронезилет – розуміла, що солдатам вони потрібні більше. Дуже важливо у той момент було подолати власний страх і рухатися вперед. Я це зробила. Тоді ж вирішила, що повернутися в стрій теж зможу.

У військкоматі на мене подивилися скоса, мовляв, тобі що, більше всіх треба? Нехай чоловіки в АТО їдуть, а ти і так молодець, що волонтерською діяльністю зайнялася... Словом, відмовляли майже відкрито. Тоді я попросила свою особову справу і пішла у добровольчий підрозділ, поміркувавши, що там паперової тяганини буде менше, а військкомат потім просто поставимо перед фактом. Так воно й вийшло.

Дивна, все-таки, штука – наше життя. Колись я звільнилася зі служби, бо грошей не вистачало, а тепер поїхала в саме пекло, отримуючи як резервіст аж 918 гривень! Та на той час гроші мене найменше цікавили.

Бойове хрещення в зоні АТО я отримала в секторі «С», наші позиції були на другій лінії оборони неподалік селища Лоскутовки, але обстрілювали їх добряче – і з «Градів», і з мінометів. Нас у підрозділі дві жінки було – я і солдат резерву Ліда Василенко. Коли ми зайшли у Дебальцеве, місто на дві третини контролювали бойовики. Точніше, російські військові – цю тактику вони відпрацювали ще в Іловайську. Спочатку регулярні війська РФ займають населений пункт, потім передають його під контроль ДНР-ЛНР. Видно було, що працюють професіонали. Ми розмістилися у будівлі колишньої школи мистецтв – без вікон і дверей, але найменш із стінами і дахом, це було єдине більш-менш пристойне приміщення.

Там же, у підвалі, приютили чотири місцеві родини – їм просто більше нікуди було подітися. Ми, як могли, допомагали мирному населенню – виводили з-під обстрілів, шукали, де можна розмістити людей, які втратили дах над головою. Часто нас із Лідєю супроводжував стрілець-санітар солдат резерву Андрій Реута, позивний «Медок». Якось після виконання одного із подібних завдань Андрій виїхав на розвідку в Чорнухіне. Живим звідси він уже не повернувся.

Який момент згадується найбільше? Напевно, коли ми виходили з Дебальцевого. Наші хлопці захопили у «сепарів» МТЛБ, мало не доверху заповнений боєприпасами. Кидати такий цінний трофей було шкода, проте їхати на ньому по обстрілюваній противником місцевості здавалося чистою авантюрою. Переганяти цю бочку порошу на колесах добровільно зголосилися двоє воїнів – солдати Сергій Данічкін і Олексій Коноваленков, на той час, мій наречений. Я сіла третьою. Всю дорогу не випускала з рук Псалтир, без кінця читаючи 90-й псалом, молитву, до якої віруючі часто звертаються у небезпечній ситуації. Страшно було дуже. По нас стріляли, лівий бік машини згодом виявився посічений, але я дуже сильно повірила, що Господь нас збереже, так і сталося.

Після цього ми з Олексієм і вирішили одружитися. Весілля не було, розписалися в Лисичанську просто в формі і бронезилетах. Настане мир – тоді вже відсвяткуємо.

Старший сержант Сергій Киричук:

– Як дивно, але в дечому наші із Оленою долі схожі. Моя біографія теж пов'язана із Північчю – батько був пілотом полярної авіації, справжнім героєм, який сідав на крижини і рятував людей. Я теж служив у «Барсі», спочатку строкову, потім – 5 років за контрактом. Звільнився в запас з тієї ж прозаїчної причини, що й вона, і приблизно в той же час – у 2009 році. Опанував багато професій, останнім часом, як це прийнято говорити, працював на себе, займався автомобілями.

У військкомат прийшов перед Іловайськими подіями – набридло чекати на повістку. Спочатку мене теж розподілили в 95-ту аеромобільну, але поки готували документи, бригада вже відправилася на передову. Став обдзвонювати добровольчі батальйони, і так потрапив у «Донбас».

Ремесло розвідника засвоював на практиці, хоча попередній службовий досвід, звісно, теж дуже допоміг. І диверсійною діяльністю теж займався. Спочатку ми на Бахмутівській трасі «пошуміли» – підривали об'єкти неприятеля, забезпечували прикриття різних спецоперацій. Працювали в Новотошківці, Дебальцевому, Логвиновому, Широкиному – «приходив ко мне Сережка, повзривали мы немножко»... Кумедно було спостерігати за сепаратистами, які до наших рейдів почувалися на вулицях зайнятих ними населених пунктів, як удома – ходили без «броні», без касок, каву пили, теревенили. Аж раптом їхня поведінка докорінно мінялася! Ми робили все, аби терористи не почувалися в безпеці ані хвилини.

Раніше ми ходили в розвідку самі, але з початку осені запускаємо безпілоти. Це значно спрощує нашу роботу, та й з повітря,

звісно, місцевість видно набагато краще. Машини унікальні, особисто я не чув, щоби в когось з наших військових були такі. Буває, хлопці запускають квадрокоптери, але у нас справжні планери, які, на відміну від звичайних дронів, які можуть пробути у повітрі до 40 хвилин, літають аж дві години! Розмах крил у них 3 метри 40 сантиметрів. Оператор безпілота – це професія, якій потрібно окремо вчитися. Дякуємо дніпропетровським волонтерам, які самі розробили і побудували цю техніку і кілька тижнів допомагали опанувати її. Інформацію ми самі розшифруємо і передаємо в штаб сектора. Щоразу, коли запускаємо планер, не знаємо, що він «розвідає». А дані бувають дуже цінні. Наприклад, раптом «віднаходиться» нібито відведена бойовиками важка зброя. Іще цікаво спостерігати за тим, як обладнані позиції неприятеля. Тим, хто заявляє, що на Донбасі немає російських військ я би показав кілька кадрів, на яких видно, як облаштована одна із вогневих точок «сепарів» – жива ілюстрація підручника з тактики! Хотів би почути про колишніх шахтарів та комбайнерів, які уміють так!

Старший солдат Владислав Рожков:

– Я вінничанин, у рідному місті закінчив школу, у 1989 році був призваний на строкову службу у Прикордонні війська КДБ СРСР у Закарпатський прикордонний округ. Проїшов підготовку для бійців спецпідрозділів, був призначений на посаду снайпера. Брав участь у бойових діях під час Нахичеванського конфлікту. Після служби спробував себе в бізнесі. Спочатку справи йшли досить успішно, а ось за часів правління Януковича все пішло набагато гірше. Настільки, що одного чудового дня я зібрав речі і переїхав у Петербург. Відкрив фірму, яка нормально працювала два роки.

Коли в Києві почалися зимові події 2014 року, продав усе що міг, повернувся додому, придбав власним коштом форму й екіпіровку і пішов захищати Батьківщину. Під час операції в селі Рідкодубі, коли ми знищили склади терористів, мене сильно контузило. Але про те, щоби «списатися» за пораненням і мови не могло бути – підлікувався й повернувся в підрозділ.

Річ у тім, що я поїхав на Донбас не тому, що мені нема чого втрачати. Навпаки. В матеріальному плані я людина досить забезпечена, але я сам все це заробив і дуже не люблю, коли хтось зазіхає на чуже...

**Підполковник Валерія АГІБАЛОВА,
фото автора та www.tsn.ua**

БАТЬКІВЩИНА СКАЗАЛА: «ТРЕБА!»

У період такого довгоочікуваного затишшя в зоні проведення антитерористичної операції головним завданням військовослужбовців НГУ є забезпечення перепускного режиму на дорогах Донеччини. У листопаді року, що минає, тут несли службу військово-службовці частин Центрального ОТО НГУ, переважно мобілізовані. Про декількох із них нині й піде мова.

ЗАЙНЯВ У СТРОЮ МІСЦЕ СВОЇХ УЧНІВ

Село Карлівка Мар'їнського району пробуло під владою невизнаної Донецької народної республіки лише два місяці, будучи звільненим силами АТО 23 липня 2014 року. Однак недобра пам'ять про господарювання тут терористів з батальйону «Восток» живе тут і понині.

Як зізнавалися журналістам місцеві мешканці, бойовики займали їхні оселі, а господарів просто виставляли за двері. Бувало, підсаджували на попутні машини й відправляли геть із села. Після того як українські військові, зокрема й підрозділи Національної гвардії, вибили сепаратистів з Карлівки, дехто із селян повернувся додому. А комусь і вертатися було нікуди – багато будинків стояли зруйновані і розграбовані.

Утім, Донбас загоює рани. Карлівка поволі повернулася до звичного життя. Вже цього літа на невеличкому футбольному полі, що на в'їзді у село, місцеві хлопчики завзято ганяли м'яча, а на них із посмішками позирали бійці Національної гвардії, що несуть службу на блокпосту, розташованому зовсім поруч.

45-річний командир взводу старший лейтенант Олександр Абрамов спостерігав за малими карловчанами із особливими почуттями. По-перше, вдома, у Павлограді, на татка чекає 10-річний Абрамов-молодший. А по-друге, Олександр багато років пропрацював у школі, і хоч як учитель не підлягав

мобілізації, пішов до війська добровільно. На це у нього була своя, дуже гірка причина.

– Я працював викладачем допризовної військової підготовки, тож перші ази військової справи сотням майбутніх захисників Вітчизни дав саме я. Багато моїх учнів захищали волю і незалежність України тут, на Донбасі. Деяких живими уже не побачив. Хто загинув під Іловайськом, хто у Дебальцевому, хто у Донецькому аеропорту... Коли протягом року поховав вісьмох своїх учнів, то зрозумів, що просто збожеволію, якщо не займу їхнє місце у строю. Дружина, звісно, не хотіла відпустити, все ж таки, треба підняти малого. Проте заради того, щоби мій син жив у мирній країні, я й попросився до війська, – розмірковує офіцер.

Неоголошена війна на Донбасі для нього вже друга. Першою була війна в Нагірному Карабаху – теж не задекларована офіційно. Ось тільки загублі та поранені були реальні. Молодого лейтенанта, випускника Пермського військового авіаційно-технічного училища, розподілили для подальшої служби на військову авіабазу, дислоковану в азербайджанському Кіровабаді (нині – Гянджа). Після початку конфлікту навколо Нагірного Карабаху у місті почалися вірменські погроми, які ризикували вилитися в масштабне кровопролиття. Зусиллями радянських військ цього вдалося уникнути, проте вірменському населенню прийшлося покинути Кіровабад.

Лейтенанту Абрамову довелося не лише понюхати пороху, але й потрапити

у полон. Про два тижні, проведені в азербайджанському зіндані, офіцер і нині згадує неохоче. Зізнається лише, що пережито позначилося, на здоров'ї. У нього, тоді ще зовсім молодого хлопця, раптом стали випадати зуби. Після повернення в Україну служити далі не хотілося, хоча Олександр добре знав і всім серцем любив армійську науку. Так і знайшовся компроміс – викладати дітям початкову військову підготовку. З одного боку, не полишати улюблене діло, а з іншого – все-таки зняти погони. Тоді йому здавалося, що назавжди...

Нині ж педагогічне минуле старшого лейтенанта Абрамова дається взнаки. Воєнрук, а саме за таким позивним його знають у підрозділі, весь вільний час приділяє навчанню підлеглих військовій справі. Адже багато хто з мобілізованих служив строкову дуже давно або й не служив взагалі. Застосовувати передані Воєнруком знання на практиці поки що не приходилося.

Старший лейтенант Олександр Абрамов від усієї душі сподівається, що й не доведеться.

ПОЗИВНИЙ ЗОБОВ'ЯЗУЄ

На одному з блокпостів чергує немолодий мобілізований. Машин сьогодні небагато, траса майже порожня. Зранку переїть дощ. Сухими в бійця залишилися хіба що груди та живіт, прикриті бронжилетом. Утім, погана погода аж ніяк не позначається на настрої чоловіка. Із водіями спілкується ввічливо, кожному бажає щасливої дороги і махає на прощання.

Він носить балаклаву, але це тільки заради захисту від негоди. Солдат Анатолій Литвин зовсім не приховує свого обличчя. Радше навпаки – адже цю людину добре знають не тільки в рідному підрозділі, але й у сусідніх. Якщо у бійців, чи то мобілізованих, чи то вже звільнених у запас, виникають труднощі щодо оформлення документів учасників бойових дій, проблеми із роботодавцями чи ЖЕКом, спори стосовно банківських кредитів або вони просто хочуть дізнатися, який соціальний захист надає держава учасникам АТО – їм дорога до Адвоката. Саме такий позивний у 50-річ-

ного Анатолія, який у юридичних питаннях справжній дока.

Після закінчення Володимирської спеціальної середньої школи підготовки начальницького складу МВС СРСР (до речі, курсантом відряджався для виконання службово-бойових завдань щодо недопущення кровопролитних сутичок на ґрунті міжнаціональної ворожнечі у Нагірному Карабаху) служив у дніпропетровській міліції. Звільнився у чині капітана, як зізнається нині – з принципу, «тому що хабарі брати не вмію».

Змінив багато професій – від роботи в системі банківської безпеки до менеджера автомобільного СТО. Так уже склалася доля Анатолія, що кожні 10 років йому доводиться кардинально змінювати й роботу, й життєвий уклад. Тож звістку про свою мобілізацію солдат Литвин сприйняв філософськи: треба, значить треба. Службу несе добросовісно, намагається допомагати людям, використовуючи весь свій юридичний досвід і старі професійні зв'язки. Позивний зобов'язує.

МОРСЬКА ДУША ДІДА-СОЛДАТА

На Дмитрів день, 8 листопада, сектор «М» зони проведення АТО облетіла незвична новина: один із мобілізованих бійців, 59-річний гвардієць Іван Крисько, одружився. Та недарма кажуть, що слухами земля повниться. Івану Івановичу дійсно 59. І 34 зі своїх майже шести десятиків років життя він прожив у законному шлюбі із дружиною Ларисою Вікторівною. А ось стати подружжям не лише перед людьми, але й перед Богом, вони вирішили нещодавно. Причому, не останню роль у цьому відіграло спілкування з військовим капеланом, отцем Сергієм, який і провів обряд.

– Насправді, дружина давно хотіла цього, для неї вінчання – річ дуже важлива. Тож я і подумав: чого б не ошасливити жінку? Тим більше, що й отець Сергій гаряче підтримав таку ініціативу! Сказано – зроблено. Купив дружині квиток до Маріуполя, і ось нас обвінчали, якраз у день нашого бурштинового весілля, – розповідає Іван Крисько.

Іван Іванович – справжня знахідка для журналіста. Говіркий, надзвичайно доброзичливий, або як нині модно говорити, позитивний, він на додачу ще й людина надзвичайно цікавої долі. Нині він носить скромне звання молодшого сержанта, хоча свого часу його форменний кітель прикрашали погони підполковника міліції і численні відомчі нагороди. Службі в органах внутрішніх справ Іван Іванович від-

дав два десятки років свого життя, багато часу пропрацювавши слідчим з особливо важливих справ на рідній Хмельниччині. Побачити і пережити колишньому міліціонеру, вочевидь, довелося ой як багато. Та у бесіді із пресою згадуються радше всілякі курйози. Наприклад, як доводилося затримувати чолові'ягу, який пішов на злочин, аби розплатитися із боргами – бідолаха спромігся програти кримінальникам 2800 пляшок шампанського!

Вийшовши на пенсію, Іван Іванович займався адвокатською діяльністю та індивідуальним підприємництвом. У 2014 році був призваний до Нацгвардії в ході третьої хвилі мобілізації. Попри поважний вік, твердо заявляє, що старим себе не вважає. Хоча й не приховує, що до війська подався для того, щоб який-небудь молодий хлопчина залишився вдома – садити дерево, будувати будинок, обзаводитися родиною. Щодо останнього, то молодший сержант Крисько – чоловік багатий, адже має двох дітей та трьох онуків. Наймолодша дитинка так і кличе його – Дід-солдат.

Уважно роздивившись свого співбесідника, припускаю, що він небайдужий до моря – рукав його «камуфляжа» прикрашає нестатутний, однак дуже симпатичний залізний якірець, а з-під куртки виглядає чорно-білий флотський тільник.

Аж тут з'ясується, що Іван Крисько навіть вінчався у тільняшці! А все тому, що він і справді – морська душа. Після закінчення сільської школи він іще юнаком

вступив до Київського річкового училища. Згодом ходив по Дніпру помічником механіка та капітана, аж поки був призваний на строкову, яку відслужив на Балтійському флоті. Так і проніс Іван Іванович любов до моря через все життя.

Наразі молодшому сержанту Крисько довелось засвоїти ще одну спеціальність – кока, себто кухаря. І скуштувавши його смачнющий борщ, можу констатувати: і ця робота йому до снаги!

ПРИРОДЖЕНИЙ КОМАНДИР

На околиці смт Ольгінка Волноваського району – невеличкий наметовий табір. Тут живуть військовослужбовці дніпропетровського полку охорони громадського порядку НГУ, що несуть службу на тутешніх блокпостах.

«Екватор» листопада. А отже, пронизливі дощі, хляпавка й багнука. Прямо скажемо, не ті погоди, коли наметове життя викликає романтичні асоціації. Однак така вже вдача у військових, що й із сокири каші наварять, і в чистому полі розмістяться, якщо не з комфортом, то принаймні гідно для тривалого проживання.

У житловому наметі темнуваті – відпочиває вільна зміна – зате тепло, сухо і затишно. Є чай із малиною. Працює телевізор. Він обладнаний цифровим ефірним ресивером, отже пару десятків каналів «ловить». Засмучує бійців лише те, що спроби подивитися новини одвічно перетворюються на години гумору, адже у цій місцевості антена «бере» переважно передачі «з тієї сторони» – російські або донецьке «сепар-ТБ».

– Та це нічого, сміх продовжує життя! – каже командир роти лейтенант Андрій Покальчук.

Ця людина знає, що говорить. Адже за основним фахом Андрій – лікар. До мобілізації він працював у дитячій стоматологіч-

ній поліклініці №3 міста Дніпропетровська. Відповідно й позивний має – Стоматолог.

Усі підлеглі лейтенанта Покальчука – мобілізовані. Більшість із них набагато старші від свого ротного, який чотири роки тому отримав лікарський диплом разом із офіцерськими погонами. Звісно, військова

кафедра медичного вузу і реальні армійські будні – це дві великі різниці. Та й командувати особовим складом, якщо вже на те пішло, Андрія ніхто не навчав. Усім відомо, що у воєнний час стоматологів зазвичай перекваліфікують у щелепно-лицьові хірурги. Та Присяга є Присяга і обов'язок є обов'язок. Коли у березні 2015 року Андрія Покальчука викликали до військкомату, а згодом призначили на посаду заступника по роботі з особовим складом одного з підрозділів дніпропетровського полку НГУ, офіцер настільки добре себе зарекомендував, що вже за кілька місяців отримав підвищення.

Лейтенант Покальчук – справжній лідер і здібний організатор. Саме таким бачить хорошого командира ротної ланки вище начальство. Професія ж дитячого лікаря обумовлює гуманне ставлення до людей, чого у свою чергу чекають від свого командира підлеглі.

На пропозицію сфотографуватися для військового журналу Стоматолог відкликається із ентузіазмом, обдаровуючи запотілий об'єктив фірмовою усмішкою. Знімок виходить дещо розмитий, наче намальований аквареллю. Що поробиш, «екватор» листопада...

Матеріали добірки підготувала підполковник Валерія АГІБАЛОВА, фото автора

ШКОЛЯРИ КИЇВЩИНИ – ШКОЛЯРАМ ДОНБАСУ

На жаль, відомий факт – внаслідок збройних конфліктів найбільше страждають не люди зі зброєю, а цивільне населення, якому випало нещастя проживати там, де ці конфлікти спалахують. А надто – діти, яким дуже непросто досягнути, чому у їхнє тихе й розмірене існування увірвалася війна.

Ось чому, охороняючи мир та спокій жителів українського Донбасу, військово-службовці Національної гвардії приділяють значну увагу гуманітарній складовій своєї службової діяльності.

У вересні поточного року, коли на Сході України намітилося хитке, але нарешті справжнє перемир'я, командування НГУ започаткувало акцію із красномовною назвою «Заради майбутнього». Представники Головного управління та військових частин Нацгвардії відвідали навчальні заклади, у тому числі і дошкільного виховання, на територіях, прилеглих до зони проведення антитерористичної операції. Військовослужбовці ознайомилися із умовами, в яких живуть і навчаються юні мешканці Донбасу, передали їм подарунки, зібрані силами гвардійців та небайдужих громадян, та головне, неформально поспілкувалися з дітьми та їхніми вчителями

ці теж відправилися на Донбас не з порожніми руками. Десятки комплектів книжок з історії України та художньої літератури поповнили шкільні та сільські бібліотеки всіх населених пунктів, куди вони завітали. А за сприяння ФСТ «Динамо» та Спортивного клубу НГУ для дітей Донеччини було зібрано чимало новенького спортивного приладдя – баскетбольні та футзальні м'ячі, ракетки для настільного тенісу, шахи та шашки, скакалки тощо.

Як зізналася бібліотекар полтавського навчально-виховного комплексу №16 Наталія Коваленко, дарунок гвардійців стане школярам у великій нагоді, адже через обмежене фінансування нової літератури на книжкових полицях її бібліотеки останні роки майже не з'являлося.

– Надзвичайно приємно отримувати такі хороші книжки, – сказала Наталія Олександрівна. – Та набагато приємніше знати, що й діти на Донеччині отримують такі ж самі. Передайте, що всі ми дуже вболіваємо за їхню долю, адже ми – єдина країна. Нехай ростуть щасливими!

Маршрут акції

«Школярі Київщини – школярам Донбасу» проліг населеними пунктами, назви яких протягом останніх півтора років неодноразово згадувалися у тривожних новинах із зони АТО – Волноваха, Мирне, Чермалик, Старогнатівка... Місцеві мешканці не приховували, що дуже втомилися очікувати, коли ж на їхній землі остаточно запанує мир. Діти і дорослі моторошно згадують, як ховалися у підвалах, коли десь удалині починали говорити ворожі гармати. Люди зізнаються, що й досі тримають у льохах свічки, запаси води і продовольства. Про всяк випадок. Хоча, звісно, сподіваються, що найгірші часи вже позаду.

Всюди гвардійців зустрічали як дорогих гостей, тим більше, що в деяких навчальних закладах

вони вже встигли побувати в рамках акції «Заради майбутнього».

У класах, де проводилися зустрічі із військовими, яблуку було ніде впасти. Разом із дітьми та вчителями подивитися відеозвернення школярів Київщини школярам Донбасу приходили кухарі, прибиральниці, сторожі – дізнатися, з чим пожалували гості, хотілося всім. Теплі слова на адресу мешканців Донеччини настільки розчулювали господарів, що в очах деяких із них стояли сльози. Саме в ці хвилини як ніколи відчувалося, що Схід і Захід України – разом і ніхто і ніщо не завадить Україні стати мирною і процвітаючою державою.

– Ми дуже вдячні гвардійцям за увагу до нас, – зазначила вчителька школи села Бугас Волноваського району Донецької області Марія Іванівна Пефтібай. – Ми завжди намагалися виховувати дітей у патріотичному дусі. У центрі села стоїть пам'ятник солдатам, які загинули, боронячи нашу землю. Ще у доброму здоров'ї перебуває наш ветеран, колишній учитель фізики Федір Іванович Чанглі. Він часто зустрічається зі школярами, розповідає їм про буремні роки Великої Вітчизняної. Всі ми гордимось, що наше село є малою батьківщиною Героя Радянського Союзу гвардії старшини Костян-

та вихователями, розповівши їм про Національну гвардію, її роль та місце у забезпеченні громадського порядку в державі.

А вже у листопаді стартувала інформаційно-психологічна акція «Школярі Київщини – школярам Донбасу». Її сутність полягала в налагодженні гуманітарних і культурних зв'язків між юними українцями, які проживають на Київщині, та їхніми однолітками на Донбасі. Посередниками у цій важливій місії виступили військові правоохоронці. Акцію було розпочато у селі Пологи Васильківського району Київської області. Місцеві школярі та їхні наставники записали відеозвернення школярам та вчителям Донбасу зі словами підтримки та щирого захоплення їхньою мужністю та стійкістю. Згодом до акції долучилися школярі з інших областей та міст України, які вручили військовим листи і малюнки і попросили передати їх маленьким жителям прифронтових територій. Гвардій-

тина Талаха, який загинув, звільняючи від німецько-фашистських військ Прибалтику. І звичайно ж, ми гордимся нашими сучасними захисниками. Рідко який шкільний захід обходиться без участі людей у погонах. І це добре, адже діти мають знати, хто береже мир та спокій у наших оселях.

Разом із військовими правоохоронцями до шкіл Донеччини нерідко приїжджали й представники Федерації грецьких товариств України. Справа у тому, що у цій місцевості чимало етнічних грецьких поселень. Громада живе дружньо, допомагає одне одному, чим може. Мешканці грецьких сіл Приазов'я не раз відвідували землю предків, знайомилися із своєю культурою, відпочивали на знаменитих курортах. Але щоразу кожний із них з радістю повертався в Україну. Ці люди пам'ятають своє коріння, але впевнені: їхня Батьківщина тут.

Нерідко, дізнавшись, що в Національній гвардії є свої друковані видання, господарі принесли гостям свої творчі доробки. Тож з Донбасу делегація повернулася з чималою добіркою віршів, написаних мешканцями прифронтових територій. Більшість із них, звичайно, роздуми про найактуальніше і найболючіше – майбутнє власної землі, рідних та близьких. І нехай різноманітні «ворожі голоси» стверджують, що мешканці Донеччини прагнуть потрапити під крило колишнього братнього народу! Правда – у цих римованих рядках, що йдуть від сердець нескорених українців Донбасу, хоч ким би по крові вони були – греками, росіянами, грузинами (вони опубліковані під рубрикою «Літературна світлиця» на с. 36–37 цього номеру). Найбільш показовим є приклад Ліки Голадзе, що навчається у десятому класі школи села Кальчик Володарського району. Тато дівчи-

ни – грузин, мама – українка. Родина завжди відзначалася патріотизмом, тож і доньку виховували в любові до рідного краю. 14-річна Ліка дуже переживала страшні події літа 2014 року. У той час, коли на Донбасі точилися активні бойові дії, настрої серед населення, у тому числі й серед школярів, панували різні. Ліка безстрашно відстоювала власні переконання, а згодом її думки вилилися у вірш, який починається рядком: «Ти рідна моя ненька, Україна!». Поки що це єдиний поетичний твір школярки. Хочеться вірити, що якщо й будуть у Ліки наступні проби пера, то на них її спонукають не воєнні потрясіння, а речі більш приємні – дружба чи кохання.

У деяких населених пунктах гвардійцям довелося побувати не один раз. Так, під час візиту до Старогнатівської загальноосвітньої школи Волноваського району військовослужбовці були запрошені на урочистості з нагоди ювілею навчального закладу. Найближчими вихідними школі виповнювалося 110 років! Як розповіли старогнатівці, село у них невелике, але дружне. Більшість населення складають греки, які живуть як одна родина і дуже люблять співи, танці та хороше застілля. Утім, через близькість до зони бойових дій у селі вже давно не було свята. Тож нині старогнатівці попри всі проблеми і негаразди вирішили

подарувати собі бодай кілька годин щастя та радості. Привітати дорогих учителів прийшло все село – від мала до велика. Дехто навіть дістався на малу батьківщину здалеку. На сцені старенького клубу, біля фасаду якого й досі стовбичить страшна прикмета воєнного часу – стрілецькі позиції, обладнані мішками з піском – того дня лунали пісні й побажання миру та процвітання.

А після концерту на селян чекав сюрприз – біля клубу працював пересувний автотелетекст. Тож молодше покоління із задоволенням дивилося мультфільми, а старше із нетерпінням чекало, коли пересувна друкарня виготовить святкові листівки із фото звіттом про перебіг свята, що роздавалися на пам'ять усім охочим. Коли ж гвардійцям настав час покидати гостинну Старогнатівку, їх погодилися відпустити лише за однієї умови: неодмінно приїхати ще.

**Підполковник Валерія АГІБАЛОВА,
фото автора та капітана Анни НОВИЦЬКОЇ**

ЗАВОЮВАТИ ДОВІРУ РЕАЛЬНИМИ СПРАВАМИ

На щастя, цієї осені на буремному Сході майже не лунали вибухи і постріли. Населення містечок і сіл, які свого часу пережили страшні дні війни, стало поволі повертатися до мирного життя. Доволі часто з різними проханнями місцеві громади звертаються до військовослужбовців Національної гвардії України і, як правило, воїни-правоохоронці у допомозі не відмовляють.

Коли до Попаснянської районної ради надійшли продуктові набори для людей похилого віку, 500 із них мали роздати жителям шести населених пунктів, які входять до Мирнодолинської селищної ради. Проте в місцевій владі не знайшлося вантажного автомобіля, аби розвезти пакунки.

Невідомо, скільки б довелося чекати стареньким, якби про проблему не дізнався командир харківської бригади оперативного призначення НГУ полковник Дмитро Проценко, чий підлегли виконують службові обов'язки в цьому районі. За його наказом бійці завантажили військовий КраЗ пакунками і розвезли їх по населених пунктах. Справилися менш ніж за півдня.

– Ми дуже раді, що в нашому районі несуть службу гвардійці, ми завжди можемо розраховувати на їхню допомогу, – поділи-

лася виконуюча обов'язки селищного голови Мирної Долини Наталія Вірютіна. – Тільки за останні два місяці на прохання громади вони привели до ладу шкільний спортивний майданчик, напилляли та привезли дров до дитячого садку. Ось вже вдруге доставляють «гуманітарку». Все це хлопці роблять з готовністю, привітно, радо спілкуються з селянами. Знаєте, це змінює ставлення місцевих мешканців до людей у формі. Вони навіть стали посміхатися солдатам!

Хтось може сказати, мовляв, знайшли чим здивувати! Але якщо враховувати, що ще донедавна завдяки російській пропаганді українських військових вважали ледь не ворогами, така зміна в поведінці громадян не може не радувати. Самі військовослужбовці й надалі збираються за можливості надавати мирному населенню допомогу.

– Головне наше завдання в зоні АТО, звісно ж, тримати оборону, – зазначає полковник Проценко. – Але не менш важливо є довіра місцевого населення, яку краще завоювати реальними добрими справами, а не пропагандою. Ось і намагаємося за першої можливості показати, що ми не тільки воювати вміємо.

**Підполковник Дмитро ОБРАЗЦОВ,
фото автора**

ОДНОГО РАЗУ ПІД ДЕБАЛЬЦЕВИМ

Напередодні Дня захисника України до Головного управління Національної гвардії України надійшла копія листа, відправленого на адресу Президента України недавно демобілізованим військовослужбовцем Збройних Сил України Олексієм Кудрею. Чоловік служив у складі мобільного вузла зв'язку ЗСУ, дислокованого неподалік його рідного міста Бучі, що на Київщині, у селищі Семиполки. 2 грудня 2014 року, у свій 34-й день народження, старший сержант Кудря виїхав до зони проведення АТО. Нести службу його підрозділу випало у місті Дебальцевому...

ОЛЕКСІЙ

– Я не ховався, коли підійшла моя черга. Отримав повістку – одразу пішов у військкомат. Так само і з бойовим відрядженням. Треба було замінити в зоні АТО моїх однополчан – поїхав на Донбас. Не знаю, як у інших частинах, але в нас це було питання добровільної згоди. Хтось так до самої демобілізації й пробув у Семиполках. Я вважаю, що це сором. Як уже прийшов служити, треба себе якось проявити, – каже Олексій.

Широкоплечий, коротко стрижений молодик у шкірянці дає перше у житті інтерв'ю. Здається, якщо йому запропонувати вибрати між годиною важкої фізичної праці і десятихвилинною розмовою «на диктофон», він не вагаючись, вибере перше. Він трохи нервує і кілька разів перепрошує за те, що не пам'ятає деяких подробиць – після контузії таке буває. Утім, Олексій дуже старється згадати все і формулювати свої думки якомога чіткіше, навіть малює у редакторському блокуванні схеми боїв. Зрештою, він добровільно зважився на цю розмову і аж ніяк не заради особистої слави. І лист Верховному Головнокомандувачу писав не для того.

Молодий ветеран прагне добитися державної нагороди для людини, якій, за його словами, зобов'язаний життям. Ще в ході вуличних боїв у Дебальцевому старший сержант Кудря дістав мінно-вибухову травму: одна рука не діяла, бо в неї влучив осколок, у голові паморочилося від контузії. Під час відступу з контрольованого бойовиками району пошкодив ще й ногу. Знесиленого й фактично безпомічного Олексія на нейтральній, але прострілюваній бойовиками території, знайшов солдат Тарас Лінник, теж призваний за мобілізацією військовослужбовець Галицького з'єднання Національної гвардії України.

Саме він, ризикуючи життям, вивів старшого сержанта на безпечну ділянку і передав його військовим медикам. Тож Олексій впевнений: Тарас заслуговує визнання на найвищому рівні, адже його вчинок є прикладом людяності і відваги. А ось щодо того, чи поступив би так на місці солдата Лінника кожний, чоловік скрушно хитає головою: ой, не факт...

– Давайте я все спочатку розповім. Сам я, до речі, теж трошки гвардієць, бо строкову починав служити у тій, «першій» Нацгвардії наприкінці 1990-х. Спершу виконував завдання з охорони громадського порядку, будучи військовослужбовцем миколаївського полку НГУ. Потім охороняв іноземні консульства в Одесі – це, можна сказати, дало мені півтуну в життя, адже після строкової я кілька років працював у службі безпеки посольства Німеччини в Києві. А коли гвардію розформували, дослужував у підрозділі зв'язку ЗСУ. Тож будучи призваним удруге, обійняв посаду командира відділення – начальника станції Р-142Н, це така старенька, іще радянська, пересувна радіостанція на базі вантажівки.

10 грудня минулого року наш мобільний вузол зв'язку прибув у Дебальцеве. Не скажу, що тоді там було спокійно, але у порівнянні з тим, що почалося в січні, а тим більше у лютому – просто мир і затишок.

Обстановка погіршувалася, але того, що опинилися в оточенні, ми до останнього дня не знали. Цей останній день прийшовся на 16 лютого. Близько 9.00 мене поранило. Я перебував на відкритій місцевості, тримав оборону на позиції неподалік залізниці. До гуркоту вибухів і сухих черг автоматних пострілів давно звик, але раптом рвонуло зовсім близько, метрах у п'яти. Скоріше за все, це була граната з «підствольника». В голові загуло. Відчувши дикий біль у руці, побачив, що рукав бушлата набрякає від крові. Дякувати нашому командирові, майору Корчану (ім'я його після контузії, на жаль, згадати не можу), він перетягнув руку джгутом, уколів знеболювальне, сьак-так забинтував. Медика з нами не було, бо фельдшер ще раніше повіз поранених в Артемівськ, а назад повернутися не зміг – «сепари» на той час уже взяли Дебальцеве в кільце. День вивалився з пам'яті, здається, я до ночі провалявся в колишньому заводському правлінні з іншими пораненими.

Близько опівночі отримали наказ відступати. Я прокинувся, намацав свій автомат і разом із іншими зв'язківцями завантажився в критий «Урал». Всі машини рушали окремо, а потім уже на дорозі збивалися в колону. Коли виходили з Дебальцевого, було тихо, а ось за містом стали натрапляти на засади бойовиків. Їхали на північ, в напрямку Артемівська, до нього від Дебальцевого близько 50 км. Проте повністю контрольована українською армією зона починалася вже в 25 км, близько селища

Луганського. Всі ми були впевнені, що за якісь півгодини, максимум годину, виберемось. Та не все сталося, як гадалось...

ТАРАС

Нічого героїчного у зовнішності Тараса Лінника немає. Худорлявий, з ранньою просіддю, він виглядає значно старшим за свої 34. Виявляється, вони з Олексієм – ровесники. Обидва народилися в неможливих родинях у невеликих містечках, одночасно відслужили строкову (Тарас півтора роки охороняв один із важливих державних об'єктів у лавах внутрішніх військ МВС України), а минулого року знову взяли в руки зброю. Чоловік дуже скромний, а якщо не знати, що він майстерно володіє різними видами стрілецької зброї і має за плечима три бойові відрядження, то здається, що навіть сором'язливий. Але це, звісно, неправда. Просто справжній герої не вихваляються своїми подвигами, вони й без того знають, чого варті.

У цивільному житті солдат запасу Лінник – представник однієї з найбільш мирних професій у світі, будівельник. З дитинства захоплюється риболовлю та мисливством. Всі премудрості засвоював сам, трофеями, на відміну від більшості риболовів-охотників, не хизується.

– Я з Острога Рівненської області. Неподалік урочище Черепки, болотиста, незаймана місцевість. Прийдеш з полювання додому – мокрий, брудний, ноги гудять, але ж який задоволений! І справа тут не у здобичі, прогуляюся лісом – і вже радію. Хоча від здобичі, звісно, не відмовляюся.

Тарасова природна розважливості, гострий зір і мисливська звичка бачити невидиме життя у тихому і, здавалося б, порожньому лісі дуже пригодилися його підрозділу в зоні АТО. Военну «професію» солдата Лінника не знайдеш в жодному списку військово-облікових спеціальностей. На фронті він працював... очима.

– У мене з собою завжди було багато техніки – і прилад нічного бачення, і тепловізор. Моя служба починалася вночі. Ходив від одного блокпоста до іншого, спостерігав за місцевістю. Коли хлопці відчували щось підозріле, викликали мене: «Очі», підійди, перевір!». Постів багато, людей багато, мало хто знав, як кого звати. Так і мене, окрім своїх, ніхто не величав по імені. Просто «Очі». Такий вийшов кумедний позивний.

До Дебальцевого було в мене два відрядження на Донбас – у Вуглегірськ на початку жовтня минулого року, тоді якраз перемир'я було, так би мовити, одностороннє. Нічого, протрималися. Потім – блокпост біля смт Врубівки Попаснянського району, друга лінія оборони, там відносно спокійно було. До Дебальцевого прибув 1 лютого. Я зі своїм тепловізором пильнував по черзі на чотирьох там-

тешні блокпостах. Хоча бували такі дні і ночі, коли з підвалу й носа не можна було показати. Спочатку по нас бив кочовий міномет, довго його не могли вичислити, проте зрештою хлопці зі Збройних Сил з цією задачею впоралися. А потім пішло-поїхало – і САУ, і «Гради»...

Особливо «гаряче» було 16 лютого – що вдень, що вночі. На той час уже кілька днів з української території до Дебальцевого ніхто не міг прорватися – ані волонтери, ані навіть спостерігачі ОБСЄ, місто було в оточенні. Близько 00.30 17 лютого поступила команда залишити місто. Я виїжджав БТРом разом із товаришами по підрозділу. Коли натрапили на першу засідку бойовиків, навіть не зрозуміли, що відбувається – машини в голові колони швидко знешкодили ворога. Проте БТРу встигло порвати задні колеса, а на самих ободах, звісно, довго не проїздиш. З горем пополам дісталися яру, який виявився серйозною перешкодою не лише для нашої нещасної машини. Там накопичилося чимало різної техніки, причому, деякі машини горіли. Певно, незадовго до нашого приїзду цей яр обстріляли артилерія – видно було свіжі виври. Ми, коли вже зовсім загрузли, опинилися біля підбитого КрАЗа. Із його палаючого черева доносилися тріск набоїв, що вибухали. Ми вискочили з БТРа і відбігли чим подальше. Застряглу техніку витягав із яру танк. Тож коли чергова машина опинялася наверху, в неї набивалося повно народу. У такі секунди, та ще й у темряві, вже ніхто не питав ані про рід військ, ані про підрозділ – хто встиг зайняти місце, той поїхав.

Весь склад нашого блокпоста затрамбувався у інший КрАЗ. Хвилин 10 проїхали, зрозуміли, що вздовж дороги іще є засідки, бо чути було автоматні черги. Вікна в машині були вибиті, хлопці виставили автомати й наосліп стріляли кудись у темряву. Раптом КрАЗ став. Наш ротний, що сидів біля водія, крикнув, щоби ми зістрибували. В цей момент нас обігнала інша вантажівка. Вона пронеслася вперед і на наших очах зазнала прямого попадання з танка. Якби ми не заглухли, цей снаряд був би наш...

ОЛЕКСІЙ

– Я був контужений, втратив багато крові, тож погано розумів, що відбувається. Гадаю, періодично втрачав свідомість. Здається, нас обстрілювали і під час однієї з таких атак водій з'їхав з дороги. Вантажівка загрузла у якийсь заболочений ямі, але це я погано пам'ятаю. Просто раптом зрозумів, що ми вже нікуди не ідемо, а поруч зі мною нікого немає. Як виявилось, всі однопольчани розбіглися хто куди, а мене забули.

Вибираючись із кузова «Урала», зістрибнув невдало, підвернув ногу. Докульгав до дороги, побачив цілу колону, але ніхто не хотів мене підібрати. Зупинився нарешті тентований КамАЗ 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади ЗСУ, мене втягнули в кабінку. Потім водій іще зупинявся, підбирав бійців. Вважаю, цей військовослужбовець (на жаль, я так і не дізнався, як його звали) – герой. Він, на відміну від інших, не боявся рятувати людей. Обстріли не припинялися. Я бачив, як БТР, який ішов перед нами, підірвався на міні, яскраво спалахнувши уночі. По дорозі то тут, то там зустрічалися розбиті машини.

Згодом заїхали у великий яр, де накопичилося багато різної техніки. В основному, це були військові вантажівки, які не могли звідти вибратися своїм ходом. Заважав різкий підйом, до того ж, було слизько. По черзі машини витягали танком. І тут звідкись із лівого боку стали прилітати снаряди. Кілька одиниць техніки підбили, машини загорілися. Утім, нам

пощастило там не залишитися – незабаром машину було витягнуто на ґрунтовку, і вона швидко наздогнала колону.

Та рано ми раділи. Порівнявшись із якоюсь посадкою, ми почули, що по машині знову стріляють. В тент нашого КамАЗа, де було повно людей, влучив снаряд, водій крикнув: «Стрибаймо!». Хлопець, що сидів у кабінці біля мене, відкрив дверцята й зіскочив на землю. Я теж сунув до дверей, і перш ніж сповзти вниз, кинув оком на водія, чи стрибає він із нами. Дивлюся, а хлопець уже мертвий, напевно, його «зняли» зі стрілецької зброї. Опинившись на землі, я не міг дати собі ради – у вухах шуміло, пищало, в голові паморочилося.

Не знаю, скільки в тенті було загиблих та поранених, але живих залишилося чимало. Люди вистрибували вниз, на деяких горів одяг. Комусь вдавалося себе погасити, а хтось догоряв, лежачи непорушно. Хто був у силах, біг до найближчого яра. Це нині сприймається як страшний сон: навколо крики, стрілянина, вогнище. Я намагаюся підвестися на ноги, а встати не можу, падаю. По мені стріляють, а попасти не можуть, ніби знушаються. І зараз не розумію, як живий залишився. Зрештою якимось підвісям, скориставшись кількахвилинним затишшям, пошкандибав і сам до того ярка.

Тільки-но спустився, знову почався шалений обстріл – гатили і з артилерії, і зі стрілецької зброї. Внизу був гай, у напрямку якого бігли мої віцілілі супутники. Не знаю, чи бачили вони мене, адже це не розвиднилося. Проте навіть якщо й бачили, я не маю права на гогось із них ображатися – це було пекло, і кожний у тій ситуації рятував себе сам. Бігти я, звісно, не міг. Здоровою рукою тримав автомат і брів навмання. Потім стрілянина затихла, але я не знав, чи надовго. Зрештою втомився, сів на сніг. Перебував у якомусь дивному напівпритомному стані, тож не знаю, скільки часу просидів. Так і знайшов мене Тарас. Я прийшов до тям, коли він простягнув мені руку. Йти було важко, але Тарас мене постійно підбадьорював, казав, що вже недовго залишилося. Я дуже боявся, що знову почнуть обстріли, але вони, як дивно, стихли. Найскладніше було на підйомі, але я вже бачив синьо-жовтий прапор, що майорів у світанкових сутінках, позначаючи нашу територію. Це надавало сил. А ще я був дуже зворушений героїським вчинком незнайомця, який прийшов мені на допомогу. Я буду йому вдячний усе життя. Сумніваюся, що вибрався б звідти сам, якби не Тарас Лінник – скромний будівельник з Рівненщини, мужній солдат і людина з великим серцем.

ТАРАС

– Все відбувалося ніби в кіно – я бачив вибух, чув жахливі крики людей. Вантажівка одразу спалахнула. З кузова стали випадати люди. Хтось намагався відстрілюватися, хтось метушився, хтось тікав, куди бачив. В полі неподалік від дороги стояли чотири чи п'ять танків неприятеля, нам їх було добре видно. Взагалі, всі сподівалися, що найстрашніше ми вже пережили в Дебальцевому. Тож тепер, на відкритій місцевості, прострілюваній звідусіль, відчували таку безпорадність, що аж нудило.

Ми розбилися на кілька груп і розбіглися навсібіч. В моїй групі було дев'ять військовослужбовців – частково гвардійці, частково арміїці. Пронеслися повз розбитий броньований КамАЗ – це була машина, у якій раніше Олексій їхав. Поруч із машиною лежали «двохсоті» і «трьохсоті». Біля поранених поралися санітари. Якби ж ми зупинилися і спитали, звідки вони, медики б точно вказали нам найкоротший

шлях до місця збору евакуйованих з Дебальцевого. А так довелося поплутати яром, потрапити під обстріли, повернутися назад і аж потім, побачивши у перших променях неприємного лютьневого сонця прапор, іти у бік запевненої позначки. Зрештою добралися, побачили броньовані «швидкі» і ще якийсь транспорт. Я з радістю упізнав свого побратима і земляка Олександра Набоковського – він там опинився раніше.

Тільки-но зібрався перевести дух, аж тут прибігає якийсь хлопчина і каже, що в яру залишилися люди із того КамАЗа. Я відповідаю: «Не може цього бути, я сам бачив медиків, які їх знайшли. Та й надто далеко – де машина, а де той яр?». Проте чи міг я бути впевнений, що внизу дійсно нікого не залишилося? А раптом той хлопець правий? Зрозумів, що треба перевірити, а то не буде мені спокою.

Я хоч і не був поранений, але дуже втомився, настрибався тими ярами вже вдосталь. Довелося віддати свою зброю, каску і «розгрузку» Сашкові, бо з цим скарбом носитися не було вже сил. Понісся назад. Ходив-ходив, аж бачу: дійсно, людина. Сидить Олексій, спершись на дерево, весь у крові, напівпритомний, але автомата не випустив, молодець. Спочатку не міг зрозуміти, хто я. Думав, веду його в полон! Нарешті повірив, що я не «сепар», і ми поволі прийшли до своїх. На той час звідти майже всі поїхали, довелося сідати з Олексієм в санітарний автомобіль.

Я ще супроводжував свого підопічного до лікарні в Артемівську, а там наші шляхи розійшлися. Я поїхав до Сєвєродонецька, де виявив свій дещо порідлий підрозділ, а Олексія доправили на лікування спочатку в Дніпропетровськ, а потім у Київ. Звісно, ми обмінялися телефонами і постійно підтримували зв'язок. А зустрілися знову вже після демобілізації – у мене якраз у столиці була робота, а Олексію з Бучі до Києва рукою подати. Я радий, що дружина і 8-річна донька дочекалися його живим, а здоров'я, впевнений, у нього налагодиться.

Неоголошена війна на Донбасі залишила в житті ровесників незгладимий слід. Олексію Кудрі доведеться ще довго відновлюватися після поранень, а Тарас Лінник зізнається, що інколи не може заснути у чистій домашній постелі, не одягнувши... «камуфляжа» з бушлатом. Проте жоден із чоловіків не шкодує про цю сторінку у власній біографії. Адже в зоні АТО обидва взнали справжню ціну мужності і честі, доброти і милосердя. А ще – у кожного з'явився друг, який ніколи не зрадить, а за потреби, не роздумуючи, віддасть за побратима власне життя.

*Підполковник Валерія АГІБАЛОВА,
фото www.facebook.com/Mustafanayem*

НЕПЕРЕМОЖЕНИЙ

Для кожного ветерана неоголошеної війни на Донбасі життя поділилося на до та після участі у ній. Нелегко залишитися таким, яким ти був раніше, навіть якщо повернутися додому пощастило живим та неушкодженим. Ще складніше адаптуватися до мирного життя військовослужбовцям, які зазнали тяжких поранень.

На довгі місяці поселитись у шпиталі, витримуючи не одну-дві, а цілі цикли складних операцій – це надзвичайно важке випробування. Та й як бути далі, усвідомлюючи, що звичне життя та побут, улюблена робота та дозвілля у кращому випадку відкладаються на невизначений термін, а у гіршому – назавжди? Але владати у відчай не можна в жодному разі. Опустив руки – вважай, програв. Зберігаєш оптимізм і віру в себе – маєш шанс побороти обставини, якими б несприятливими вони були, і вийти переможцем у двобої з болем та неміччю.

Сьогодні ми розповімо історію полковника Вадима Бевзи, кавалера ордена «За мужність» III ступеня. Людини, яка, за її ж власними словами, не повинна була вижити. Адже коли в трьох метрах від групи військовослужбовців розірвався снаряд, випущений з 120-мм міномета, основний удар та найбільшу кількість осколків прийняв на себе саме Вадим Анатолійович. Як жартує офіцер, неушкодженими залишилися тільки долоні та п'яти. Він узагалі часто жартує. Каже, що гумор (до якого слід додати підтримку як рідних, так і зовсім незнайомих людей, а також майстерність вітчизняних та іноземних лікарів) дозволив йому вижити всім смертям на зло. І не просто вижити, а повернутися на службу готовим до виконання будь-яких завдань.

– А інакше навіщо це все? – розводить руками офіцер, вочевидь, маючи на увазі уже цілий рік лікування та реабілітації.

Мені не залишається нічого, окрім як погодитись.

ДО

Вадим Бевза народився 8 жовтня 1982 року, тож у свої 33 є одним із наймолодших у Національній гвардії полковників. І хоча це звання Вадиму Анатолійовичу було присвоєно нещодавно, як заохочення за бойові заслуги, вручення погонів із трьома великими зірками підполковнику Бевзі було лише питанням часу. Його офіцерська кар'єра склалася напрочуд удаю. Проте сталося це не волею обставин, а завдяки хисту до ратної справи, працелюбності та доброчесності. Прослуживши п'ятнадцять років на командних і штабних посадах у різних частинах внутрішніх військ та Національній гвардії, у червні 2014 року він був призначений на посаду старшого офіцера відділу служби військ штабу Головного управління НГУ, яку обіймає і сьогодні.

Він пам'ятає день і час, коли вирішив присвятити себе військовій службі. Вадим навчався у дев'ятому класі, коли одного вихідного дня поїхав із батьками до Хмель-

ницького – благо, від рідного Золочева туди було рукою подати. У місті побачив молодих людей у військової формі. Юнаки трималися гідно, а добре підігнані однострої та начищені до блиску військові черевики справили на школяра таке сильне враження, що той вирішив: колись він неодмінно одягне таку саму форму!

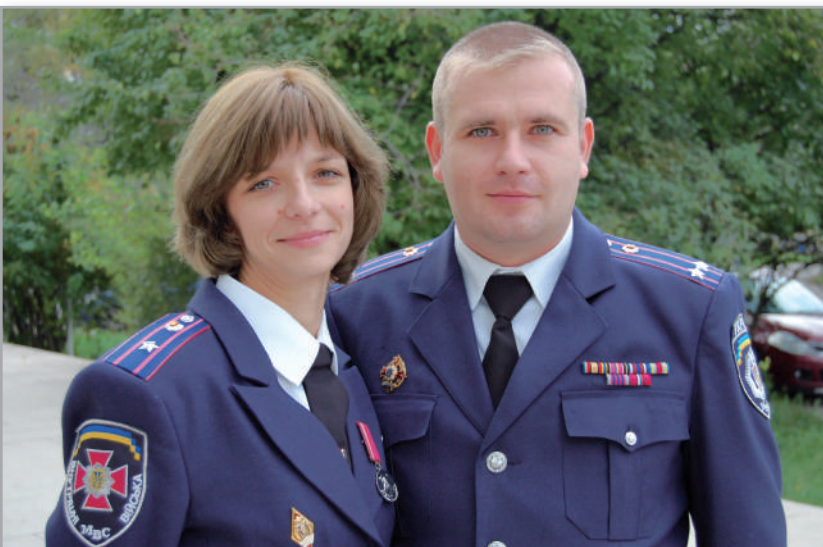
Вадим повернувся додому і став готуватися до вступу до Національної академії Державної прикордонної служби ім. Богдана Хмельницького – курсантами саме цього військового вузу були хлопці, які справили на нього те незабутнє враження. Після закінчення школи він успішно вступив на факультет внутрішніх військ. Уже у курсантські роки виявив неабиякі професійні здібності, будучи призначеним спочатку командиром відділення, а згодом і заступником командира взводу. Закінчувати навчання Вадиму судилося в Києві – «вешний» факультет прикордонної Академії було розформовано, а курсантів направили довчатися на факультеті ВВ

Національної академії внутрішніх справ України.

Там Вадим зустрів свою майбутню дружину Оксану. Дівчина теж була курсантом, другий рік опанувала фах міліцейського психолога. Вадим удостоївся диплома з відзнакою і був розподілений на службу до дніпропетровської СМВЧМ, Оксана залишилася продовжувати навчання, проте їхнє кохання витримало випробування відстанню. Незабаром молоді одружилися. Командування військ пішло назустріч лейтенанту Бевзі, на той час уже заступнику командира патрульної роти з виховної роботи, і задовольнило прохання про переведення до київської спеціальної моторизованої бригади міліції. Тут офіцер почав служити заступником командира роти, а закінчив заступником начальника штабу бригади.

Проте подружжя з'єдналося ненадовго. Після випуску Оксану направили служити на рідну Вінниччину, там народився їхній первісток Владислав. Із переведенням дружини до місця служби чоловіка довго не

складалося, нарешті знайшовся єдиний варіант: посада заступника командира роти підрозділу спецпризначення «Беркут». Виходити на службу вимагали негайно, і ніякого «декрету»! На щастя, на допомогу прийшла Оксанина мати. Усі разом вони переїхали до першої оселі молодої родини, у Вишневому, що під Києвом. Піклування про хлопчика, якому на той час не було ще й року, лягло на плечі бабусі.

Із міліцейського спецназу Оксану Бевзу перевели у карний розшук, тож родина отримала можливість відчути на собі усі «радощі» роботи мами-оперативника на кшталт нічних дзвінків, виїздів на місце злочину і вихідних за принципом: «поки нічого не трапиться». 2009 року у подружжя народилася донечка Вероніка, тут уже Оксані довелося йти в декретну відпустку, вишшовши з якої, капітан міліції Бевза успішно пройшла переатестацію й обійняла посаду старшого офіцера відділення кадрів у тій же бригаді, де служив Вадим. Нині вже майор, Оксана Бевза служить тут і зараз, а коли минулого року її чоловік пішов на підвищення у «главк», його успіхам щиро радів увесь колектив. Усі знали, що Вадим і Оксана хороші люди, відмінні фахівці і справді красива пара. А надто на яке-небудь свято, коли чоловік і жінка одягали парадні однострої!

На новому місці служби Вадим Анатолійович адаптувався швидко. На Сході України набирав сили збройний конфлікт із підрозділами штатних формувань армії РФ та проросійськи налаштованими місцевими «ополченцями», тож фахові штабні офіцери у новоствореній Нацгвардії були буквально на вагу золота. На початку серпня підполковника Бевзу разом із старшим офіцером відділу планування та аналітичної роботи управління бойовою та спеціальною підготовки ГУ НГУ підполковником Сергієм Рекуном було відряджено в навчальний центр «Старе», що під Києвом. У стилі терміни треба було навчити бійців столичного оперативного з'єднання НГУ опанувати кулемети та гранатомети, міномети та зенітні установки. Словом, техніку та озброєння, які воїни, що звикли переважно виконувати завдання з охорони громадського порядку, раніше бачили лише на картинках.

А у двадцятих числах серпня вже було заплановано перше бойове відрядження. Підполковники Бевза та Рекун вирушили у зону АТО разом із військовим резервом Північного ОТО НГУ, не будучи прямими командирами ввірених ним 120 бійців. Проте саме від них, тактиків та планувальників, великою мірою залежала успішність виконання службово-бойових завдань, а головне – наявність чи відсутність втрат серед особового складу.

27 серпня, по прибуттю в Маріуполь, гвардійці отримали завдання розставити блокпости у 40-км зоні навколо міста, а зранку надійшла нова «ввідна» – висуватися на північ, у місто Комсомольське. Цей промисловий населений пункт неподалік кордону із Росією сепаратисти зайняли одним із перших, але напередодні згадуваних

подій раптом залишили його. Як виявилось згодом, відійшли бойовики недалеко (вочевидь, допомогти своїм поплічникам бомбити колони українських військ, що рухалися сумнозвісним «зеленим коридором») і повернулися скоро.

Тільки-но гвардійці почали розставляти пости, як деякі з них були обстріляні зі стрілецької зброї з боку ближнього приватного сектора. Та й місцеве населення, хоч як скоса дивилося на гвардійців, проте почало натякати: не ночували б ви, хлопці, в Комсомольському... Рішення відійти після заходу сонця на околицю населеного пункту врятувало життя багатьом воїнам – близько 5.00 вулиці, на яких вдень несли службу гвардійці, були обстріляні з «Градів».

Уранці військові правоохоронці повернулися в місто. Їхнє завдання полягало в перевірці транспорту та забезпеченні проїзду машин, що вивозили поранених з-під Іловайська. Обстановка була тривожною. Городяни масово покидали Комсомольське. Передбачаючи черговий артобстріл, підполковники Бевза та Рекун вирішили пошукати, куди можна було б евакуювати особовий склад, якщо залишатися на відкритому місці стане небезпечно. Допомогти визвався солдат за контрактом Артем Усик. Як і його знаменитий однофамілець, 23-річний Артем теж є успішним спортсменом, призером чемпіонату України і членом Національної збірної з боксу. Минулого року він добровольцем пішов на «Східний фронт», пообіцявши уболівальникам продовжити спортивну кар'єру, коли в країні запанує мир.

Пригледівши одне явно покинуте подвір'я, військовослужбовці рушили туди. Одразу ж із сусідньої хатини визирнув молодик. Коли цивільний переконався, що перед ним не мародери, то пояснив, що дідуся, який тут жив, ввіхав до Росії, будинок зачинений, а ось у погребі хтось устиг вибити двері, отже якщо військові обіцяють не чіпати хазяйських речей, то можуть його зайняти. Громадянин провів гвардійців у двір, і тут четверо чоловіків почули не надто гучний, але дуже неприємний свист...

ПІСЛЯ

...120-мм міна розірвалася у трьох метрах від них. Можна уявити собі потужність вибуху, зауваживши, що у хатини, яка стояла за спинами людей, стесало кут, повністю знесло дах і повибивало вікна. Те, від чого офіцери прагнули забезпечити бійців, сталося швидше, ніж вони розраховували. Всі перехрестя, на яких стояли гвардійські пости, також зазнали мінометних обстрілів. Лише дивом обійшлося без «двохсотих». А найважчим «трьохсотим» виявився Вадим Анатолійович:

– Я одразу зрозумів, що відбувається. Встиг крикнути: «Міна!», і тієї ж миті був збитий з ніг вибуховою хвилюю. Свідомості не втратив, хоча в голові гуділо, як у дзвоні, та й «картинка пливла» доречче. Одразу зрозумів, що непошкодженими у мене виявилися хіба що ті ділянки тіла, що були захищені каскою і бронезжилетом. Решта виглядала одним жахливим місивом. Ніс відірвало і загорнуло на лоб, розірвана права щока лежала на плечі і трималася на клапті шкіри. Розірвало груди над бронезжилетом, страшенно розпанахало праву ногу над коліном. Окрім зовнішніх пошкоджень були численні внутрішні – забої легень та серця, різні зміщення внаслідок дії ударної хвилі. Сказати, що десь біль відчувався сильніше, а десь ні, не можу. Адже страшенно, пекельно боліло все, що тільки могло боліти – і всередині, і зовні. Озирнувся, бачу: Сергій дістав відкритий перелом ноги й осколкові поранення різних ділянок тіла, але начебто виглядає краще за мене. Цивільний з добрячою діркою поміж ребер, легеню видно, проте тримається непогано. Артему, схоже, пощастило залишитися неушкодженим.

Зазвичай перший снаряд – це тільки пристрілювання. Найгіршого слід чекати далі. Військовослужбовці, добре знаючи цей неписаний закон війни, завмерли в очікуванні другої міни, але тишу, яка запанувала на покинутому подвір'ї, ніщо не порушувало. Зрештою заговорив підполковник Бевза.

– Здається, моїми першими словами було: «Хлопці, забирайтеся звідси!» – тепер уже з посмішкою згадує офіцер.

Він розумів, що самостійно не підніметься на ноги. Знав, що спроби його винести поглинатимуть дорожчий час, який товаришам краще витратити на власний порятунок. Підозрював, що із такими пораненнями, як у нього, без екстреної фахової медичної допомоги не живуть. Та все одно – яку мужність треба мати, щоби ось так, без вагання, «покласти життя за други своя»! Інша частина невеличкої, зате емоційної промови адресувалася колезі: «Сергію, ясна річ, що я уже не жилець. Лиши мене тут. Передай моїй дружині, що я її дуже люблю...». Проте зрозуміло, що ніхто із гвардійців і думки такої не припускав – самим рятуватися, залишаючи побратима на погибель. Вони зв'язалися зі штабом оперативного резерву і стали чекаючи на евакуацію.

– Сергій оглянув мене, віддав своє знеболювальне з аптечки і сказав, що треба накладати на ногу джугта, інакше я ризикую стекти кров'ю раніше, ніж надійде допомога. Тож я уколів одразу два шприц-туби і став... збирати себе по частинах. Спочатку обличчя. Потім ногу. Встромив на місце кістку, що стирчала назовні, потім став складати до купи обпечені, розірвані і брудні шматки м'яса. Я не знав, чи врятовують мені кінцівку. Та що там, я не був навіть упевнений, що покину цей двір живим. Але хотілося, щоб усе моє залишилося при мені, – навіть згадуючи найстрашніші подробиці свого поранення, полковник Бевза не припиняє жартувати, хоча пересічній людині уявити подібне не смішно, а страшно.

Незабаром на місці трагедії прибув начальник штабу оперативної бригади полковник Ігор Юрченко із кількома підлеглими. Поранених завантажили в санітарний

автомобіль, причому, як туди дотягнули офіцера, на якому у прямому сенсі цього слова не було живого місця – історія, що потребує окремої розповіді. Вадима Анатолійовича було поранено 29 серпня близько 13.00, а коли доправили у польовий шпиталь ЗСУ у Волновасі, уже вчоріло. Навряд чи тамтешні хірурги колись бачили таке: поранений утратив понад 50 відсотків крові, має тиск 60 на 30, але при цьому перебуває у повній свідомості! Та на цьому дива не скінчилися. Після термінового забору аналізів підполковнику Бевзі призначили переливання компонентів крові, але почувши, як лікар командує: «Готуйте першу, мінус!», поранений аж підскачов на ношах.

Річ у тім, що у Вадима Бевзи усе життя був позитивний резус-фактор! Помилки бути не могло – він неодноразово здавав кров і у військоматі перед призовом, і коли багато разів ставав донором, і перед народженням дітей. Проте коли аналізи переробили, результат виявився незмінним.

Стали вливати «мінусову» кров пораненому полегшало. Спеціалісти Гамбургського військового госпіталю, до чиїх рук Вадим Анатолійович потрапив незабаром, пояснили: організм людей, які мають кров із «мінусовим» резус-фактором, швидше запускає регенераційні процеси при травмах та пошкодженнях. Тож інколи у критичній ситуації тіло людини із «плюсовим» резус-фактором може намагатися врятувати себе, змінивши його на протилежний. Проте цей рідкісний феномен поки що не досліджено, адже подібні випадки в історії медицини можна перерахувати на пальцях.

Польові хірурги у Волновасі, а згодом і фахівці дніпропетровської обласної клінічної лікарні ім. І.І. Мечникова та Головного військового клінічного госпіталю в Києві зробили майже неможливе, врятувавши офіцера ногу. Лікувати підполковника Бевзу дали зголосилися хірурги Бундесверу – якраз у той день, коли його санітарною авіацією доправили до Дніпропетровська, група зарубіжних військових лікарів прибула туди ж узгоджувати список поранених українських військових, яким Німеччина зголосилася надавати допомогу у своїх шпиталях безкоштовно. Наступний огляд іноземними спеціалістами, в ході якого було остаточно вирішено долю військовослужбовця, відбувся вже у Києві.

2 вересня Вадим Анатолійович у числі інших тяжкопоранених, в основному, під час виходу з-під Іловайська, українських військових вилетів до Європи. Попереду була довга боротьба за виживання, у якій офіцера допомагали десятки, а може, навіть і сотні людей. Чим могли, родину Бевзів підтримували військовослужбовці Головного управління та столичної бригади охорони громадського порядку НГУ, причому, моральна складова у цій справі виявилася чи не важливішою за матері-

альну. Величезний обсяг роботи здійснили небайдужі українці, що проживають у Німеччині. Волонтери приносили пораненим одяг та взуття, портативні комп'ютери і планшети, виконували ролі сиділок і перекладачів. Та, звичайно, найбільшу вдячність Вадим Анатолійович висловлює своїй родині – дружині, батькам, братові і маленьким Владіку і Вероніці.

Як зауважує друг полковника Бевзи ще з курсантських часів, а нині і кум, і товариш по службі – старший офіцер відділу морально-психологічного забезпечення та профілактики правопорушень управління по роботі з особовим складом ГУ НГУ підполковник Ігор Віхастий, сім'я для його товариша значить надзвичайно багато:

– Коли я з ним розмовляв по телефону на перший чи другий день після поранення, то, звичайно, уявити не міг, наскільки серйозних пошкоджень зазнав Вадим. Але він не скаржився, не впадав у відчай. Лише повторював: я маю видряпатися з цієї історії, у мене ж діти!

Першу комплексну операцію бригада німецьких фахівців робила українському офіцеру цілих 12 годин. Коли військово-службовець відійшов від наркозу, у його стані намітилися перші позитивні зрушення – впала температура і він уперше за весь час попросив їсти. Перший цикл лікування, упродовж якого Вадим Анатолійович переніс 19 операцій, тривав до 26 грудня. Самостійно ходити він почав лише в жовтні, а вперше вийшов надвір у листопаді, коли дружина приїхала навідати. Наступні курси лікування в Німеччині тривали з 1 березня по 6 квітня і з 5 травня по 1 червня.

Медицина європейського рівня, неймовірна мотивованість пацієнта і його віра у себе здійснили диво. 20 червня 2015 року підполковник Бевза повернувся до свого службового кабінету й з ентузіазмом узявся за справи, адже на лікарняному ліжку дуже скучив за роботою. Лише одне бентежило офіцера: численні шрами на тілі приховує формений одяг, а от із обличчям як бути? Спочатку усюди з'являвся у хірургічній масці, але одного дня здійснив вчинок надзвичайної мужності та відваги.

– Це мене кум надихнув, Ігор Петрович. Сказав, що мені нічого соромитися, а носити маску означає плекати власні комплекси, – зізнається військовослужбовець. – І знаєте, це правда. Коли я перестав ховати обличчя та замислюватися над тим, як виглядаю, мені дійсно полегшало. Наприкінці року в Німеччині запланований черговий цикл операцій, зокрема, з пластичної хірургії. Лікарі вже зробили багато – відновили ніс, пришили щоку, попрацювали над оком, функціональність якого спершу була під великим питанням. Тож я вірю: незабаром мені повернуть і моє звичне обличчя.

А поки що полковник Бевза може і хоче жити далі. Бачити, як ростуть його діти. Служити своїй Батьківщині. Він впевнений: вона обов'язково буде мирною, квітучою та заможною. А інакше – навіщо це все?

**Підполковник Валерія АГБАЛОВА,
фото автора
та з сімейного архіву родини БЕВЗИВ**

ЛИСТ З МИНУЛОГО

Харківське товариство!
 1962 рік

Дорогий товариство!

Ми, бачте, надшлю вам радювкі Крамник І.М., Шашкевич І.П., Васковський Э.Яковлевич, Курбанов Хемра Ильшуратович, Касич В.В. Ставили нові вікна, і вони працюють, а коли їх будуть замінювати аудиторія буде піввисою. Все наши мысли и желания - опиняються, т.е. отелюють Родине, и сводять нас знову на воєнічне, кастросієне коммунистичне в'їкнє в'їкнє в'їкнє... Интересно, в сака в'їкнє на зручє в'їкнє при нагоді в'їкнє тей записки. С уваженієм в'їкнє в'їкнє - розговіє:

Касич адреса: 1) Турк. ССР в. Чарджоу, Ч. Туркменской в'їкнє Курбанов Хемра Ильшуратович

10.4.62 год

2) Беларусь ССР.
 Фрунзенская обл. Фрунзенский район, с/совет деревня Тарма. Крамник Иван Михайлович.

ССР
 Могилевская обл.
 Шкловский район
 Фрунзенский район
 Фрунзенский район
 Шкловский район

Укр. ССР Закарпатская обл.
 Великоберезнянский район
 село Ставка. Касич В.В.

Радювкі Курбанов Хемра Ильшуратович

ССР
 Вильнюсская обл.
 Ужгородский район
 Вильнюсский район
 с. Воронцовичи
 Вильнюсский район

Слобожанське з'єднання є однією з найстаріших військових частин Національної гвардії України. Засновано бригадою було далекого 1920 року, нещодавно вона відзначила свій 95-й день народження.

Але до того часу як у будівлях на Холодній горі поселилася конвойна команда, тут вирувало зовсім інше життя, пам'ять про яке і досі зберігають ці стародавні стіни. Періодично вони розкривають свої таємниці – аби зрозуміти це, потрібно лише трохи уваги та небажуджості.

Так, минулого року «СЧ» уже повідомляв про те, що під час ремонту в одному з приміщень клубу бригади на стіні за шарами старої побілки військовослужбовці виявили старовинні церковні фрески. Як з'ясувалося, сто років тому там знаходився домовий храм притулку для незаможних городян. Річ у тім, що колись тут розташовувалася богадільня Харківського міщан-

ського товариства, відкрита 1883 року. Командуванням бригади було прийнято рішення реставрувати розписи і відродити традиції проведення богослужінь на цьому місці. Нині у приміщенні функціонує військовий храм на честь св. Андрія Первозванного.

Цієї осені на слобожанців чекала нова знахідка. В ході робіт з переобладнання казарми, яка простояла порожньою понад 20 років, під багатоквартирний будинок для офіцерів та контрактників бригади, було передбачено й заміну вікон. Знявши одну із рам, ремонтники знайшли лист, написаний тушшю. Він був залишений воїнами строкової служби, які свого часу ставили ці вікна. П'ятеро бійців зазначили і дату закладки послання – 2 квітня 1962 року. Таким чином, складений у кілька разів папірець пролежав за дерев'яною рамою понад півстоліття!

Бійці просили опублікувати його зміст, коли послання буде знайдено. Що ми й робимо із великим задоволенням та відчуттям вдячності і поваги до заслуг військових правоохоронців минулого.

«Дорогой товарищ! Мы, ниже подписавшиеся, ставим новые окна и очень просим, когда их будут заменять, опубликовать это письмо. Все наши мысли и желания – одинаковы т.е. отслужить Родине, и отдать все силы на скорейшее построение коммунизма в нашей стране... Интересно, в какие времена мы будем жить при нахождении этой записки. С уважением к Будущему – рядовые Крамник И.М., Шашкевич И.П., Васковский Э.Яковлевич, Курбанов Хемра Ильшуратович, Касич В.В.»

Слід зазначити, що лист було знайдено 13 жовтня, напередодні Дня захисника України, і це в бригаді вважають добрим знаком. До того ж, послання вирішили не залишати без відповіді, благо, солдати «з минулого» залишили на обороті записки

Те саме «вікно у минуле»

свої адреси. Три листи гвардійці надіслали в Білорусь, по одному в Туркменістан та Західну Україну. Вони сподіваються, що колишні однополчани, кожному з яких нині має бути вже за сімдесят, перебувають у доброму здоров'ї і зможуть навідати місця бойової юності. А поки що лист з минулого зайняв достойне місце в музеї Слобожанської бригади.

Капітан Олег ГАРМАШ, фото автора

Зовсім скоро приміщення старої казарми перетвориться на будинок для сімей військовослужбовців

НАЙЦІКАВІШІ МОМЕНТИ НАВЧАНЬ «FEARLESS GUARDIAN – 2015» ОЧИМА ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Для Національної гвардії України однією з головних подій року, що минає, стала участь військових правоохоронців у наймасштабніших та найтриваліших в історії новітньої України міжнародних військових навчаннях «Fearless guardian – 2015» («Безстрашний захисник – 2015»). Про завдання та перебіг даних тренувань докладно розказано у попередніх номерах нашого видання. Нині ж розповімо про те, що не потрапить у жодні офіційні звіти, а саме – про побудову особистих стосунків між українськими та американськими військовими. Чим американці відрізняються від українців? Чи є взагалі якісь відмінності у менталітеті, думках та мріях військовослужбовців по різні боки земної кулі?

Найтісніше з іноземними учасниками подібних навчань контактують перекладачі. Тож ми вирішили поцікавитися, що думає з цього приводу один із таких фахівців, офіцер відділу міжнародних зв'язків, інформації та комунікації Національної академії НГУ старший лейтенант Артем Міняйло.

– Артеме, ви досить тривалий час забезпечували проведення спільних навчань «Fearless Guardian». Можете розповісти про свої враження після перших днів, проведених пліч-о-пліч із нашими американськими колегами, бійцями 173-ї повітряно-десантної бригади армії США?

– Дійсно, хоч і з перервами, однак з моменту офіційного відкриття навчань у Міжнародному центрі миротворчості та безпеки Академії Сухопутних військ ім. П. Сагайдачного я провів там понад чотири місяці. Спостережень і справді накопичилося багато.

Американські військові приємно вразили мене з дня їхнього прибуття на Яворівський полігон. Перш за все, своєю організованістю. Ніхто з них раніше не бував в Україні, проте їхня поведінка без жодних ознак невпевненості чи розгубленості аж ніяк не видавала цього факту. Здавалося, ніби десантники просто повернулися на одну зі своїх військових баз.

– Яким чином, на вашу думку, американці досягають такої організованості? Це заслуга їхніх командирів чи, може, логічний результат постійних відряджень?

– Гадаю, це сукупність обох названих вами чинників. По-перше, це результат суворої субординації. Вже з першого дня спілкування з нашими гостями, я помітив ставлення рядового та сержантського складу до офіцерів, незалежно від їх звань. Звернув увагу на те, як змінюється навіть інтонація та теми розмов із появою офіцера. По-друге, їхні одвічні відрядження також дають свої знаки. Американські військові дійсно багато часу проводять на навчаннях або в миротворчих місіях по всьому світу. Деякі з них розповідали, що протягом останнього року вони близько восьми місяців пробули у відриві від місця постійної дислокації бригади.

– Вісім місяців відряджень на рік – цифра вражаюча. Як до таких умов служби ставляться їхні сім'ї? Чи мають можливість американські солдати підтримувати постійний зв'язок із близькими?

– Так, вони спілкуються із рідними через супутниковий зв'язок або, звичайно, через Інтернет. Однак це не завжди допомагає. Більшість американських військових основним мінусом своєї служби називають саме постійний відрив від родини. І в той же час, майже всі вони згадують про належну турботу держави щодо військових та їхніх сімей, так що із роз'їздами доводиться змиритись.

– У чому ж полягає ця турбота?

– Американські військові, що приїжджали на навчання в Україну, проходять службу на американських військових базах в Італії та Німеччині. Одним із прикладів турботи держави про них є повна оплата житла одруженим військовим та перевезення

усіх речей, включаючи меблі та автомобілі, з США до Європи за державний кошт. До того ж, перебуваючи у відрядженні, всі вони отримують додаткову надбавку до грошового забезпечення, яка так і називається – «за відрив від родини».

– Чи можете ви сказати, що саме захоплення матеріального характеру утримують цих людей на службі?

– Я би так не сказав. Звичайно, грошове забезпечення та соціальні виплати відіграють значну роль у їхньому виборі професії. Однак, поспілкувавшись з одним із сержантів, я зрозумів, що це не єдина мотивація. Дізнавшись, що цей чоловік присвятив військовій службі понад 20 років, я поцікавився, чи не шкодує він про те, що свого часу одягнув однострій, і чи змінив би він роботу, якби отримав таку нагоду. Посміхнувшись, він відповів: «У мене найкраща у світі професія. Де ще зранку я зможу вистрибнути з парашутом, в обід підстрелити поганого хлопця, а ввечері зібратися з товаришами за переглядом гри улюбленої команди?»

– Доволі чесна відповідь, яка демонструє їхню, відмінну від нашої, ментальність, вам не здається?

– Повністю з вами згоден. Однак, якщо ви насправді хочете зрозуміти менталітет американського військового, варто просто глянути на незначну особливість їх форми – на нашивку із національним прапором на рукаві.

– І що ж з ним не так?

– Зірки на офіційному прапорі США розміщено у верхньому лівому кутку. На прапорі ж, який знаходиться на плечі американського військового, зірки розміщено у верхньому правому кутку. Помітивши це, я одразу ж звернувся до одного з військових з логічним питанням. І ось що він мені відповів: «Зірки у нас справа, тому що ми завжди рухаємося вперед, а отже прапор розвивається на вітрі». Вважаю, це і є головна риса представників армії США – вони завжди йдуть до кінця і ніколи не відступають.

– Повертаючись до навчань «Fearless Guardian», які тривали з квітня по листопад поточного року. Чи можете докладніше розповісти про організацію занять?

– Заняття проводилися щоденно, окрім неділі. Загалом, навчання склалися з п'яти модулів – від індивідуальної підготовки військовослужбовців до дій у складі батальйону. Заняття включали в себе теоретичну підготовку, причому, інструктори використовували різні методичні додатки на кшталт навчальних фільмів, комп'ютерних та відеопрезентацій. Після лекцій військові закріплювали теоретичні знання на практиці.

– Заняття проводили офіцери?

– Зовсім ні. Майже всі заняття, окрім, звичайно, занять з командуванням штабу батальйону, проводили сержанти. Однак це зовсім не означає, що вони проводились неналежним чином. Сержант в американській армії є основною бойовою одиницею, саме він веде солдатів у бій та першим вступає в контакт із ворогом. Тому, незважаючи на своє скромне звання, саме вони є найдосвідченішими військовими. Так, наприклад, один із моїх знайомих інструкторів має понад 20 років вслуги, 5 із яких він провів в Іраку та Афганістані.

– Чи не було проблем із мовною комунікацією у наших та американських військових?

– Поруч з інструкторами завжди працювали перекладачі – курсанти та офіцери-випускники гуманітарного факультету Національної академії НГУ. Вони й були основним ланцюгом зв'язку між інструкторами та гвардійцями.

– Тобто, професійних перекладачів на навчаннях не було?

– Всі перекладачі – військовослужбовці Нацгвардії, які перед виїздом на навчання пройшли курси та тестування в Академії, тож усі вони добре знають свій фах. Мовних проблем на навчаннях не виникало, адже перекладачі допомагали учасникам заходу не лише під час занять, а й при звичайному щоденному спілкуванні.

– А як учасники навчань проводили дозвілля та відзначали свята?

– На вихідних зазвичай організовувалися екскурсії до Львова, де американці, так само як і наші військові, мали змогу ознайомитися з історією та архітектурними пам'ятками міста. Ті ж, хто залишалися в таборі, мали змогу переглянути фільми, які транслювалися англійською, але з українськими субтитрами, тож були зрозумілі кожному, або пограти у футбол, волейбол чи баскетбол. До того ж, на час проведення навчань випали День незалежності США, що святкується 4 липня, та День незалежності України. В ці

дні занять, звичайно ж, не було, а всі учасники навчань мали змогу весело провести свята, насолоджуючись святковим барбекю та кумедними конкурсами й розвагами.

– На початку нашої розмови ви розповіли про чітку субординацію та ставлення нижніх чинів до офіцерів в американській армії. Які принципи відмінності ви помітили між американським та українським офіцером?

– Основною відмінністю є абсолютно різний підхід до виконання завдань служби. Завдяки чіткому розподіленню обов'язкам, в першу чергу, серед сержантського складу, офіцер американської армії відповідає лише за планування, далі ж у роботу вступає сержант. Поспілкувавшись з американськими лейтенантами, я дізнався про те, що в них офіцер, який «дисциплінує» солдата, вважається поганим командиром, адже дисципліною повинні займатися лише сержанти. Спеціально для запозичення такого підходу й у нас, до навчань залучили українських інструкторів з навчального центру Нацгвардії, що в Золочеві, тож сподіваюся, і ми зможемо з часом розширити роль сержантів у процесі підготовки наших солдатів.

– Артеме, розкажіть, як американці підтримують свою фізичну форму. Чи приділяється цьому питанню належна увага?

– Безперечно! Тим, що напевно, найбільше вразило наших військових у програмі навчань, була ранкова зарядка тривалістю у півтори години. До того ж, алгоритм проведення зарядки постійно змінювався. Щодня наші військові разом з американськими колегами виконували нові вправи. Однак, зі слів американців, зарядка не вважається справжнім тренуванням, тож після повернення із занять вони одразу прямували до спортивного зали, де вже, за їх словами, «по-справжньому займалися спортом».

– Раніше ви згадали про досвідчених інструкторів з двадцятирічним стажем, яким же був середній вік військових, що прибули в Україну на навчання?

– Приблизно 25 років. Однак були й винятки. Наприклад, сержант Сіменс, чия біографія, як на мене, є унікальною. Народився він в Тринідаді, але з дитинства мріяв переїхати до США. І ось, коли йому виповнилося 36 років, він все ж таки зважився емігрувати та вступити до лав армії Сполучених Штатів. Зараз йому 49, і він все ще продовжує служити і виконувати всі завдання поряд з іншими військовими. Коли я поцікавився в нього, що спонукало його залишити країну та родину в такому вже не юному віці, він відповів: «Це була мрія всього мого життя, і нарешті я її досягнув».

– Дійсно, історія унікальна. Дякую вам за неї, і взагалі, за чудову розмову. Бачу, ви дізналися протягом цих навчань багато нового та цікавого.

– Так, насправді, мої відрядження на Яворівщину виявилися дуже вдалим. Сподіваюсь, багато корисного з цих міжнародних навчань виніс не тільки я, але й сотні військовослужбовців різних частин Національної гвардії України.

Капітан Олексій ЛЕБЕДЬ,

фото з особистого архіву старшого лейтенанта Артема МІНЯЙЛА

ЕВОЛЮЦІЯ КАСКИ

Чи не єдиним елементом захисту військовослужбовця, який зберігся з давніх-давен і використовується у всіх сучасних арміях світу, є каска. За свою багатоміліонну історію ці військові «аксесуари» перетерпіли чимало видозмін та особливостей конструкції, а матеріали для виготовлення касок бували подекуди дуже цікаві. Про найбільш незвичайні та екзотичні шоломи різних часів та народів редакція «СЧ» вирішила розповісти у нашій постійній рубриці «Арсенал».

Прототипи військових шоломів з'явилися в ті незапам'ятні часи, коли одні племена первісних людей озброїлися палицями та камінням і стали нападати на інші, намагаючись заволодіти сусідською землею, худобою та жінками. Свої голови прадавні воїни захищали за допомогою підручних матеріалів, які могли добути без особливих труднощів. Племена, що жили на територіях із помірним кліматом, використовували шкіру та хутро тварин, а ось у тропіках «підручні матеріали» траплялися й більш оригінальні.

З ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ СИРОВИНИ

Так, представники одного з племен острівної держави Кірібаті, що знаходиться посеред Тихого океану, носили шоломи зі шкіри риби-їжака. «Ансамбль» доповнювали обладунки із волокон кокосової

пальми та шкіри акул та скатів. За свідченнями американських та англійських колонізаторів, які стали заходити в Полінезію наприкінці XVIII ст., виглядали такі воїни доволі лячно. Та, на жаль, це все, що тубільці могли протиставити рушницям і гарматам колоністів.

Один із бойових шоломів Кірібаті нині зберігається у Британському музеї в Лондоні. Аби виготовити його, невідомому майстрові довелося всерйоз ризикнути життям. Річ у тім, що спочатку слідувало виловити рибу-їжака, чия шкіра та нутрощі просякнуті отрутою, в 1200 разів сильнішою за ціанід. Але до того рибу потрібно було ще й... налякати. Наражаючись на небезпеку, риба-їжак роздувається, тож змайструвати шолом, який наліз би на голову дорослого чоловіка, можна було лише в такий спосіб. Здобич закопували

у пісок, і через тиждень від неї залишався тільки колючий остов, який обрізали, надаючи йому форму півкола, і посилювали кокосовою шкаралупою. Такий шолом чудово захищав від меча чи списа-тризуба з акулячих зубів, основної зброї тихоокеанських племен, та й сам міг бути використаний для атаки – рани на тілі противника колючки риби-їжака залишали серйозні.

Щодо «м'яких шоломів», то вони захищали не лише голови наших давніх напівдиких пращурів. Високі хутрові чи шерстяні шапки і досі використовуються як елемент парадного однострою військовослужбовців різних армій світу. За прикладом далеко ходити не треба, варто згадати вітчизняну генеральську чи полковничу папаху. Колись подібні головні убори ратні люди носили зимою і літом, інколи набиваючи їх для кращого захисного ефекту прядивом, шматтям або соломою. У бою в таких шапках в'язнули навіть найсильніші шабельні удари.

Досить цікаво захищали голову в бою у Середні віки на Сході. У той час як європейські лицарі воювали у важких цілісно кованих латах та глухих залізних шоломах із забралами, азіати використовували кільчастопластинчасті обладунки, а на голові носили конусоподібну металеву конструкцію, обмотану традиційним тюрбаном. Виходило щось на кшталт чалми із металевим сердечником. Цікаво, що у арабів цей головний убір мав невеликий розмір, зверху було помітно наконечник шолома, а у турецьких воїнів величезний тюрбан повністю приховував металеве начиння і нависав над плечима воїна. Розрубити такий головний убір було неможливо, проте його господар повинен був мати просто «залізні» шийні м'язи.

СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ «СТИМПАК»

Щоправда, і європейські лицарі були не кволого десятка. В середньому вага їхніх обладунків була 22–29,5 кг, шолома – від 2,3 до 5,5 кг, кольчуги під латами – близько 7 кг. Але те, що лицар у таких обладунках був практично безпомічним і не міг навіть самостійно сісти на коня, сучасні історики вважають міфом. Завдяки великій кількості зчленувань та досконалій системі кріплення і розподілу ваги обладунків, лицар міг без особливих проблем вести не лише кінний, але й маневрений піший бій. До того ж, повний комплект обладунків одягали лише під час реальних сутичок із неприятелем. В інший час знімалося все, що можна було зняти – шолом, рукавиці, захист нижніх кінцівок. А перш ніж придбати лати, майбутній господар мав час випробувати їх. Тут уже лицарі імпровізували хто як міг – проводили тренувальні

бої, танцювали з благородними дамами і навіть спробували ходити колесом!

Інша справа – обладунки турнірні. Вони були набагато важчі бойових, адже не передбачали тривалого носіння й не потребували маневреності на полі бою. Лише шолом від таких обладунків важив до 25 кг! Важливою вимогою до таких головних уборів була естетична складова – по-перше, вони мали красномовно свідчити про мужність, родовитість та багатство свого господаря, а по-друге – бути помітними здалеку, аби у вирі двобою глядачі розпізнавали супротивників. Великою популярністю користувалися нашоломники. Це могли бути як тривіальні султани з пір'я, так і різноманітні коштовні прикраси. Інколи зверху шолома укріплювали посріблені чи позолочені фігури птахів, звірів, зображення родових гербів. Однак недарма кажуть, що краса потребує жертв. Такі «статуетки» збільшували висоту шолому вдвічі, а то й втричі, були громіздкими й важкими. Битися в них було вкрай небезпечно, адже якщо удар супротивника приходився на високий елемент декору, це могло обернутися зламаною шиєю невдачливого вояки.

Дуже часто шоломи європейських лицарів були прикрашені рогами. Нинішнього негативного забарвлення, пов'язаного із подружньою невірністю, у ранньому середньовіччі цей символ іще не набув. В культурах галлів, кельтів та інших народів оленячі роги асоціювалися з плодючістю та відродженням, адже тварина щороку їх скидає, а вони знову відростають. Роги тура чи барана означали силу, сміливість і наполегливість у досягненні наміченої цілі.

Найбільш незвичайний із таких головних уборів – рогатий шолом короля Англії Генріха VIII, того самого, що полюбляв страчувати набридливих друзин. Шолом

був частиною комплексу так званих костюмних обладунків. Від звичайних вони відрізнялися тим, що повторювали дизайн звичайного світського плаття тієї епохи, щоправда, не з шовку чи парчі, а з металу. Самі обладунки нині втрачені, а ось шолом зберігається в Королівському арсеналі британського міста Лідс. Його молодому Генріху VIII подарував імператор Священної Римської імперії Максиміліан I в 1514 році. Виготовлений шолом був ведучим тогочасним зброярем Конрадом Зойзенхофером і являв собою хоча й моторошнуватий, але справжній витвір мистецтва. Шолом виконаний у вигляді деталізованої людської голови – можна розгледіти брови, щетину і навіть зморшки, що проступають від гримаси, яка читається на залізному обличчі. До речі, «вираз обличчя» можна було міняти – на це вказують спеціальні замки по краях лицевої пластини шолома. Та на жаль, змінні маски не збереглися. Майстер «одягнув» на обличчя навіть окуляри, що у поєднанні із закрученими гвинтом рогами і недоброю гримасою залізної маски справляє враження доволі фантазмагоричне. Взагалі, шолом Генріха VIII настільки нагадує витвори у модному нині стилі «стимпанк», що повірити в його 500-річну історію дуже важко. І хоча цей шолом був не бойовим, а церемоніальним і використовувався лише для «виходів у світ» на кшталт парадів і турнірів, здається, ворогів він би відлякував самим своїм виглядом.

ШОЛОМ ДАРТА ВЕЙДЕРА ПОЗИЧЕНИЙ У САМУРАЇВ

Оригінальними шоломами могли похвалитися і середньовічні японські лицарі – самураї. Причому, тут теж широкою популярністю користувалися і роги, і маски. Цікаво, що підшоломників воїни Країни сонця, що сходить, не носили. Амортизатором слугувало довге волосся воїна, стягнуте у жмут на потилиці – таку зачіску називали «сакаякі», і носити її мали право лише особи, посвячені у самураї.

Принципова відмінність японських шоломів від європейських полягала в тому, що вони були не цільними, а склалися з металевих пластин. Їх розміщували вертикально, згинали так, щоби верх шолома мав заокруглену форму, і скріплювали між собою заклепками. Спереду кріпився невеличкий козирок, а ззаду шию воїна закривав широкий комір, теж із металевих пластин.

Виявляється, саме традиційний самурайський шолом кабуто надихав американ-

ського дизайнера Ральфа Маккуоррі, творця образів героїв фантастичної саги «Зоряні війни», під час роботи над костюмом зловісного Дарта Вейдера! Як пам'ятаємо, шолом владики сітхів «глухий», однак і самураї теж нерідко приховували свої обличчя під масками і напівмасками, які виконували роль закривки. Особливої популярності захисні маски набули у XV столітті. Найбільш відкритою була маска хамбо, що мала на підборідді виступ з отвором для стікання поту. Маски мемпо закривали нижню частину обличчя і ніс, при цьому їх нерідко прикрашали пишними вусами із жорсткого кінського волосу. А ось маски сомен затуляли обличчя воїнів повністю. Майстрували їх зі шкіри та металу, ззовні покривали спеціальним лаком, а зсередини фарбували яскраво-червоним кольором. На масках прискіпливо вимальовували риси обличчя – зморшки, вуса, брови і навіть зуби. Причому молоді самураї часто обирали собі образи старців, а старі – юнаків. Були навіть сомен із жіночими обличчями, щоправда, оскільки маски повинні бути не лише захищати своїх власників, але й устрашати ворогів, особливим попитом користувалися ті, на яких було зображено жінок-демонів – кідзьо. З XVI століття в моду увійшли маски з обличчями «південних варварів», тобто європейців.

Важливою деталлю кабуто були нашолюмні прикраси кувагата, що являли собою пластичні металеві позолочені роги. На маківці шолома японці нерідко закріплювали позолочену відполіровану до блиску пластинку, яка слугувала дзеркалом для відлякування злих духів. Самураї вважали, що побачивши самих себе, демони злякаються і втечуть. Кувагата мали розбірну конструкцію, вони вставлялися в пази по боках шолома й за необхідності знімалися. Їх розміри і форма поступово змінювалися, що суттєво полегшало роботу історикам – нині дослідники визначають вік шолома саме «по рогах». Наприклад, для епохи Намбокутьо характерні шоломи з величезними кувагата, причому одразу з трьома: до двох бокових додався ще й центральний у формі клинка прямого меча. До речі, серед самураїв знаходилися як люди скромні і зі смаком, так і ті, що зосереджувалися не стільки на захисних властивостях шолому, скільки на прагненні мати «роги» побільше, заклепки крупніше, а весь головний убір щоби був вкритий позолотою. Утім, це характерно для всіх часів і всіх народів...

КАСКА НА ПЛАТФОРМІ «АНДРОЇД»

Але досить історії. Як щодо каски майбутнього? Напевно, ні в кого немає сумнівів, що це буде високотехнологічний виріб, який окрім, власне, засобу захисту сполучатиме в собі функції комунікатора, навігатора, системи цілевказування тощо. І подібні проекти вже давно перекочували з області наукової фантастики у реальність.

Так, свіжа розробка програмістів та інженерів компанії Revision, що працює на замовлення Пентагону, так і називається – електронна відображувальна системно-оновлювальна захисна каска (цю довгу назву традиційно адаптовано під влучну абревіатуру HEaDS-UP). Насправді, вона є модифікацією стандартного армійського захисного шолому з розширеною функціональністю і, за словами розробників, має «інтегровану функцію додаткової реальності». Спробуємо розібратися, що означають ці загадкові слова.

Отже, новий шолом має забезпечити підвищений рівень захисту голови, обличчя та шиї військовослужбовця від можливих уражень. Створений HEaDS-UP за принципом спортивного черевики з повітряними камерами, за рахунок чого краще амортизується сила ударних хвиль, які утворюються внаслідок вибухів. Максимально точно комп'ютерне моделювання реальної бойової ситуації допомагає позбавитися такої відомої всім, хто бував на передовій, проблеми, як «ефект підпірнання» – потрапляння ударної хвилі у простір між головою і шоломом солдата. Силу ударної хвилі, окрім захисної маски, гасить спеціальна накладка на нижню щелепу. HEaDS-UP обладнано спеціальною балістичною прозорою маскою товщиною 1 см, має здатна витримати пряме попадання 9-мм кулі. У каску вбудовано «розумні окуляри» на кшталт відомого в світі цивільного гаджета Google Glass – прозорий дисплей у вигляді звичайних тактичних окулярів, на якому відображається найбільш важлива інформація про хід бою, наприклад, карта місцевості й об'єкти супротивника, і передаються у текстовому режимі накази командира. Крім цього, новий шолом можна підключити до смартфонів, що працюють на платформі Android – їх американська армія обрала в якості комунікаційного пристрою для солдатів. Коштуватиме новинка близько 2 тисяч доларів.

Підполковник Валерія АГБАЛОВА

У ШО ВІРЯТЬ СОЛДАТИ

Головне прагнення солдата на війні – вижити. Тож певно природно, що всі військові трохи забобонні. І неважливо, чи захищає насправді оберіг від куль та осколків. Головне, що його носіння додає впевненості у собі, притупляє відчуття страху смерті і дозволяє сконцентруватися на виконанні бойового завдання. Якщо мислити такими категоріями, то військові ритуали і забобони дійсно працюють. А ось звідки береться вся ця містика – спробуємо розібратися.

ЯКЩО ЗАВТРА – ВІЙНА

Зрозуміло, що найбільше кожного з нас лякає невідоме. У всі часи люди намагалися спрогнозувати майбутнє, аби систематизувати власне життя й застрахувати себе та своїх близьких від прикрих несподіванок. Недивно, що великою популярністю у різних народів користувалися всілякі гадання, пророцтва і знамення. Безперечно, це грало на руку хіба що недобросовісним правителям, яким було вигідно тримати підданих в остраху, та численним шахраям і авантюристам. Проте чи змінилося щось у XXI столітті? Здавалося б, у вік космічних швидкостей та високих технологій забобонам не місце. Однак і нині у Всесвітній мережі стабільною популярністю користуються онлайн-гадання та сайти з тлумаченням снів, а супутникове телебачення транслює псевдодокументальні фільми про Нострадамуса та провидицю Вангу. Як співалося у старому естрадному шлягері: «Ну что сказать, устроены так люди, желают знать, что будет».

Передбачити війни, повені, посухи і голод люди намагалися завжди. Так, здавна побутує думка, що перед війною народжується більше хлопчиків, ніж дівчаток, нібито сама природа турбується про компенсацію майбутньої втрати великої кількості чоловічого населення. Цікаво, що вчені намагалися перевірити справедливості цієї прикмети. Довести її правдивість не змогли, утім, спростувати теж не вийшло. Відомий радянський статистик і демограф С.О. Новосельський присвятив даній проблемі цілу монографію. Праця під назвою «Влияние войны на половой состав рождающихся» побачила світ у 1946 році. Вчений дослідив народжуваність в Англії, Франції та Німеччині перед Першою світовою війною та після неї. Випадковості чи ні, але перед війною у трьох країнах співвідношення новонароджених хлопчиків і дівчаток було звичайним – 103 до 100. А ось після війни спостерігався певний сплеск народжуваності немовлят чоловічої статі – на 100 дівчаток припадало 106–108 хлопчиків. Чи не свідчило це, що через двадцять років ці хлопці воюватимуть на полях Другої світової?

Ознаками насування крупного воєнного конфлікту у різних народів вважалися небесні знамення, збільшення кількості ворон, надзвичайно гучні завивання вовків узимку, а ще чомусь надто рясні грибні врожаї. Останнє навіть було обіграно в кінематографі – нібито в маленькому чеському селі підлітки назбирали величезну купу білих грибів, і це дуже збентежило їхніх матерів. Незабаром на село посипалися німецькі бомби... На жаль, наукових даних про справедливості цих прикмет немає, а ось переліком їх займалися дуже авторитетні установи. Так, у довіднику доктора Альберта Груофа «Природні явища, чуде-

са, прикмети і знаки як передвісники лих та катастроф», що був виданий у 1900 році Гамбурзьким університетом, перераховано 6 тисяч різного роду знамень, зафіксованих в Європі, починаючи з XIV століття.

І РУШНИК ВИШИВАНИЙ НА ЩАСТЯ ДАЛА

Звичай носити обереги – дуже давній. В наші дні дуже часто якийсь талісман мають навіть представники цілком мирних професій, що вже казати про військових, льотчиків, моряків, водіїв – словом, людей, які ризикують собою мало не щодня?

Щодо талісманів солдатських, то в дореволюційні роки ними зазвичай служили предмети, пов'язані з релігією – хрестики, ладанки, іконки. Хоча нерідко оберегом могли бути хустинка чи рушник, вишиті матір'ю, сестрою чи коханою дівчиною. Офіцери могли собі дозволити й більш вишукані речі – мініатюрні портрети дружин та дітей (порівняйте із сучасною традицією носити фотографії рідних у портмоне!) чи медальйони з пасмами волосся своїх наречених.

У радянські часи за хрестик можна було дістати неприємностей, тож солдати Великої Вітчизняної стали використовувати як обереги різні побутові дрібниці, що нагадували про дім або певні пам'ятні й дорогі серцю події. Широкої популярності набули портсигари та кисети, проте інколи це могла бути цілком прозаїчна річ, на шталт ложки або авторучки, сакральне значення якої було відомо лише її володарю. Деякі солдати вірили, що амулет має силу, допоки про нього не знають сторонні.

Надійним талісманом вважався вірш Костянтина Симонова «Жди меня». Його належало переписати від руки й носити під серцем. Розповсюдженою була і мода на «листки щастя». Їх теж слідувало переписати самому і дати скопіювати кільком товаришам, а хто відмовиться – загине. І воїни робили це, нерідко розуміючи всю абсурдність ритуалу, про всяк випадок, аби чого не вийшло. Схожим способом «діяли» листи від рідних – багато воїнів вірили, що сила їхньої любові здатна відвести смерть. До речі, подібна традиція є й у сучасних українських солдатів – воїнів АТО. Відомі факти, коли військовослужбовці завжди носили із собою передані волонтерами дитячі малюнки, будучи впевненими, що саме вони бережуть їх від лиха. Популярними на передовій є й давні народні обереги, ляльки-мотанки. Їх бійцям плетуть жінки-волонтери з різних міст України.

А ось носити «смертний медальйон» – ебонітовий футлярчик із папірцем, на якому містилися дані про військовослужбовця, аналог сучасного іменного жетона – під час Великої Вітчизняної вважалося дуже поганою прикметою. Жодні просвіт-

Забобонні червоноармійці часто «губили» свої ідентифікаційні медальйони. Спроба забезпечити ними кожного бійця потерпіла крах ще на початку війни

Ходили слухи, що піонер авіації П.М. Нестеров загинув після того як був сфотографований перед останнім вильотом

Кубинські революціонери на чолі з Ф. Кастро не знали про слов'янський забобон – не голитися перед боєм. Вони не голитися взагалі, і себе називали «барбудос», себто «бородачі»

ницькі лекції, вмовляння і висміювання воїнів як дорослих чоловіків, що вірять у бабусині казочки, не переконали захисників Вітчизни в тому, що іменний медальйон обов'язково має бути у кожного з них. Бійці слухали, кивали, а потім нишком викидали щойно видані пенали у найближчі кущі. Причому, робили так і комсомольці, і навіть члени партії – прадавні страхи виявилися сильнішими за новітні комуністичні ідеали. Тож Наркомату оборони залишалося лише констатувати факт, що ідея введення в обіг ідентифікаційних медальйонів у РСЧА з тріском провалилася. Так, уже в 1942 році вийшов наказ НКО № 376 «Про зняття медальйонів із забезпечення Червоної Армії». Тож саме людські заботи великою мірою винуваті у тому, що кількість зниклих безвісти у горнилі найстрашнішої в історії людства війни радянських солдатів лише за офіційними даними сягає страшної цифри – 4,5 млн.

А КОГДА ПРОГОНИМ ФРИЦА – БУДЕТ ВРЕМЯ, БУДЕМ БРИТЬСЯ

Якщо в Першу світову солдати і матроси намагалися перед атакою помитися і переодягнутися, аби предстати перед Всевишнім чистими, то з часом цей звичай трансформувався у прямо протилежний. Вже під час Другої світової бійці уникали миття, стрижки і гоління перед боєм. Свято дотримуються цієї традиції й сьогоднішні захисники України, побувала вона й серед воїнів-«афганців». В «Афгані» мали місце й специфічні ритуали. Так, командири намагалися не посылати на операції підлеглих, які невдовзі мали повертатися додому. Вважалося, що саме в останні два місяці бойового відрядження військово-службовець найбільш уразливий – «пуля зачепить». Цьому можна знайти логічне пояснення. Будь-який психолог скаже, що людина, котра довгий час перебуває в зоні конфлікту, починає поводитися не так обережно, як у перші тижні свого перебування на війні, і нерідко така самовпевненість призводить до фатальних наслідків. Не сприяє витривалості й спритності солдата й фізична і моральна втома, накопичена за весь час тривалого відрядження.

Дуже поширеним є звичай не фотографуватися перед виїздом на завдання. Існує версія, що причиною появи такого табу є загибель у 1914 році прославленого льотчика П.М. Нестерова, який потрапив у об'єктив фотокамери перед бойовим вильотом. Мовляв, якщо вже такий ас, як автор «мертвої петлі», не вижив, сфотографувавшись перед боєм (до речі, в своєму останньому повітряному протистоянні з австрійським пілотом Петро Миколайович вперше застосував повітряний таран), то простим смертним цього робити вже точно не слід.

Також в арміях багатьох країн розповсюджена традиція вірити у «щасливий» одяг. Так, Герой Радянського Союзу, майбутній генерал-майор авіації М.І. Пургін завжди літав на завдання в одній і тій самій вицвілій і залатаній гімнастерці. Наприкінці війни на рахунок Миколи Івановича було 232 бойові вильоти, в ході яких він – рідкісний випадок! – жодного разу не був збитий. Була подібна традиція й у ще одного прославленого повітряного аса, теж Героя Радянського Союзу М.А. Прибилова. Проте той чомусь обрав «щасливим» зимовий льотний комбінезон на ваті, й круглий рік на бойові завдання одягав тільки його. Чи то справді це принесло бойовим льотчикам удачу, чи то ні, але обидва пілоти пережили війну, мали щасливе життя та успішну кар'єру і померли глибокими старцями: Микола Іванович у 2007 році, а Микола Анісімович – у 2012-му.

Вважається, що перед боєм не можна будь-що дарувати, нецензурно лягтися і... їсти. Перше і друге, здається, жодного практичного сенсу не мають. А ось третє – навпаки: порожній шлунок збільшує шанси на виживання і разі поранення в живіт.

Чимало на війні традицій, в яких так чи інакше фігурують загиблі. Причому, навіть не важливо, свої чи чужі. Однозначно не можна брати нічого з речей убитого, та й взагалі побутує думка, що будь-які фронтові «трофеї» щастя не принесуть. Не можна одягати форму покійного, займати його ліжко. Не можна показувати на собі місце чужого поранення. Тож, як бачимо, багато заборонів мають під собою цілком логічне підґрунтя – якісь попереджають випадки мародерства, а якісь дозволяють налаштуватися на серйозний лад і зайвий раз зрозуміти, що на війні немає поняття перестраховки, зате є нагальна потреба бути постійно насторожі і не ризикувати без причини.

ТАКИХ ГВИНТІВОК БАГАТО, АЛЕ ЦЯ – МОЯ!

Ще одним давнім інтернаціональним звичаєм є персоніфікація військово-службовцями зброї та бойової техніки. Здається, немає в зоні проведення АТО жодної безіменної бойової машини. Назви своїм танкам, БТрам, тягачам та позашляховикам бійці придумують різноманітні. Це можуть бути жіночі або чоловічі імена, позивні загиблих товаришів, назви рідних населених пунктів когось із членів екіпажу або просто короткі і романтичні слова – «Леон», «Корсар», «Адмірал»... Лідирує, ясна річ, «Патріот» – таких броньованих «тезок» колесить дорогами Донеччини і Луганщини чимало. А якось героєм матеріалу нашого часопису став боєць, який назвав свій автомат на честь коханої дівчини і гордо написав координатором на своєму АК: «Ксюша».

Давати ім'я зброї – давня військова традиція. Цей юнак нарік свого «Калашникова» Ксюшею на честь коханої

Одушевлення зброї практикувалося ще з часів лицарства. Варто згадати хоча б «Пісню про Роланда», де меч героя має ім'я Дюрандаль, або легенди про короля Артура і лицарів Круглого столу, в яких фігурував меч Ескалібур. В роки Другої світової війни ця традиція отримала широке розповсюдження, особливо в середовищі наших західних союзників. Так зване «кредо» солдата морської піхоти США, або «Молитва гвинтівці», написана в 1942 році після нападу японців на Перл-Харбор генерал-майором Вільямом Х. Рупертусом, прославилася на весь світ і знайшла відображення у художній літературі і кіно (найвідоміший приклад – фільм С. Кубрика «Суцільнометалева оболонка»).

Сучасна версія «Молитви» досить довга, наведемо лише найцікавіші цитати з неї: «Це моя гвинтівка. Таких гвинтівок багато, але ця – моя. Моя гвинтівка – мій найкращий друг. Вона – моє життя. Я повинен навчитися володіти нею так само, як я володію власним життям. Без мене моя гвинтівка нікчемна. Без моєї гвинтівки нікчемний я. Я повинен стріляти з моєї гвинтівки мітко. Я повинен стріляти точніше, ніж ворог, який намагається вбити мене. Я маю застрелити його, перш ніж він застрелить мене... Моя гвинтівка – це людина, така сама як я, тому що вона – моє життя. Я повинен ставитися до неї як до брата, я повинен берегти її від згубної погоди і від пошкоджень, так само я бережу від всілякої шкоди свої руки і ноги, свої очі і своє серце. Я маю зберігати свою гвинтівку чистою і готовою. Ми станемо частиною одне одного. Хай буде так. Перед Господом моїм я повторюю цей символ моєї віри. Моя гвинтівка і я – захисники моєї країни... Хай буде так, поки Америка не переможе і не залишиться більше ворогів і не настане мир на Землі!».

Ось така, прямо скажемо, спірна з точки зору християнських цінностей молитва. Та як би там було, вона працює у тому сенсі, що сприяє формуванню у новобранців дбайливого ставлення до штатної зброї і прагнення майстерно нею володіти.

Підбиваючи підсумок усієї нашої розповіді, зазначимо, що нічого поганого у неформальних традиціях військової субкультури немає. Утім, як то кажуть, все добре в міру. Бережіть себе, і хай вас Бог береже!

Підполковник Валерія АГБАЛОВА

Бойовій техніці теж дають імена. Причому, інколи доволі дивні

ЧУБ, ЧУПРИНА, «ОСЕЛЕДЕЦЬ»: ЩОБ БОЯВСЯ ВОРОГ, А БОГ БАЧИВ СВОЇХ ДІТЕЙ

— Ти що, діду, навмисно ображаєш мою шаблю, пістоль і мого «оселедця»?!
(к/ф «Пропала грамота»)

Найприкметнішою ознакою та справжньою гордістю українського козака була його зачіска, позбутися якої вважалося найбільшою ганьбою. Недарма в одному з епізодів згаданої в епіграфі класичної кінострічки головний герой козак Василь стинає негіднику шаблюю чуба зі словами: «То не ганьби «оселедця»!» Проте схожу зачіску, історія якої насправді налічує тисячоліття, носили не лише українські лицарі. У багатьох народів вона була неодмінним атрибутом представників знаті та воїнів і носила сакральний зміст.

Чотири тисячі років тому в Давній Індії пасмо волосся на голій голові — шикхандаку, мали право залишати тільки дві найвищі касті суспільства — брахмани (жреці) та кшатрії (воїни), останніх ще називали двічі народженими. За індуїстськими уявленнями, людина, що не долучилася до священних знань — вед, має лише одне народження від матері. Той, хто оволодів вєдами, отримував вище народження. Вважалося, що давньоіндійський «оселедець» символізував сонячний промінь, знак сонця і свідчив про зневагу кшатрія до смерті, адже за його допомогою безсмертна душа воїна піднімалася до сонця і богів.

Подібну зачіску можна побачити на рельєфі у гробниці єгипетського фараона Хоремхеба (XIV ст. до н.е.) на голові одного з полонених аріїв. Побувала вона у сарматів та воювничих гунів, чия імперія простягалася від Китаю до Західної Європи. На єдиному прижиттєвому портреті Аттилі, знаменитого вождя гунів, він зображений з чуприною поверх зачіски. Розповсюдженими «оселедці» були в кельтів, котрі вважали довгі пасма волосся ознакою божественності, древніх германців — готів (остготів), що жили в степах України, та франкських воїнів за династії Каролінгів. А в норманів, завойовників Англії, широке пасмо волосся спереду на виголеній голові було відзнакою знаті — ярлів.

У східних слов'янських племен «оселедець» носили представники найвищих станів. Перша згадка про нього зустрічається

у візантійському літописі в описі давньоруського війська під проводом київських князів Аскольда і Діра, яке у 866 році оточило Константинополь. «Ці варвари-руси були хорошого зросту... Значніші між ними голили бороди і носили довгі вуса; на головах з довгими чубами і підголоною чуприною носили гостроверхі шапки...». Найвідомішим власником «оселедця» княжих часів був князь Святослав, чия зачіска викликала страх у візантійців-romeїв, з якими він успішно воював, адже ромей стригли волосся тільки у дні трауру та під час суду. Візантійський історик Лев Діакон писав про Святослава: «Помірного зросту, не надто високого і не дуже низького, з густими бровами і світло-синіми очима, кирпатий, безбородий, з густим, занадто довгим волоссям над верхньою губою. Голова у нього була зовсім гола, але з одної її сторони висів жмут волосся — ознака знатності роду; міцна потилиця, широкі груди та усі інші частини тіла повністю... Виглядав він похмурим і диким. В одному вусі у нього була золота сережка; вона була прикрашена карбункулом, обрамленим двома перлинами. Одяг його був білий і відрізнявся від одягу його оточення лише чистотою». Чим не прообраз запорозького козака?

Чуб також був поширений у євразійських кочових народів та представників тюркських народів, зокрема турків і татарів. Приміром, в Османській Імперії голови одних з найкращих на той час воїнів-піхотинців світу, яничарів, прикрашали зачіски, схожі на козацькі. Приблизно з XV століття «оселедець» набуває великої популярності на території сучасної України. За часів Речі Посполитої він стає статусною ознакою не лише козаків, але й шляхти, причому як української, так і литовської. В «Історії України-Русі» Михайло Грушевський наводить цікавий фамільний портрет воеводи Василя Тишкевича, який у 1569 році відмовився присягати на вірність Польщі і за це позбувся воеводства. На полотні воевода виглядає справжнім козаком — без бороди, з вусами та козацькою чуприною на голові. І таких портретів українських та литовських шляхтичів тієї доби збереглося немало. Наприклад, переяславський староста

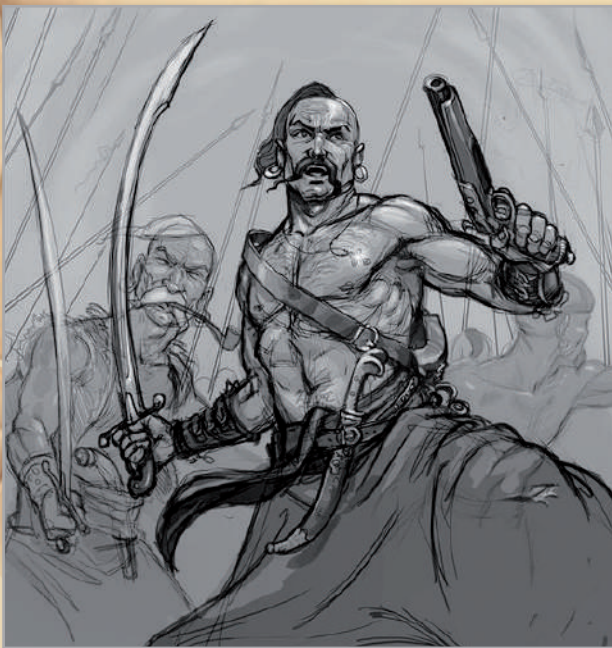

Іван Жевуський (Ревуха), гетьман Станіслав Жолкевський і його син Ян, князь Станіслав Любомірський, гетьман литовський Ян Радивил, князі Михайло та Дмитро Вишневецькі та багато інших вихідців зі старовинної шляхти на фамільних портретах та надгробках періоду XVI—XVII століть зображені з козацькими чупринами.

На острові Мальта в каплиці Арагона є цікавий надгробок Великого магістра Мальтійських лицарів Ніколо Котонера, виконаний скульптором Доменіко Гвіді (1628—1701). Один з атлантів, що підтримує цей надгробок, схожий на запорожця, котрий розриває пута. Мистецтвознавці сходяться на думці, що це зображення литовського князя Радивиля, що був гребцем на галері у турецькому полоні і якого пізніше визволили мальтійські лицарі.

Варто зазначити, що традиція носіння «оселедців» не обмежувалася лише центральною частиною України чи Запорізькою Січчю. Зображення чубатих козаків навіть потрапили в іконографію. Зокрема, їх можна побачити на знайдених в селі Ситихові, що на Львівщині, іконах «Різдво Христове» та «Воздвиження Чесного Хреста», написаних в XVII столітті. На малюнку, датованому 1670 роком, де зображено загін міської охорони Львова, теж є козацькі зачіски. Цікаво, що озброєні львівські правоохоронці були досить оригінально — величезними бойовими ціпами, звідки пішла й їхня назва «ціпаки». До речі, бойовий ціп був одним з найулюбленіших видів зброї саме запорізьких козаків, про що свідчить у своїй історії князь Митецький, котрий довгий час перебував на Запорізькій Січі. Зокрема, описуючи тактику морських боїв запорожців, він зазначав: «Але для цієї водяної війни мали в себе зброю вогненну, а також сокири і ціпи, і коли бачать турецьке яке-небудь велике судно, то наблизившись до нього на тих своїх човнах, і будуть його рубати сокирами, а інші стоять з ціпами; щоб ворог їх із свого судна вразити не міг; а хто з ворогів буде оборонятися, то тими ціпами б'ють до смерті; а як судно підрубають і води напустає, буде воно тонуть, то козакі багатство і артилерію собі забирають, а людей із судном топлять...».

В одному із переказів, записаних видатним істориком Дмитром Яворницьким, основною темою досліджень якого була козацька доба, розповідається: «Запоріжці зодягались добре, ходили браво, чепурно. Вони, бачте, голови брили: обриє голову та ще й милом намаже, щоб добре волосся росло. Зоставляли одну тільки чуприну, довгу таку, з аршин, мабуть. Та гарну, та кучеряву! Замота за вухо разів два та й повісить, так вона й висить аж до самого

плеча. А інший як візьме та вранці як розпустить, так вона зробиється, як хвіст у вівці. То все на вихвалку».

Як і у древніх народів, у козацькому середовищі чуб був ознакою приналежності до стану воїнів. Навіть для того, щоб з покритою головою одразу було видно, хто є хто, на шапки нашивали своєрідні полотняні «оселедці»-шліки. Існувало і символічне містичне значення зачіски. Козаки, як охоронці православ'я, вірили, що якщо загинуть під час битви, то Бог помітить їх за зачіскою і одразу забере до раю. У класика української літератури Степана Руданського навіть з цього приводу є такі рядки:

Питалися козака:
«Що то за причина,
Що в вас гола голова,
А зверну чуприна?»
«А причина то така:
Як на війні згину
– Мене ангел понесе
В небо за чуприну».

До цих пір точаться суперечки, чи правильною й автентичною є сама назва зачіски – «оселедець». За однією з версій, вона вважалася зневажливою і пішла від Катерини II, відомою своєю неприязню до козаків. За іншою, термін не носив негативного відтінку і з'явився значно пізніше в літературі в XIX століття.

В «Записках Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка» збереглася замітка, написана близько ста років тому автором, який підписався криптонімом «З»: «Майже всі наші малярі, малюючи низових лицарів запорожців, не знають, як треба малювати їх чуприни. Так, наприклад, на рисунку маляра Васильківського, виданого на премію російською часописом «Нива», намальовано запорожця так, що чуб і чуприна у його вийшли змішаними: поверх звичайного чуба, чесаного на всі боки, лежить від середини голови, осібне пасмо волосся – чуприна. Запорожці Ріпина, що пишуть султанові листа, мають чуприни серед голови, як буває це у китайців. Мікешін, Сластьон теж малювали чуприни на середині голови, а Сластьон ще й заплетеними як у дівчат, що справді робилось тільки на жарт і рідко. У театрах при гримуванні чуприни чіпляють насеред голови. Все це розминається з правдою, от через що я й подаю сю замітку – може, вона стане кому в пригоді...».

Тож більшість сучасних дослідників все ж сходиться на думці, що козаки й справді не використовували назви «оселедець», а зазвичай називали «чуприною» або «чубом». Причому, це були два різні

види зачіски. Чуб підстригався наступним чином – над лобом, на висках і потилиці волосся голилося чи стриглося, а серед голови залишалось на долоню широке, кругле пасмо. З часом, коли воно відростало, його розчісували на всі боки і підстригали кругом – вище над лобом, а нижче на потилиці. Таким чином голени місця прикривалися і здавалося, що голова вся у волосся. І тільки коли чуб заковчувався вітром або під час бою, то відкривався голій череп. Як правило, чуб носили шляхтичі та реєстрові, або городові козаки.

У своїй книзі «Звичаї нашого народу» етнограф Олекса Воропай писав: «Колись, ще за часів козаччини, в Україні городове козацтво стриглося «під макітру». Дехто з старих людей ще й досі, сміючись, розповідає, як то колись сільські цирульники, підстригаючи козака, насаджували йому на голову макітру і ножицями обрізали все волосся, яке визирало з-під цієї посудини. Це звалось «стригти під макітру»... Так стриглися не тільки городове козацтво, а й шляхта та більша частина селян... Запорізькі козаки рідко коли стриглися «під макітру»; вони носили «оселедець», або чуприну.

«Оселедець» був прикметою справжнього запорозького козака, що вже побував у походах. Молоді козаки, що ще не «нюхали пороху», не мали права носити «оселедця».

Підстригалася чуприна-оселедець так. Вся голова голилася чи стриглася дуже коротко, і лише над лобом лишали кругле пасмо волосся пальців у три ширини. З часом воно відростало у довгу косу, яку можна було зачесати на лівий бік, обвести кругом голови і замотати за ліве вухо, або ж просто довести до нього і замотати. Зазвичай чуприна спускалася тільки на вухо. Вважалося, що чуприна надає обличчю її власника бойовничий вигляд та оригінальну красу. Існував навіть спеціальний термін «чуприндир» – хоробрий, як запорожець, що носить чуприну на голові. Позбавити чуприни козака вважалося найбільшою ганьбою. Про надзвичайно високий статус зачіски у запорожців свідчить і суворо регламентований спосіб носіння чуприни, закрученої саме за ліве вухо. «Її неодмінно носили за лівим вухом, як усі відзнаки і нагородні, – пояснював колишній запорожець Антін Головатий великому князеві Костянтину Павловичу, – шаблю, шпагу, ордени та інше, носять зліва, то й чуприну, як знак завзятого і відважного козака, слід також носити зліва».

Носити чуприну, котра була своєрідною відзнакою лицарського стану, дозволялося

не всім навіть на Запорізькій Січі. Заборонялося джурма, селянам-втікачам, недосвідченим воякам, брехунам, боягузам, злодіям, ошуканцям. А позбавити чуприни козака вважалося чи не найбільшою ганьбою. Існував специфічний варіант, коли волосся залишали тільки на маківці, яке називали «косою». До речі, один з варіантів походження слова «козак»: коса – косак.

В усі часи свого існування Російська Імперія завжди намагалася асимілювати і позбавити українців самоідентифікації. Причому, відбираючи право не лише на власну окрему історію чи мову, а й навіть зовнішні ознаки самобутності, як-от козацькі чуби. Так, ще в указі російського царя Олексія Михайловича у XVII ст. разом з урізанням прав і обмеженням автономії, українцям зазначалося: «Разделение с поляками произведете как верою, так и чином, хохлы, которые у вас на головах, постригите». Насправді ж у поляків військова зачіска мала зовсім інший вигляд – дуже високо підстрижене, або голене волосся кружком на голові. Але для вельмож-московитів це не мало значення, суто українська зачіска була ще одним, причому наглядним, прикладом, які розвінчували імперський міф про «єдиний народ».

Після знищення у 1775 році Січі, московські окупанти змушували козаків голити чуприни, непокірним робили це силою, за відмову навіть страчували. Коли у 1788 році з колишніх запорожців було утворене Чорноморське військо, для утримання козаків від відходу на військово-службові і закріпачення, деякі поміщики, крім різних перешкод, відрізали їм чуприни. Позбавляючи у такий спосіб козацької честі, якою вони дорожили, не визнаючи себе кріпаками. Поступово чуби-«оселедці», не без допомоги імперської держави, майже вийшли з ужитку і використовувалися лише як декоративний елемент в образотворчому мистецтві чи в театральних постановках.

Нове життя і широке використання, особливо серед військовослужбовців, «оселедець» отримав у 1918–1920 роках за часів Української народної республіки. Часом козацькі зачіски носив повністю весь особовий склад частини, як це було в найбоєздатнішому в армії УНР кавалерійському полку Чорних запорожців. Прикрашали чупринами голови і українські повстанці Холодного Яру, які вели боротьбу з більшовиками у 1921-1923 роках. Тож за радянських часів, як і за царату, влада вкладала в старовинну українську зачіску негативний смисл. Варто подивитися лише на радянські карикатури, які зображували петлюрівців, а згодом вояків УПА, з «оселедцями». До речі, на цьому прикладі можна прослідкувати російський імпералістичний шовінізм, який залишається незмінним при будь-якому державному ладі. У сучасних пропагандистів нашого східного сусіда, які продовжують «кращі» традиції свої радянських колег, «поганий українець» часто зображується з чимось схожим на козацьку зачіску.

В наш час, коли українці зі зброєю в руках воюють за свою незалежність, козацька зачіска знову відродилася в масовій народній свідомості і стала одним з неофіційних символів патріотично налаштованих громадян. І хоча це самостійний вибір кожного, заводити чи не заводити чуб/чуприну/«оселедець», незаперечним залишається одне – славетні традиції наших предків не пішли в забуття і служать прикладом для наслідування нових поколінь у боротьбі за свою землю.

На Олімпіаді-2012 наші боксери запам'яталися уболівальникам не лише блискучим виступом, посівши друге загальнокомандне місце, а й козацькими зачісками

Підготував капітан
Олександр КОНОВАЛОВ

«ТИ РІДНА МОЯ НЕНЬКА, УКРАЇНО!»

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ З ДОНЕЧЧИНИ

Не віддавайте нас нікому,
Не відмовляйтеся від нас:
Не можуть виїхати з дому
Навіть в такий буремний час
Усі, хто жив тут і трудився,
Хто на Донбасі народився.
Так склалося вже історично,
Що наш Донецький край незвичний,
Бо приїздили звідусюди
На шахти працювати люди,
А багатьох і примусово
Везли сюди на відбудову.
Дехто приїхав із Росії,
А потім тут розбрат посяв
І навіть зброю в руки взяв,
І наше щастя зруйнував.
Та є в Донбасі й патріоти.
До української спільноти
Вони належали завжди.
І в час великої біди
За Україну вболівають
І перемоги їй бажають.
Ми знаєм твердо: Україна –
Це наша рідна Батьківщина,
І другої повік не треба,
Аби лиш сонце в синім небі
Для всіх сяло повсякчас...
Не відмовляйтеся від нас.

МРІЇ УКРАЇНЦЯ

Нам з тобою багато не треба:
Шматочок хліба і мирне небо,
Щоб могли ми вільно ходити,
Навчатись, кохати і діток ростити.

Щоб завжди вранці ставало сонце
І посміхалось нам у віконце,
Вночі щоб сяяли зорі ясні
І розквітали сади навесні.

Щоб хлопці зброю до рук не брали,
А сяяли хліб або дім будували,
Щоби співали дівчата щасливі,
Синів не ховали матінки сиві.

Не боїмось ми ні праці, ні бурі,
Аби не свистіли снаряди та кулі.
Нам для щастя багато не треба:
Лиш спокій навколо і мирне небо.

СУСІДИ

Зачаїлась туга ув очах печальних:
Нашу землю топче ворог злий безжально,
Хоче відірвати шмат від України
І перетворити край наш на руїни.
У злого сусіда очі завидющі,
Замашки імперські й руки загребущі.
Не визнає Бога і людські закони,

Розіслав по світу найманців загони.
Все йому ще мало, все йому щось треба,
Завоює землю – перейде до неба.
Він планує вічно на цім світі жити...
Але злу потвору має хтось спинити.
Господь наш сильніший за нечисту силу,
Вірю: захистить він Україну милу.

ВОЇНОВІ АТО

Тримайся, хлопче, тримайся.
Ти не просто в снігах страждаєш,
Сину! За тобою – Свята Україна,
Ти її волю й життя захищаєш.

Знай: за тебе молитесь мати,
І кохана тривожно чекає дзвінка,
Але мусиш ти тут на морозі стояти,
Бо судилась усім така доля гірка.

Тебе гріє мерзла донецька земля,
А з неба летять смертоносні «Гради».
Це подарунки усім нам з Кремля,
Які посилають путінські гади.

Тримайся, хлопче, тримайся, сину!
Ти не просто в снігах страждаєш.
За тобою – Свята Україна,
Ти її волю й життя захищаєш.

Ганна Адамівна ЛИСЕНКО, учитель української мови та літератури загальноосвітньої школи селища Мирного Волноваського району Донецької обл.

Ти рідна моя ненька, Україно!
Я дуже тебе люблю, так і знай!
Ніколи я не зраджу, моя мила,
Бо дуже я кохаю рідний край!
Та в ці важкі часи, моя країно,
Коли не кожний скаже так, як я,
Звертаюся до всіх: це ж ваша Батьківщина,
Вона вам має бути така ж важлива, як сім'я!
Я підіймаю прапор, я вірю у майбутнє,
Я знаю, ми здолаєм ці часи,
Бо в серці молодого патріота
Надія залишає слід завжди!
А наша мова? Це співоча мова,
Ніжніша, ніж троянда навесні!
Шевченко, і Франко, і Українка –
Усі описували рідні нам краї.
Тоді чому ж ви, люди, всі такі байдужі?
Хоч хто-небудь поясне це мені?
Мені болить за кожний постріл,
Мені болить за рідний мій Донбас,
Мені болить за нашу незалежність,
Що помаленьку покидає нас.
Але десь в глибині душі у мене є надії –
Тому я з гордістю скажу всім: «Слава Україні!».

Ліка ГОЛІАДЗЕ, десятикласниця загальноосвітньої школи села Кальчика Володарського району Донецької обл.

***

Иногда мне кажется, это страшный сон.
Только что-то тянется очень долго он.
Гнусное предательство! Потеряв контроль,
Отыграли недруги роковую роль.

Снова повернули нас на тропу войны.
Снова гибнут за Донбасс лучшие сыны.
Семь десятков лет спустя после той войны
Снова пули здесь свистят среди тишины.

Свой идет против своих, ведомый чужим,
А чужой когда-то был тоже нам своим.
На рассудок трезвый нам нелегко понять,
Как делить нам пополам Родину и Мать.

Как нам землю ту предать, что вскормила нас?
У себя же, как отнять угольный Донбасс?
Нет у нас земли чужой и чужих людей –
Каждый, кто здесь вырос – свой до глубины корней.

Мы одну страну хотим – Украину-мать!
Мы должны ее своим внукам передать.

ГЕРОЯМ НЕБЕСНОЇ СОТНІ

У тузі і жалю я не одна –
Мільйони нас.
Болить усім свята Небесна Сотня.
Вогонь не згас.
І розум мій ніяк збагнуть не може
Те, що збулось.
Чому, скажи, чому так сталося, Боже?
Скажи хоч щось!
Здавалося мені, що ти все бачиш,
І в певну мить
Всесильні молитви свої направиш
Зло зупинить.
Молитви наші куль не зупинили –
Попали в ціль.
Синів народу нашого убили
Свої ж стрільці.
Чи хто передбачав тоді такого –
Напевно, ні.
Цього ми не чекали від чужого,
А тут – свої.
Небесна Сотня – їхня честь і гідність
Йдуть у віки.
А зрадникам тим – кари неминучість
За їх гріхи.

***

Повороты судьбы. Повороты истории...
Очень больно и дорого нам они стоили.
И не раз в нашей жизни они отзовутся.
В нашу память, в историю нашу вернуться.

Нам нельзя забывать: мир раним наш и хрупок.
Ничего он не стоит без детских улыбок,
Без спокойствия матери, верности сына,
Без земли, что взрастила нас – без Украины.

И нельзя посылать сюда «Смерчи» и «Грады»,
А беречь этот мир, эту землю нам надо.
Пусть наступит прозреньє и смолкнут орудья,
Пусть не будет вражды и предательств не будет.

Пусть людские молитвы Всевышний услышит
С одного материнского лона мы вышли...

***

Снова выстрелов звуки.
Гаснет надолго свет.
Опускаются руки.
Настроения нет.
И предательски тихо
Надвигается ночь.
Чтобы стонам и крикам
Трудно было помочь.
Сколько тысяч убитых
Из орудий стволов!
Сколько тысяч забытых,
Потерявших свой кров!
Долго ль этому длиться?
Где безумью конец?
Не пройдет, как ни злиться,
Мир с войной под венец.
Путь к согласью наладьте,
Государства мужи!
... Над землей нашей, братья,
Черный ворон кружит.

ХАЙТАРМА

На площади играют «Хайтарму»,
И рвется в пляс душа моя отчаянно.
И всем вокруг понятно, почему
У наших стариков глаза печальные.

Эх, им бы сбросить лет какой десяток
Да закружиться в танце хоть разок!..
Но годы наложили отпечаток,
И шанс осилить танец невысок.

Но из толпы по-молодецки вышел
И смело в пляс пустился старичок.
Он, может, даже музыки не слышал,
Но танец, явно, помнил «на зубок».

Партнершу подобрал из молодежи,
Движенья попытался показать.
Она, хоть неуверенно, но все же
По кругу с ним пустилась танцевать.

А площадь одобрительно кричала.
Ну, дядя Вася, ай да молодец!
Пройдя по кругу новому с начала,
Старик устало сдался, наконец.

Спасибо, дядя Вася, за науку –
Ты нам урок хороший преподавал.
Культуру танца показал ты внукам,
Чтобы народ ее не забывал.

Кіра Іванівна ХАВАНА,
бібліотекар загальноосвітньої школи
села Старогнатівки Волноваського району Донецької обл.

ТОП-5 НАЙДИВНІШИХ ПРИВОДІВ РОЗПОЧАТИ ВІЙНУ

Якщо між сусідами довго назріває конфлікт, то часто достатньо якоїсь дрібниці, аби розгорілася добряча свара. Так само і з державами: коли збройний конфлікт неминучий, війни між цілими народами подекуди виникають із зовсім абсурдних приводів.

1		<p>Відро розбрату. В 1325 році між італійськими містами-державами Болонья і Модена спалахнув конфлікт, який тривав 22 роки і уніс сотні життів з обох ворогуючих сторін. А почалося все з того, що один болонський кавалерист дезертирував в Модену. Як дивно, порушення присяги його командування до уваги не прийняло. А ось факт крадіжки казенного майна у вигляді дерев'яного відра, яке горе-вояка прихопив з собою, щоб напувати коня, розлютило булонську владу неймовірно. Співвітчизники крадія звернулися до мешканців Модени із проханням повернути їм відро, але ті лише відмахнулися. Розлючені болонці намагалися силою поставити на місце зневажливих сусідів, але нічого не вийшло – через два десятиліття років затію довелося полишити, а злочасне відро так і залишилося в Модені.</p>
2		<p>Кондитерська війна. Саме таку назву має конфлікт 1838–1839 рр. між Францією та Мексикою. Француз на прізвище Ремонтель тримав у Мехіко кондитерську лавку, яка одного дня внаслідок чергових вуличних бунтів виявилася розгромленою вщент. Кондитер звернувся по захист до короля Луї-Філіппа, той наказав розібратись, і невдовзі французькі дипломати виставили мексиканському уряду рахунок у сумі 600 тис. песо. Сума була гігантською, адже зарібок мексиканського робітника на той час складав всього 1 песо на день. На додачу Франція зажадала ще й виплат зовнішнього боргу, а це вже були мільйони песо. Отримавши відмову по всіх пунктах, Франція заблокувала своїм флотом всі мексиканські порти, звівши нанівець усю торгівлю. Масштабного кровопролиття вдалося уникнути лише завдяки дипломатичному втручання Великобританії – Франція припинила морську блокаду, але Мексиці таки довелося виплатити компенсацію кондитеру Ремонтелю.</p>
3		<p>Чим пахнуть неприємності. Війна з Чилі, наслідки якої Болівія переживає донині, розпочалася в 1879 році. Цей конфлікт позбавив країну виходу до моря, звів нанівець користь від масштабного і дуже дорогого проекту з будівництва залізниці, на довгі роки прикріпивши болівійців на бідне і відстале існування. А почалося все із зазіхань чилійців на поклади гуано, якими славилася тихоокеанське узбережжя Болівії і сусідньої держави Перу. Гуано – це відходи життєдіяльності морських птахів та летючих мишей, що збиралися в певних місцях століттями і розкладалися природним способом. Здавалося б, що цінного в стародавньому посліді? Однак гуано в Південній Америці вважається цінним добривом, адже містить багато натурального фосфору й азоту. Тож саме воно було основною ціллю агресії північного сусіда Болівії. 100 тис. квадратних кілометрів морського узбережжя виявилися для агресора другорядним, але, не станемо приховувати, приємним підсумком війни за гуано.</p>
4		<p>У всьому винний собака. У 1920-х роках стосунки між Грецією і Болгарією переживали не найкращі часи. Сусіди давно сперечалися щодо прав на володіння Македонією і навіть у Першій світовій виявилися по різні боки конфлікту. Тож коли один грек випадково пересік кордон в районі міста Петрич, болгарські прикордонники застрелили чоловіка. У відповідь греки без оголошення війни ввели в Болгарію озброєні загони й зайняли кілька населених пунктів. Болгарська сторона стягнула до державного рубіжу свої війська і розпочала будівництво оборонних споруд. Від нової війни Балкани врятувало лише оперативне втручання Ліги Націй – тодішнього аналога ООН. А розпочалася вся ця історія з того, що вищезгаданий грек захотів... погладити бродячого собаку. Дворняга не оцінила такого виявлення почуттів і рвонулася геть через нейтральну територію. А за нею ув'язався нещасний любитель тварин...</p>
5		<p>Футбольні пристрасті. Мешканці Сальвадору і Гондурасу давно недолюбили одні одних. Сальвадор потерпав від перенаселення, тоді як у Гондурасі землі вистачало. Сальвадорці часто переселялися на сусідню територію, причому, далеко не завжди – легально. Господарі чужаків не шанували, утім, до оголошення війни не доходило. Останньою краплею виявилися сутички уболівальників під час відбірних матчів до участі у світовій першості з футболу 1970 року. Після другої гри, перемоги в якій, здобув Сальвадор, уболівальники команди-переможниці сильно побили фанатів суперників, дісталася навіть футболістам. У відповідь Гондурас розірвав із Сальвадором дипломатичні відносини й видворив усіх тамтешніх мігрантів. Сальвадор розпочав воєнну мобілізацію. Попри те, що фактично війна тривала лише чотири дні, мирний договір сторони підписали лише через 10 років.</p>

Підготувала підполковник Валерія АГБАЛОВА

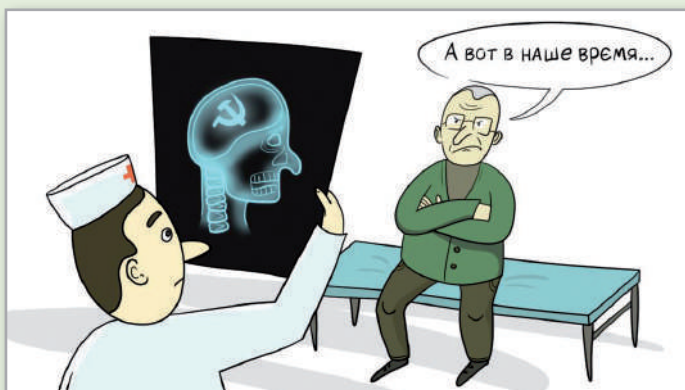
ВОРОГ НЕ СТРАШНИЙ, КОЛИ ВІН СМІШНИЙ!

Коли Росія запитала, як вийти з бізнесової кризи, Америка відповіла: «Just economy».

– А, ну іконами, так іконами.

Чорногорію запросили в НАТО. Росіяни не встигають ненавидіти! Українці, турки, в проміжках треба проклинати Обаму. А тепер ще й чорногорці!

Росія модернізувала свої крилаті ракети. Тепер вони з вбудованим штабом ІДІЛ. Де впала, там і штаб.

Московський поліцейський упіймав учасника мітингу і доповідає начальству: «Есть признаки экстремизма! В мобильном телефоне задержанного обнаружена функция «смена режима!»

Загадка: тягнуть-тягнуть, а протягти не можуть?
Відповідь: кабель для Криму.

У зв'язку з подіями у відносинах Росії та Туреччини, урядом РФ прийнято рішення про перейменування «турагенств» в «кримагенства».

В ЦРУ пройшов конкурс на тему: «Як розвалити Росію». Переміг варіант: «Не заважайте Путіну».

Рада Російської Федерації Росії дозволила Володимиру Путіну використовувати російську армію там, де її немає.

У «аватара» питають:

– Скажіть, будь ласка, що змушує вас напиватися щодня?
– Нічого! Я доброволець!

– Що таке російські ЗМІ?
– Це коли найточніша й найдостовірніша інформація розміщена в рубриці «Погода».

У німця є дружина і коханка – любить дружину. У француза є дружина і коханка – любить коханку. У єврея є дружина і коханка – любить маму. У росіянина є дружина і коханка – любить Путіна.

В даний момент Рада ЄС гаряче обговорює 2 питання:
1. Росія.
2. Тероризм.
Незрозуміло одне – навіщо одне питання розбили на два?

